

LUCAS Ran ho Ma'da'yo bi 'Yo't'a ra Lucas

'Be'a í 'yo't' rá sɔcuɔ ra Lucas

¹ Dí pɔcä xən ngu yɛ ja'i bi 'yo't' yɛ sɔcuɔ ngue i man'a bin ja 'bɛ mím 'bɛcua ja ra ximhäi ra Cristo. ² Nu'ɛ bi 'yo't'ɛ, tengu tho ho bi xängahɛɛ bi nuse 'bɛ mi 'yɔt' rá 'bɛfi ra Cristo, nɛ tengu tho ho bi man'ɛ hɔnbɛ go hapɛ. ³ Nɛcä dra Lucasgä dí o't'na ra sɔcuɔ ngue im man'a bin ja, nɛ dí pɛn'na i, Hague Teófilo, ma amigo i xən ho. Nɛ dá änzehɛ yɛ ja'i to'o bi nu 'bɛ'a gä bin ja. Nɛ ɛmmɛ dá hongä 'bɛ'a nt'o't'i gä mi'da yɛ sɔcuɔ, janangue'a da bɔmanho 'bɛ'a dí o't'ä. ⁴ Nguetho dín nde gui pɔdi xən ho ngue majuaɲi a bi sän'na i.

Rám 'bɛhni Ojɔ bi ma dim 'bɛh ra Xuua

⁵ Nu'ɛ yɛ pa min ts'ut'abi ra Herodes bɛ ja ra xɛqui Judea, mi 'bɛpɛ n'da rá mbäjä yɛ judío, ra Zacarías a. Madim pɛhmbɛ n'dan nets'i yɛ mbäjä bi dɛm'ma ra mbäjä Abías. Nu'a ra Elisabet, rá xisu ra Zacarías, gue'a n'da rám bom'beto ra Aarón a, ngue ra hmumbäjä maya'bɛ. ⁶ Nu'a ra Zacarías nɛ ra Elisabet, gätho yonjä'i, Ojɔ bi numanho ɛ, nguetho xən ho yá mbɛi, nɛ mi ɔt'e gätho yán t'ɛdi Ojɔ. ⁷ Nu ra Elisabet nɛ ra Zacarías, xən dɔc'yɛi ɛ nɛ xínga n'dandɪ mi 'bɛh rá t'ɛhni a ra Elisabet.

⁸⁻⁹ Nɛ nu'bɛ xɔn zɔn ra pa dim pɛpɛ ja ra dɔnijä ɛ n'dan nets'i yɛ mbäjä bi dɛ'ma ra Abías, janangue'a madim pɛpɛ ra Zacarías. Nɛ zɔi mi thahna n'da

ra mbäjä, ngue da yɛrɛ man'da mbo ra danijä da 'yuh yɛ xiza yɛmanho. Nε gue'a ra Zacarías bi mba nthahni ngue da yɛrɛ mbo. ¹⁰ Nε xɛn ngu yɛ jä'i mi 'bäɛ thi mi yäɛ Ojä 'bɛ ra ora bi 'yuh ra xiza ra Zacarías. ¹¹ Nε 'bex bi zø a n'da rá m 'behni Ojä bɛ mi 'bäh ra Zacarías. Nε mi 'bäɛ rá hyo rán 'yɛi ra mɛxa guɛɛ mí uh yɛ xiza. ¹² Nu'bɛ mi nu a bɛya, ɛmmɛ bin su nε hingui pãdi 'bɛ'a da bɛni. ¹³ Nε nu'a rá m 'behni Ojä bi 'yɛmbi:

—O guín su Zacarías, nguetho bi 'yø Ojä 'bɛ'a guí äpi, nangue ni xisu ra Elisabet din hæ'tɛhni nε dim 'bɛ a n'da rá ts'unt'ɛ, nε gui xip rá thuhu dí Xuua. ¹⁴ Nε gan johya nε ɛmmɛ da hyu ni mbɛi, nε xɛn ngu yɛ jä'i din johya 'bɛ bim 'bɛi. ¹⁵ Nguetho Ojä di un ra 'bɛfi nuixte a. Nε nu'a, hin da zi ra vino xinga gue'a ra sɛi, nε din 'youi rá Hogandähi Ojä gue'bɛ go bim 'bɛi. ¹⁶ Nε nu'a rá 'bɛfi da 'yøt'e, gue'a dí japi xɛn ngu yɛ jä'i israel di päh yɛn 'yomfɛni nε da 'yɛc'yɛi Ojä ra Hmu. ¹⁷ Nε nu'a ni t'ɛhni bam 'bet'o a 'bɛ bá ɛh ra Hmu mahɛts'i, nε din ja rá ts'ɛdi tenguthoho ra pøngahyã Elías, nε di japi din hocpahɛ yã t'ɛhni ɛ yɛ jä'i. Nε nu'ɛ nzãi hingui øde 'bɛ'a pa nsifi, di japi da 'yøde. Nε nangue rá m hman ra Xuua di päh yɛn 'yomfɛni yɛ jä'i n'dahma da zã da zimanho ra Hmu 'bɛ bá ɛhɛ, bi t'ɛmp'a ra Zacarías 'bɛ min yãui rá m 'behni Ojä.

¹⁸ Nu ra Zacarías bɛya:

—Hague dán zã ga pãcã a guí xiqui nguetho xtán dãc'yɛigã nɛ'a ma xisu, bi 'yɛna.

¹⁹ Nu rá m 'behni Ojä bi 'yɛmp'a bɛya:

—Nugã dí Gabriel nε dí 'bãcã bɛ ja rá hmi Ojä, nε Ojä bá pɛngã gue ga xi a ran ho din ja ahɛ. ²⁰ Pɛ

nuya, gan gore ya, nguetho hin guí εc'yei a dí xi i. Nuya hin da zä gan ya astague'b_u go bin ja a dá xi a i, nguetho gätho din ja a dá xi a i, bi 'yεn'a rá m 'bēhni Ojā.

²¹ Nu y_u jā'i mi 'bāp_u thi, mi tō'ma ra Zacarías, nε him mi pā'ε hanja him 'bexque pōni. ²² Nε nu'b_u mi bōm b_u ra Zacarías hinguí sã din ya, hōnt'a bi uānda rá 'yε. Nu y_u jā'i bi bāh p_uya ngue bi nu n'da ran t'uti b_u mbo.

²³ Nε nu'b_u mi guah y_u pa dim pεp_u ra Zacarías bi mba rá ngu b_uya. ²⁴ Nε bin hāt'εhni ra Elisabet, nε nub_uya hin hap_u í mba an cāt'a zāna, bim 'būtho b_u rá ngu. Nε bi 'yεna: ²⁵ “X_un ngu rá mate bi 'yōrcä Ojā, nuya him man da zangä y_u jā'i nguetho dim 'b_u'a n'da ma t'εhni ya,” bi 'yεnsε.

Rám 'bēhni Ojā mahεts'i bi ma dim 'b_uh ra Jesús

²⁶ Nu'b_u mi tho i cāt'a zāna, nu'a Ojā bi mbēhn mahōn'a a rá m 'bēhni ngue í Gabriel. Bi mbēhn p_u ra hnini Nazaret b_u ra xεqui Galilea. ²⁷ Nu'a, bi zōm b_u mi 'b_u a ra María. Nu ra María xínga n'dandī bin yaui n'da ran 'yoh_u, pε ya mi än'na ra José, n'da rá m bom 'beto ra ts'εt'abi David a. ²⁸ Nu rá m 'bēhni Ojā bi zεngua, bi 'yεmbi:

—Nu'i María ya bi 'yōt'a n'da rá mate Ojā nε guín 'youi a. Pε man'da bi jāp'a Ojā xinda gue'ε gätho mī'da y_u xisu, bi 'yεmbi.

²⁹ Nu'a ra María 'b_u mi nu rá m 'bēhni Ojā, bin su nε bin 'yomfēni 'bε'a ním bōn'a bi sifi. ³⁰ Nu rá m 'bēhni Ojā bi 'yεmp'a b_uya:

—O guín su María nguetho guín 'youi rá mate Ojā, ³¹ nε dim 'b_u'a n'da ni Ts'εnt'ε nε gui xip rá thuhu ra Jesús. ³² Nε nu'a, din ja rá ts'edi nε da fādi

ngue rá Ts'unt'ɥ Ojɔ tɔte thoho rá ts'edi. Nɛ nu'a Ojɔ di japi din ts'ut'abi tengu rá m bombɔta ngue ra David. ³³ Nɛ di manda yɥ jɔ'i israel gátho yɥ pa nɛ hin jam'bɥ da guah rá ts'edi a, bi 'yɛn'a rá m 'bɛhni Ojɔ.

³⁴ Nu ra María bi 'yɛn'a:

—Hague dán zä din jabɥ nɛ hin jam'bɥ dán yɔ'be n'da ran 'yohɥ, bi 'yɛna.

³⁵ Pɛ nu rá m 'bɛhni Ojɔ bi 'yɛmp'a:

—Nu rá ts'edi rá Hogandɔhi Ojɔ di ja i gui tɪn ni t'ɥhni, nɛ nu'a dim 'bɥi, rá Ts'unt'ɥ Ojɔ a. ³⁶ Nɛ'a ni meni ra Elisabet xɥn dɔc'yɛi a, pɛ dim 'bɥ a n'da rá ts'unt'ɥ. N'dato zɔna ya i hɔ'a rá t'ɥhni nɛ mi ɛn yɥ jɔ'i ngue hin jam'bɥ da dɪn rá t'ɥhni. ³⁷ Nu Ojɔ gátho sã da 'yɔt'a, hin'yɥ 'bɛ'a gue hingui sã da 'yɔt'e, bi 'yɛn'a rá m 'bɛhni Ojɔ.

³⁸ Nu'a ra María bi 'yɛn'a:

—Nugã rá 'yɛhɛgã Ojɔ, nu'bɥ gue'a in nde Ojɔ, da 'yɔrque gátho guím ma, bi 'yɛna.

'Bex bi mbeng mahɛts'i rá m 'bɛhni Ojɔ bɥya.

Ra María bi mba bí zɛngua ra Elisabet

³⁹⁻⁴⁰ Nu'a ra María bɥya, 'bex bi mba bí zɛngua yɔ meni mí 'bɥpɥ ja yɥ nyuni bɥ ra xɛqui Judea, gue'a ra Zacarías nɛ rá xisu ra Elisabet. ⁴¹ Nɛ nu'bɥ mi mba ma zɛngua ra Elisabet, 'bexque bi 'yɔn'a rá t'ɥhni mí o rá mbɥi. 'Bex bin 'youi rá Hogandɔhi Ojɔ ra Elisabet bɥya, ⁴² nɛ bi 'yɛna:

—Ojɔ man'da bi jɔp'i i María, xinda gue'ɥ mi'da yɥ xisu. Nɛ nu'a ni ts'unt'ɥ dim 'bɥi, majɔpi a. ⁴³ Pɛ xɥn ngu ra mate gá 'yɔrque ngue gá zɛnguagui, nguetho gue'e rá mbe a ma Hmu. ⁴⁴ Nɛ dí pɔdi gue'e rá mbe a ma Hmu nguetho nu'bɥ má ɔcã nin

zengua, 'bex bin johya a ra t'uhni o ma mbwi ne bi 'yañi. ⁴⁵ Bi jaḗp'a Oja nguetho gá 'yεc'yεi a bi xi i, ne majuani da 'yot' Oja a bi xi i, bi 'yεn'a ra Elisabet, bi 'yεmp'a ra María.

⁴⁶ Nu ra María baya bi 'yεspa Oja ne bi 'yεna:
 ξmμε dí εspa Oja ma Hmu,

⁴⁷ ne din johya ma mbwi nanguε Oja mam pørpate.

⁴⁸ Nguetho Oja bi bεngä ngue dra hyoya 'yεhεgä, ne gätho yu ja'i da 'yεngui dá tıngä rá mate Oja.

⁴⁹ Xuñ ngu ran ho bi 'yørca Oja madä rá ts'edi, ne xuñ hotho a. ⁵⁰ Ne da nu rá yembwi to'o gätho da numansu a.

⁵¹ Nu Oja nuixte tho yün t'ot'e, bi 'berpa yú ts'edi u din yεzεhε ngue im bεni jase yú ts'edi.

⁵² Ne bi 'berpa yú ts'edi yu ts'ut'abi, ne go bi un yú ts'edi yu ja'i thoho.

⁵³ Ne bi japi da ba u to'o i honi da baḗdi, pe nu'u to'o him bi hyoni da baḗdi bi japi di 'be'u.

⁵⁴ Ne nu Oja bi mbäxcahu ya ngue dyu ja'i israelgähu,

ngue bi 'yεnjhu yú t'uhnigahu a,

ne him bi pumbεni a ran ho bi ma da 'yørcahu.

⁵⁵ Pe bi 'yot'e tenguthoho bi si a ra Abraham ta t'ørcahu,

yüm bom'betojhu, gätho yu pa mazai, bi 'yεn'a ra María 'bhu mi 'yεspa Oja.

⁵⁶ Ne nu'a ra María hyuzna bi gopu rá ngu ra Elisabet, m'bejua bi mbeng bu rá nguse.

Bim 'buh ra Xuua Nxixyq

⁵⁷ Ne bi zøn ra pa dim 'bhu a rá ts'unt'hu ra Elisabet.

⁵⁸ Ne gätho yú meni ne yú menguhu bin johya 'be'a bi 'yørpa Oja a ra Elisabet, ne bi zøm bu rá ngu bi

zengua a. ⁵⁹ Nu'b_u mi gua'an hya_{to} pa xím 'b_u a ra t'uhni, bi mba nts'its'i da thecua rá xifani. Ne gätho _u mi 'b_up_u, bi ma da hya_nba rá thuhu rá ta ngue dí Zacarías. ⁶⁰ Pe nu rá mbe bi ma ngue hin da zä, pegue jatho da hyux rá thuhu ngue dí Xuua. ⁶¹ Ne gätho mi 'b_up_u bi 'y_ena:

—Pe njo'o n'da ni menih_u í Xuua, bi 'y_em_{bi}.

⁶² Ne nu'_u, bi u_an y_u 'y_e, bi 'yän'na rá ta: “Be'a rá thuhu a ni t'uhni,” bi 'y_em_{bi}. ⁶³ Nu rá ta b_uya bi 'yäh ra s_ocua_u ne bi 'yo't'a n'da ram hma ngue bi 'y_ena: “Dí Xuua a ma t'uhni.” ⁶⁴ 'Bex bi zä bin ya mahøn'a ra Zacarías b_uya, ne bi 'y_es_pa Oj_a a. ⁶⁵ Ne bi hyonya thoho gätho mi 'b_up_u. Ne gätho y_u ja'i mi 'b_up_u ja y_u nyuni a ra x_equi Judea bi 'y_o a bin ja. ⁶⁶ Ne gätho bin 'yomf_enise 'be'a da 'y_ot'a ra t'uhni, nguetho Oj_a bi ja_{pi}.

Bi 'y_es_pa Oj_a ra Zacarías 'b_u mim 'b_uh rá t'uhni

⁶⁷ Ne bin 'youi rá Hogand_uhi Oj_a ra Zacarías, ne bim p_ongahy_a a, bi 'y_ena:

⁶⁸ Emm_e dí _es_pa Oj_a ra Hmu nguetho bi b_en_j_u dy_u ja'i israelgäh_u, dy_u judíoh_u, ngue da ya_n_j_u.

⁶⁹ Ne nanguehna ma t'uhni bim 'b_ui, janangue'a dí pa_{di} him ma ya'a ba p_enga mam p_or_pateh_u i ja rá ts'edi,

rám bom'bet_o ra ts'ut'abi David a.

⁷⁰ Gue'a bi b_en_ba Oj_a _u y_u p_ongahy_a maya'b_u thoho,

⁷¹ ngue bi ma da ya_n_j_u nangue man s_uih_u,

ne nangue gätho _u i numan'uj_u.

⁷² Pe nu Oj_a bi hu_ec'_u mam bomb_otah_u,

ne him bi pumb_eni ran ho mi _ena da 'y_orcah_u.

⁷³ Ne maju_uni da 'y_ot' Oj_a a bi xih mam bomb_otah_u ra Abraham,

74 *ngue bi xifi da yanjɛ nanguɛ ɛ man sɛihɛ,
nɛ hin ga su ga thɛndehɛ a Oja bɛya.*

75 *Jananguɛ da gohi xɛn ho ma mbɛihɛ bɛ dɛ nu a
Oja, nɛ ga øthɛ ra hogam' bɛi bɛ ja rɛ hmi.*

76 *Nɛ nuna ma t'ɛhni, da 'yɛmb yɛ ja' i rɛ pøngahɛ
Oja mahɛts' i,
nɛ da xih yɛ ja' i di pɛh yɛn 'yomfɛni, da dø' ma ra
Hmu.*

77 *Nɛ da xi ɛ da mba ma punbi yɛ ts' oqui,
nɛ da mba nhyɛni.*

78 *Gɛtho da 'yøt' Oja nguetho di huɛgahɛ
nɛ ba pɛngahɛ ra Hmu *ngue guesɛ rɛn nɛqui ma
mbɛihɛ.**

79 *Nɛ gue' a di yorpa yɛ mbɛi ɛ i 'bɛpɛ ja ra 'bɛxui
nɛ i 'yo bɛ ja rɛ 'yu ran dɛte,
nɛ da zixpɛ ja ran nɛqui, bi 'yɛn' a ra Zacarías 'bɛ
mim pøngahɛ.*

80 *Nɛ nu rɛ t'ɛhni, *ngue ra Xuua, bin te mɛn zaqui
nɛ bin te rɛ mbɛi nanguɛ Oja. Nɛ nu' bɛ min te, bim
'bɛpɛ ja ra dɛpo asta gue' bɛ go bi zøɛn ra pa bi dɛmp'
rɛ 'bɛfi bi xi Oja, guɛpɛ 'bɛh yɛ mi' israhɛlɛ.**

2

Bim 'bɛ' a ra Jesús

1 *Nu' bɛ mím 'bɛh ra Jesús, gue' ɛ yɛ pa bin ja ra
dɛpede bi 'yøt' a ra hmuts' ɛt' abi *ngue ra Augusto
César. 2 Nɛ gue' ɛ yɛ pa bin ts' ɛt' abi ra Cirenio bɛ
ja ra xɛqui Siria, nɛ gue' ɛ yɛ pa ja bi dɛ' mi bi 'yøt'
ra pede ɛ. 3 Gɛtho yɛ ja' i bi mba bɛ ja rɛ hnini
zɛhɛ yɛm bombøta *ngue da thuspa bɛ yɛ thuhu.
4 Jananguɛ nu ra José bi nɛxpɛ ja ra hnini Nazaret
ngue ra xɛqui Galilea, nɛ bi mba bɛ ja ra hnini
Belén *ngue ra xɛqui Judea, nguetho guɛpɛ rɛ hnini****

a rá m bombõta a ra José, ngue ra David. ⁵ Nε bi mba da thuspa bε rá thuhu. Bi mβε a ra María rá xisu. Pε nu'a ra María ya min hať'uhni a. ⁶ Nε nu'bε mi zøm bε ja ra hnini Belén, bi zøn ra pa dim 'buh rá t'uhni baya. ⁷ Nε bim 'bε a rá mbudi ts'ant'ε a ra María ngue ra Jesús. Nε bi mbant yε bazu, nε bi cärpε ja rán ts'adetha yε fani bε ja ra ngumfani, nguetho hin'yε bε din säya bε ja n'da ra ngu.

Yám 'behni Oja bi xih yε mbändε'yo ngue bim 'buh ra Jesús

⁸ Nu'a ra xui a baya, mi 'bεpε hántho ra hnini Belén 'da yε mbändε'yo, madí jamansu yá dε'yo ε. ⁹ 'Bex bi nu n'da rá m 'behni Oja ε, nε bi yorpε rán nεqui Oja bε 'búi, nε εmme bin su'ε. ¹⁰ Pε nu'a rá m 'behni Oja bi 'yεmp'ε:

—O guín suhε, nguetho bá εcä ga xi ahε n'da ram hma gue di ja ahε gan johyahε gyá ja'ihε ua ja ra ximhäi. ¹¹ Nu bε ra hnini Belén, ngue rá hnini ra David, ja bim 'bε'a nim pørpatehε, gue'a ra Cristo ra Hmu bi ma ba pεn'nahε Oja. ¹² Nε nu'bε gá tĩmhε n'da ra 'uere xí järpε ja rá yänza yε fani m'bant'i yεm 'bahni, gue'a gdí pähmbε a baya, bi 'yεn'a rá m 'behni Oja 'bε mi 'yεmp'ε yε mbändε'yo.

¹³ 'Bex bi nεqui n'dan nets'i yám 'behni Oja, bi 'yεspa Oja ngue bin tuhu, nε bi 'yεn'ε:

¹⁴ Nuijxte rá ts'edi Oja mahεts'i.

Oja da hyurpa yá mbúi gätho ε i 'bεcua ja ra häi, hõnt'a go to'o da hyän'a rá mate, bi 'yεm 'bε min tuhu.

¹⁵ Nε bi mbeng mahεts'i yám 'behni Oja baya. Nε nu'ε yε mbändε'yo bin 'yεmp'ε baya:

—Ga mbähä b_u ja ra hnini Belén, ga nuh_u a bin ja ngue bi jaj_u ra Hmu ga p_uhmb_u.

16 Bi mba n'dihi _u b_uya, ne bi d_um b_u a ra María ne ra José ne ra 'uere. Ne nu'a ra uere mi o b_u ja rá yänza ra fani. 17 Ne nu'b_u mi nu'_u y_u mbände'yo b_uya, bi mam b_u a xí xih rá m 'behni Oj_u nangue ra t'uhni bim 'b_ui. 18 Ne gätho _u bi 'yø'a bi man'_u y_u mbände'yo, bi hyonya thoho _u. 19 P_e nu'a ra María, bi b_em b_u mbo rá mb_ui 'be'a gätho bin ja. 20 Ne nu y_u mbände'yo bi mbeng b_uya, ne bi 'y_espa Oj_u, ngue gätho bin ja'_u 'be'a gätho bi sifi, ne xí nu.

Bi mba ma däpi Oj_u a ra 'uere Jesús b_u ja ra d_unij_u

21 Nu'b_u mi gua'an hy_uto pa xím 'b_ui, bi thecua rá xifani ra 'uere, ne bi thuspa rá thuhu dí Jesús, ne ngue'a xí xih rá m 'behni Oj_u a ra María 'b_u hin ní hy_u rá t'uhni.

22 Ne nu'b_u mí gua'a ra pa nts'änni da dø'ma ra María, tengu bi man y_un t'ēdi ra Moisés, ya i sä da mba b_u ja ra d_unij_u b_u Jerusalén. Ne bi zixa rá t'uhni _u ngue di d_up Oj_u. 23 In ja b_u bi 'yøt'e nguetho ne'a i mam b_u ja rán t'ēdi ra Moisés, ngue: “Gätho y_u mb_udi ts'unt'_u da mba ma däpi Oj_u,” i _em b_u ja y_un t'ēdi. 24 Ne bi hy_uxa n'da ra 'bøts'e b_u ja ra d_unij_u tengu bi mam b_u ja rán t'ēdi ra Moisés ngue i _ena: “Yoho y_u t'az_u uague yoho y_u ts'aha ngue da hyo b_u ja nij_u to'o im 'b_uh y_u t'uhni.”

Nu ra Simeón i thex ra 'uere Jesús

25 Ne mi 'b_up_u Jerusalén n'da ran 'yoh_u i Simeón, ra hocj_u'i a, mi numansu Oj_u ne mi tø'ma ra pa ngue da mba nhy_uni _u y_u j_u'i israel, ne min 'youi rá Hogand_uhi Oj_u a. 26 Nu rá Hogand_uhi Oj_u bi b_enba

ra Simeón gue hin da du asta gue'b_u go da nu'a rá Thahni Ojã ba p_ehni ngue ra Cristo a. ²⁷ N_e nu'a rá Hogandãhi Ojã bi b_enbi da z_om b_u a ra Simeón b_u ja ra d_anijã 'b_u mi z_om b_u rá ta n_e rá mbe di d_a'a ra Jesús. ²⁸ Nu ra Simeón bi d_exa ra 'uere n_e bi 'y_espa Ojã b_uya, bi 'y_ena:

²⁹ Ma Hmu i, p_e hin te dím b_engã 'b_u ga tugã ya, nguetho dá nugã na gá xiqui ngue ga nugã, ni 'y_eh_egã.

³⁰ Nuya dá nusegã mam p_or_patehe,

³¹ ngue gá sãnni ngue da yãba yá te _u to'o da b_ah na.

³² Nuna di japi da nu ran n_equi _u hing y_u judío, n_e gue'a dí t'_escahe dy_u jã'i israelgãhe, dy_u judíohe, bi 'y_en'a ra Simeón 'b_u mi d_exa ra 'uere Jesús.

Bim p_ongahyã ra Simeón 'b_u mi nu ra Jesús

³³ Nu ra José n_e rá mbe ra Jesús bi hyonya thoho 'b_e'a bi man ra Simeón nangu'e'a ra 'uere. ³⁴⁻³⁵ Nu ra Simeón b_uya, bi 'yãp Ojã da 'y_enspa rán japi ra José n_e ra María, n_e bi 'y_ena:

—Nuna ra t'ãhni 'b_u din d_an'yoh_u nts'ãnni x_un ngu _u yá mi'israel_u dim 'b_edi 'b_u hin da numanho. P_e nu'_u to'o da numanho da yãn'a. Guehna dí fãdi 'b_e'a im b_em b_u mbo yá mb_ui n'da ngu n'da y_u jã'i. N_e nu'i María, gui nu ra dumb_ui x_un _u tho ngue 'b_e'a da t'ørpa na ni ts'ant'_u, bi 'y_en'a ra Simeón.

N_e'a ra Ana bim p_ongahyã 'b_u mi nu ra Jesús

³⁶ N_e'a n'da ra d_ac'y_ei xisu ngue í Ana mi 'b_up_u ja ra d_anijã, n_e'a xin rá p_ongahyã Ojã a. Nu'a, rá t'ixu ra Fanuel a, rám bom'beto ra Aser ngue n'da rá ts'ant'_u ra Israel. Nu ra Ana, nu'a nyoto j_eya bim 'b_uhmi rá ndø n_e 'bex bi du. ³⁷ N_e bim 'b_us_e

goho 'däte ma goho njeɣa, ya xɛn dɔc'yɛi a. Nɛ nu ra Ana, mi zɔm bɛ ja ra dɔniɣa a. Min yaui Oɣa ra pa nɛ ra xui, nɛ ja yɛ pa him mi sihmɛ 'bɛ i thɔnde Oɣa. ³⁸ Nu'bɛ min yaɥɛ ra Simeón ra María nɛ ra José, bi zɔm bɛ ra Ana, nɛ 'bɛx bi xi Oɣa jamadi 'bɛ mi nu'a ra 'uere, nguetho bi bɔdi gue yú yaɥte ɛ. Janangue'a bi 'yɛmp'ɛ to'o mi tɔmp' yú yaɥte gue ya bi zɔh ya.

Bi mbenc'a ra José bɛ ra hnini Nazaret nɛ rá xisu

³⁹ Nu'bɛ mi 'yɔt'ɛ gátho mi man rán t'ɛdi Oɣa ngue da 'yɔt'e, nu ra José nɛ ra María bi mbeng bɛ ja ra hnini Nazaret bɛ ja ra xɛqui Galilea. ⁴⁰ Nɛ nu'a ra t'ɛhni bin te mán zaqui a, nɛ mi ja rán 'yomfɛni xɛn ho. Nɛ ɛmmɛ bi jɔp Oɣa a.

Dɛ'mayon jɛya pɛ'ts'a ra Jesús 'bɛ mi mba bɛ ja ra dɔniɣa

⁴¹ Nu ra José nɛ ra María zɔi n'dandɔ n'da jɛya i pa bɛ ja ra hnini Jerusalén da nu ra dɔmpɛti ngue ran dɔbaxjua. ⁴² Nɛ nu'bɛ mi mbɛ'ts'a 'dɛ'mayon jɛya ra Jesús, bi mbähä bɛ ja ra hnini Jerusalén ngue da nu ra dɔmpɛti bɛ. ⁴³ Nu'bɛ mi gua'a ram pɛti, bi mbeng bɛ yú ngu ya jɔ'i. Nɛ nu'bɛ mi mba bɛ 'yu ra José nɛ ra María, him mi pɔ'ɛ ngue bá copɛ a ra Jesús. ⁴⁴ Pɛ mim bɛni min 'yohɛ yú amigo. Nɛ n'dapa bin 'yo bɛ ja ra 'yu. Nɛ nu'bɛ mín de bin säya bɛya, nɛ njo'o bɛ ra Jesús. Nɛ nu rá mbe nɛ rá ta bi 'yän'dɛ yú amigo: “Ha gbán 'yohɛ a ra Jesús,” nɛ'ɛ yú mɛni bi 'yänni. ⁴⁵ Pɛ him bi dɔni, janangue'a bi mbeng bɛ Jerusalén, bi hyom bɛ.

⁴⁶ Nɛ ná hyupa bɛya ja bi dɔm bɛ ja ra dɔniɣa. Mi 'bɛhmbɛ bɛ yɛ xänbate niɣa. Nɛ nu'a ra Jesús mi øde 'bɛ'a mi man'ɛ nɛ bi 'yän yɛn t'änni 'bɛ'a bi 'yøde.

47 Nu y_u xänbate ni_{ja} b_uya bi hyonya thoho nangue gätho 'b_e'a mi p_a'a ra Jesús. 48 N_e nu'a rá mbe n_e ra José, bi hyonya thoho 'b_u mi nu i y_ah_u y_u xänbate. Nu'a rá mbe bi 'y_embi:

—Ts'unt 'u, hanja in jab_u gá 'y_orca'be, nguetho nu'a ni ta necä ξ mm ϵ dá hon'a'be n_e mi tu ma mb_ui'be.

49 Nu ra Jesús bi d_adi:

—P_e nde'b_u hin xquí hyongüi, nguetho guí p_ahmi ngue jatho ga σ t'ä rá 'b_efi ma Ta.

50 P_e nu'u, him bi b_adi 'b_e'a nam b_on'a bi man'a.

51 P_e nu'a ra Jesús 'b_ex bi mbähä b_u ja rá ngu b_u ra hnini Nazaret, n_e nz_ai mi σ t'a i pa nsifi. P_e nu'a rá mbe mim b ξ ntho b_u ja rá mb_ui 'b_e'a gätho bin ja.

52 Nu ra Jesús, in te rá j_a'i n_e in te rán 'yomf ξ ni. N_e gätho y_u j_a'i mi numanho a n_e'a Oj_a mi numanho a.

3

Xuua Nxixy_a bi d_u'mi bi man rá_m hma Oj_a b_u ma'ueni

1-2 Nu'b_u ná 'd_e'ma c_ut'a n_ey_a in ts'ut'abi ra hmuts'ut'abi Tiberio, n_e bin y_aqui Oj_a ra Xuua b_u ja ra d_apo mi 'b_ui, bi xifi di d_ump'a rá 'b_efi. N_e gue'a ra Xuua rá ts'unt'u ra Zacarías a. N_e guet'a ra j_eya bin ts'ut'abi ra Poncio Pilato b_u ja ra x ϵ qui Galilea, n_e n'dat'a ra j_eya bin ts'ut'abi a ra Felipe b_u ja ra x ϵ qui Iturea n_e ra x ϵ qui Traconite. Nu'a ra Felipe ngue rán 'yoh_u ra Poncio Pilato. N_e guet'a ra j_eya a bin ts'ut'abi ra Lisantias b_u ja ra x ϵ qui Abilinia. N_e 'dat'a ra j_eya mi ng_urpa mbäj_a ra Anás n_e ra Caifás b_u Jerusalén. 3 N_e nub_uya, bi d_ump' rá 'b_efi ra Xuua Nxixy_a, bin 'yo b_u n'danguadi ra d_athe Jordán n_e bi

xih y_u ja'i di päh yán 'yomfɛni nangue yá ts'oqui, n'dahma da mba ma punbí. Nε bi xifi din xixyá b_uya. ⁴ Nε guehna ra Xuua bi man'a ra Isaías 'b_u mi 'yɛna:

N'da ra ja'i din yá b_u ja ra dapo nε da 'yɛna:

“Dami päh nin 'yomfɛnih_u, ga simhb_u ra Hmu mi ts'utho da zøcua.

Dami hoc ni mb_uih_u, ga tømhb_u x_un ho.

⁵ Tengu y_u mbothäi nε y_u t'øhø din juani

tengu n'da ra 'yu i pa ma hoqui, hingui ndaxni, i uɛntho, din ja b_u ni mb_uih_u.

⁶ Nε gätho y_u ja'i da nu'a ram pørpate ba pænd Oja,” da 'yɛna, bi 'yɛn'a ra Isaías.

⁷ Nε bi zøm b_u y_u ja'i b_u 'b_uh ra Xuua ngue in nde din xixyá _u. Nε nu ra Xuua bi 'yɛmp'_u:

—Nu'ah_u tengu thoho 'b_u gyá poz_uh_u, nε guí ɛnsɛh_u hin guin nuh_u rá muui ni ts'oquih_u 'b_u gan xixyáh_u, nε hin gui hoc ni mb_uih_u. ⁸ Pε nte di muui 'b_u guí ɛmh_u gán yámhb_u ngue ya nim bombøtah_u ra Abraham. Pε nɛhya y_u do i 'bongua mi sä xtá 'yɛna yá t'uhni ra Abraham gue'b_u gue'a xtán nde Oja a. ⁹ Nε nu'a to'o gätho him bi päh yán 'yomfɛni nangue yá ts'oqui, tengu'b_u y_u za ngue hingui ho yán dät'o. Nε nu rán ts'onza Oja ya mahoqui x_un ho ngue da 'yɛx'_u y_u za hingui ho yán dät'o, nε da thøspr_u ja ra sibi din zø, bi 'yɛn a ra Xuua.

¹⁰ Nu y_u ja'i b_uya, bi 'yɛn'_u:

—'Bε'a sä ga øt'ähe 'b_u, bi 'yɛmp'a ra Xuua.

¹¹ Nu ra Xuua bi dät'i:

—Nu'a to'o i ja yoho yá pahni, di un'na n'da to'o hin'y_u rá pahni. Nε nu'a to'o i ja 'bε'a da zi, di unni ts'a a to'o hin'y_u da zi, bi 'yɛna.

12 Nε'ε 'da yε hyaçahäi xí zøm bε ngue in nde da mba ma xixyabi, bi 'yän'dε:

—Xänbate i, 'bε'a sä ga øt'ähe.

13 Nu ra Xuua bi dąti:

—Yo guí huspahε man'da ra renta, pε hønt'a i man rán t'ędi ra häi gui hyajε.

14 Nε'ε 'da yε dofui bi 'yänni:

—Nεcähe, 'bε'a sä ga øt'ähe, bi 'yęn'ε.

Nu ra Xuua bi dąti:

—O guí haçuahε ra mbeti yε ja'i nangue ni ts'edizεhεhε. Nε o gadí yafε n'da ra ja'i 'bε guí paħmbε him majuani a guí mamhbε. Nε hin guim bεmhbε ngue man'da εmme xεn ngu gui taħmbε, pε hønt'a nin zäbi gui taħmbε, bi 'yęn'a ra Xuua.

15 Nε xεn ngu ε ngue mi tø'ma ra Cristo mim bęnsε ε ngue εmbi ra Cristo a ra Xuua. 16 Pε nu'a ra Xuua bi 'yęmp'ε:

—Nugä dí xixyą ahε ngue ra dehe thoho, pε ba ε'a n'da ja rá ts'edi xinda guecä, hin dí sęcä tengu a. Nu'a di hoc'ahε nangue rá Hogandąhi Oją tengu'bε xtí hoc'ahε ra sibi. 17 Nε da huahn'dε yε ja'i tengu 'bε i pa nt'ei yε trigo. Nu rá xi di 'uec ran dąhi, nε nu yε trigo da mba m'bε'ts'i, pε nu yá xi da t'upε ja ra sibi njam'bε i huęt'i, in jabε da 'yøt' 'bε bi huahn yε ja'i a ra Cristo, bi 'yęn a ra Xuua.

18 Nε xεn ngu mi'da yεm hma bi xi ε yε ja'i nangue ran ho ma'da'yo. 19 Pε nu ra Xuua bi dąmhyą ra ts'ut'abi Herodes nguetho nu ra Herodes bi zin'a rá 'bεpozεhε, ngue rá xisu ra Felipe, í Herodías a ra xisu. Nε hinga hønt'a pε xεn ngu mi'da yεn ts'o bi 'yøt'a, janangue bi dąmhyą.

20 Pε nu ra Herodes man'da xɛn ngu rá ts'oqui bi 'yɔt'e nguetho bi got'a fädi a ra Xuua.

Ra Jesús bin xixyq

21 Nu'bɛ mi xixyq̄ba yɛ ja'i a ra Xuua, nɛ'a ra Jesús bi mba bɛ, bin xixyq̄. 22 Nε nu ra Jesús 'bɛ mi yq̄ui Oja, 'bex bá xoh mahɛts'i nɛ bá c̄a a rá Hogand̄ahi Oja tengun'da ra t'azɛ, nɛ bi zoxpɛ ja rá ja'i ra Jesús. Nε bi t'ø'a n'da ra nde mahɛts'i bi 'yɛna:

—Nu'i ma Ts'unt'ɛ i, ɛmmɛ dadí huɛc'i i, nɛ dí numanho i, bi 'yɛn Oja.

Nu'ɛ yám bombøta ra Jesús

23 Nu ra Jesús mi pɛ'ts'a n'däte ma'dɛt'a njɛya 'bɛ mi d̄amp' rá 'bɛfi ua ja ra häi. Nu yɛ ja'i mim bɛni rá ts'unt'ɛ ra José a ra Jesús. Nε nu ra José rá ts'unt'ɛ ra Elí a. 24 Nu ra Elí, nu'a rá ta, gue'a ra Matat a. Nu ra Matat, nu'a rá ta gue'a ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta gue'a ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta gue'a ra Jana a. Nu ra Jana, nu'a rá ta gue'a ra José a. 25 Nu ra José, nu'a rá ta ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Amós a. Nu ra Amós, nu'a rá ta ra Nahum a. Nu ra Nahum, nu'a rá ta ra Esli a. Nu ra Esli, nu'a rá ta ra Nagai a. 26 Nu ra Nagai, nu'a rá ta ra Maat a. Nu ra Maat, nu'a rá ta, ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Semei a. Nu ra Semei, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Judá a. 27 Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Joana a. Nu ra Joana, nu'a rá ta ra Resa a. Nu ra Resa, nu'a rá ta ra Zorobabel a. Nu ra Zorobabel, nu'a rá ta ra Salatiel a. Nu'a ra Salatiel, nu'a rá ta ra Neri a. 28 Nu ra Neri, nu'a rá ta ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta ra Adi a. Nu ra Adi, nu'a rá ta ra Cosam a. Nu ra Cosam, nu'a rá ta ra Elmodam a. Nu ra

Elmodam, nu'a rá ta, ra Er a. ²⁹ Nu ra Er nu'a rá ta ra Josué a. Nu ra Josué, nu'a rá ta ra Eliezer a. Nu ra Eliezer, nu'a rá ta ra Jorim a. Nu ra Jorim, nu'a rá ta ra Matat a. ³⁰ Nu ra Matat, nu'a rá ta ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta ra Simeón a. Nu ra Simeón, nu'a rá ta ra Judá a. Nu ra Judá, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Jonán a. Nu ra Jonán, nu'a rá ta ra Eliaquim a. ³¹ Nu ra Eliaquim, nu'a rá ta, ra Melea a. Nu ra Melea, nu'a rá ta, ra Mainán a. Nu ra Mainán, nu'a rá ta ra Matata a. Nu ra Matata, nu'a rá ta, ra Natán a. ³² Nu ra Natán, nu'a rá ta, ra David a. Nu ra David, nu'a rá ta, ra Isaí a. Nu ra Isaí, nu'a rá ta, ra Obed a. Nu ra Obed, nu'a rá ta, ra Booz a. Nu ra Booz, nu'a rá ta ra Salmón a. Nu ra Salmón, nu'a rá ta, ra Naasón a. ³³ Nu ra Naasón, nu'a rá ta ra Aminadab a. Nu ra Aminadab, nu'a rá ta ra Aram a. Nu ra Aram, nu'a rá ta ra Esrom a. Nu ra Esrom, nu'a rá ta ra Fares a. Nu ra Fares, nu'a rá ta ra Judá a. ³⁴ Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Jacob a. Nu ra Jacob, nu'a rá ta ra Isaac a. Nu ra Isaac, nu'a rá ta ra Abraham a. Nu ra Abraham, nu'a rá ta, ra Taré a. Nu ra Taré, nu'a rá ta ra Nacor a. ³⁵ Nu ra Nacor, nu'a rá ta ra Serug a. Nu ra Serug, nu'a rá ta ra Ragau a. Nu ra Ragau, nu'a rá ta, ra Peleg a. Nu ra Peleg, nu'a rá ta, ra Heber a. Nu ra Heber, nu'a rá ta, ra Sala a. ³⁶ Nu ra Sala, nu'a rá ta, ra Cainán a. Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Arfaxad a. Nu ra Arfaxad, nu'a rá ta, ra Sem a. Nu ra Sem, nu'a rá ta, ra Noé a. Nu ra Noé, nu'a rá ta, ra Lamec a. ³⁷ Nu ra Lamec, nu'a rá ta, ra Matusalén a. Nu ra Matusalén, nu'a rá ta, ra Enoc a. Nu ra Enoc, nu'a rá ta, ra Jared a. Nu ra Jared, nu'a rá ta, ra Mahalaleel a. Nu ra Mahalaleel, nu'a rá ta ra Cainán a. ³⁸ Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Enós

a. Nu ra Enós, nu'a rá ta ra Set a. Nu ra Set, nu'a rá ta ra Adán a. Ne nu ra Adán, bi zänd Oja a.

4

Ra Jesús bi nu rán ts'äte ra zïthu

¹ Nu ra Jesús bi nexpu ja ra dæthe Jordán ne min 'youi rá Hogandahi Oja. Ne nu'a rá Hogandahi Oja bi bænbi da mba bu ma'ueni bu ja ra dæpo. ² Ne nyote pa ne nyote xui bim 'bæpu ja ra dæpo ra Jesús. Ne bi ts'äp rá mbui, bi zä'a ra zïthu. Ne xíngui ts'u bin sihme gätho yu pa bim 'bæpu, ne bin tumanthuhu buya. ³ Ne bi 'yæn'a ra zïthu:

—Nu'bu majuani gue'e rá ts'unt'u Oja, dami japi dim hme ra do 'bengua, bi t'emp'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Jesús bi dæti:

—Nt'o'ti bu ja rá m hman Oja: “Hinga hont'a ra hme dí m 'bæh yu ja'i pe ne'a gätho i man Oja,” bi t'emp'a ra zïthu. Ne him bi 'yøt'a bi sifi.

⁵ Pe nubuya, nu ra zïthu bi zix a ra Jesús bu ja n'da ra t'øhø xæn hets'i, ne bi 'yuti hapu gätho 'bæ'u ja yú ts'edi yu ts'ut'abi ua ja ra häi, ⁶ ne bi 'yæmbi:

—Gätho guí nu ya ga 'da'a'i, nguetho ma mbetigä. Ya bin'daqui ne sä ga unni to'o gätho dín nde ga unni. ⁷ Ne nu'bu gan danyahmu bu ja ma gua ne gui thandegui, ga 'da a i gätho guín nu ya, i æn'a ra zïthu.

⁸ Nu ra Jesús bi dæti:

—“Hont'a Oja, ra Hmu, ga thandehu ne ga ørpæhú rá 'bæfi a,” i æm bu ja rá m hman Oja, bi 'yæn'a ra Jesús.

⁹ Nubuya, nu ra zïthu bi zix mahøn'a a ra Jesús bu ra hnini Jerusalén, ne bin tøpu magats'i thoho ra danija. Ne bi 'yæmbi:

—Nu'b_u majuaṅi gue'e rá ts'unt'u i Oja, damin säqui, gui sonu häi, ne hin hap_u gui 'uaqui, ¹⁰nguetho nt'o't'i b_u ja rá m hman Oja:

Nu'a Oja ba pen'du yám 'behni da mbäx'i i.

¹¹ Ne da bent'i i ne hin hap_u gui 'uaqui, i em b_u ja rá t'ohni Oja, bi 'yɛn'a ra zɪthu.

¹² Nu ra Jesús bi daṅi:

—Pe ne'a i mam b_u ngue: “Nu Oja ma Hmuh_u njongui sä da zä'a ngue da ba 'b_u majuaṅi da 'yøt'a im man'a,” i em b_u ja rá t'ohni Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹³ Nu'b_u mi gua'a bi man yán ts'äte ra zɪthu, bi 'uep_uya, bi zo'a ra Jesús 'da y_u pa.

Ra Jesús bi d_ump' rá 'befi b_u ja ra xequi Galilea

¹⁴ Nu ra Jesús bi mbeng b_u ja ra häi Galilea, min 'youi rá Hogandähi Oja. Ne gätho y_u ja'i mi 'b_upa bi 'yø'a i øt' ra Jesús. ¹⁵ Ne bi xänba y_u ja'i b_u ja y_u ni ja, ne gätho bi numanho a.

Nu ra Jesús bi mba b_u ja ra hnini Nazaret guep_u bin te

¹⁶ Nu ra Jesús b_uya bi mba b_u ja ra hnini Nazaret, guep_u bin te. Nu ra pa ran säya bi mba b_u ja ra ni ja tengu zäi mi ørp_u hap_u mí 'yo. Ne bim 'bäi ngue da neh rá m hman Oja. ¹⁷ Ne bin t'un'na rá søcuä bi 'yo't'a ra pøngahyä Isaiás, ne bi tants'a ra søcuä guep_u i ɛna:

¹⁸ Nu'a Oja bi 'yɛnscä rá Hogandähi nguetho bi huangä ne bá pengä ga xih y_u hyoya ran ho ma'da'yo.

Bá pengä ngue ga hurpa yá mb_ui to'o i ja y_u dumb_ui.

Ne ga xocua u to'o xí bent'a ra zɪthu tengu'b_u i ofädi u.

Ga xocpa yán 'yomfɛni yɛ ja'i nɛ da ba'a majuɓani rá 'yu Oja ɛ.

Nɛ ga japi him man zä ran ɛ ɛ di ɛnba yú hmu.

¹⁹ Nɛ ga xih yɛ ja'i ngue bi zɔn ra ora da 'yɔrpa rá mate Oja ɛ, i ɛm bɛ ja rá sɔcuɔ ra Isaiás guepɛ bi nɛh ra Jesús.

²⁰ Nu ra Jesús 'bɛ mi gua'a bi nɛh ra sɔcuɔ, bi mbants'i, bi uni da 'bɛs' mahɔn'a ra sɔcuɔ. Nɛ bi hyuh pɛya ngue da xi ɛ 'bɛ'a mí mam bɛ. Nɛ gätho yɛ ja'i mi 'bɛpɛ ja ra nijɔ bi hyɛt'a ra Jesús. ²¹ Nu'a bi 'yɛna:

—Nu'a dá nɛcä ya, mi mam bɛ ja rá sɔcuɔ ra Isaiás ngue mi ma din ja, nɛ bin ja a ya, nguetho dí 'bɛcä ua, bi 'yɛna.

²² Nɛ gätho yɛ ja'i bin yamanho nanguie ra Jesús nɛ bi hyonya thoho nguetho mahotho a bi man ra Jesús bɛ ja ra nijɔ. Nɛ ɛn'ɛ:

—Hanja ngubɛ i ɔt'e, ɛn'ɛ nguetho im bɛni gue ra Jesús rá ts'ɛnt'ɛ ra José.

²³ Nu ra Jesús bɛya bi 'yɛmp'ɛ:

—Masque guí nde gui xijɛ a ram hma i ɛna: “Grá 'yɔthɛbate, damin hoczɛhɛ,” masque guí nde gui xijɛ a, nguetho guím bɛnsɛhɛ, hin dí ɔt'ua ja ma hnini zɛhɛ ɛ yɛn t'ɔt'e nuixte tengu dá ɔt'ä bɛ ja ra hnini Capernaum, bi 'yɛna. ²⁴ Majuɓani dí xi ahɛ, n'da rá pɔngahya Oja hingui hnumansu bɛ ja rá häizɛhɛ. ²⁵ Njabɛ bi 'yɔt' ra pɔngahya Elías 'bɛ maya'bɛ. Xɛn ngu yɛ xisu xí du yú ndɔ mi 'bɛi ngue yú mijudíohɛ, gue'bɛ him bin 'ye hyu jɛya made, nɛ bin ja ra thuhu bɛ. ²⁶ Pɛ him bi mbäx'a n'da ra xisu xí du rá ndɔ bɛ ja rá häizɛhɛ, pɛgue bi 'bɛn bɛ ra hnini Sarepta guepɛ ra häi Sidón, da

mbäx a n'da ra xisu mi 'bɛpɛ, bi 'yɛna. ²⁷ Nɛ ngutho bi 'yɔt' ra pɔngahyɔ Eliseo, guexta'a xɛn ngu yú mijudíohɛ mi hɛmb ra t'axca'ya, pɛ xínga n'da bi hoc'a ra pɔngahyɔ ngue yú mɛnguzɛhɛhɛ, hɔnt'a ra hmudofɛi Naamán, ra mɛngu bɛ ra häi Siria, bi hoqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸ Nɛ nu'bɛ mi man'a ra Jesús a bi ma, nu yɛ ja'i mi 'bɛpɛ ja ra nijɔ ɛmmɛ bin cuɛ bɛya. ²⁹ Nɛ bi ndants'ɛ bi bɛnt'a ra Jesús nɛ bi zixpɛ mayɔ ra nyuni, im bɛni da hyɔm bɛ ja ra mba'ye. ³⁰ Pɛ nu'a ra Jesús bi tho in de bɛ 'bɛh yɛ ja'i, nɛ bi zopɛ ɛ, nɛ hin te bin jap'a.

Bi hoc'a n'da ran 'yohɛ min 'youi ra zɪthu a ra Jesús bɛ ja ra nijɔ

³¹ Nɛ nu'a ra Jesús bi mbeng bɛ ja ra hnini Capernaum bɛ ja ra häi Galilea, nɛ i xänba yɛ ja'i 'bɛ ra pa ran säya. ³² Nɛ gätho yɛ ja'i bi hyonya thoho nangue rán xädi a, nguetho ra Jesús bi 'yuti xɛn ho ngue mi ja rán t'ɛdi gue'bɛ mi xänbi.

³³ Nu n'da ra pa mi 'bɛpɛ ra Jesús bɛ ja ra dɔnijɔ nɛ mi 'bɛpɛ n'da ran 'yohɛ min 'youi ra zɪthu, nɛ ɛmmɛ nts'ɛdi bi mbafi, nɛ bi 'yɛna:

³⁴ —Gra Jesús, ra mɛngu Nazaret, 'bɛ'a guí nde gui 'yɔrcähe, ha gui juaje ya. Nugä dí paçä to'o i, rá Hogam 'bɛhni Ojɔ i.

³⁵ Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Damin hɛ nɛ gui pɔm bɛ ja rá mbɛi na ran 'yohɛ.

Nɛ nu'a ra zɪthu nts'ɛdi bi hyɔmma häi ran 'yohɛ bɛ 'bäh yɛ ja'i nɛ bi bɔm bɛ rá mbɛi ran 'yohɛ bɛya, pɛ hin hapɛ bi ɛnba ran 'yohɛ. ³⁶ Nɛ bi hyonya thoho yɛ ja'i 'bɛ'a bin ja na ran 'yohɛ. Nɛ bin

'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da: “Bɛ'a ní ts'ɛdi i ja na ran 'yohɛ nɛ i sã i hɔn'a thi yɛ zĩthu,” bin 'yɛmzɛhɛ ɛ.

37 Nɛ bi t'ɔde gãtho ra xɛqui bɛ 'bɛ'a bi 'yɔt'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Simón Pedro

38 Nu ra Jesús bɛya bi bɔm bɛ ja ra niɟa, bi mba bɛ ja rá ngu ra Simón Pedro. Nɛ nu'a rá suto ra Simón Pedro, xɛn ɛ, nts'ɛdi ra pa mi ja. Nɛ bi si a ra Jesús ngue xɛn ɛ a ra xisu. 39 Nu ra Jesús bim 'bãpɛ mi 'bɛn'a ra hyɛnni, nɛ bi ma ngue da bɔn'a ra pa. 'Bɛx bi bɔn'a ra pa, hin hapɛ xɛn ɛ bɛya. 'Bɛx bi ndants'a ra xisu nɛ bi hoc ran sihmɛ, bi 'uɪn'ɛ.

Nu ra Jesús bi hoqui xɛn ngu yɛ jã'i

40 Nɛ nu'bɛ mí yɛh ra hyadi, gãtho yɛ hyɛnni bi ts'ixpɛ 'bɛh ra Jesús. Nɛ 'bɛx bi yãn'ɛ yɛ hyɛnni 'bɛ mi mba nthãdi n'da ngu n'da ɛ, bi dã'a ra Jesús.

41 Nɛ yɛ zĩthu min 'yohɛ 'da yɛ jã'i bi japi da bɔn'ɛ. Nɛ nts'ɛdi i mba'ɛ, i ɛn'ɛ:

—Nu'i, rá Ts'ɛnt'ɛ i Oɟa, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

Pɛ nu ra Jesús him bi japi din yã nguetho mi pã'ɛ gue ra Cristo a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi man rãm hma bɛ ra xɛqui Galilea

42 Nɛ nu'bɛ mi hyax bɛya, t'ɛxuditho bi mbasɛ bɛ ma'ueni ra Jesús. Nu yɛ jã'i bi hyoni gue'bɛ go mi dɪni, nɛ him min nde'ɛ da mba ra Jesús. 43 Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nugã jatho ga mbagã mi'da yɛ hnini, ga mam bɛ ran ho ma'da'yo, ga xih yɛ jã'i 'bɛpɛ ní manda rá ts'ɛdi Oɟa ua, jananjabɛ bá pɛngã Oɟa, bi 'yɛna.

44 Nɛ bi thopɛ ja mi'da yɛ hnini ja ra xɛqui Galilea bɛya, nɛ bi mam bɛ rãm hma bɛ ja yɛ niɟa.

5

'Da y_u mbahuq bi jap'a ra Jesús x_un ngu bi de y_u huq

¹ Nε man'da ra pa, ra Jesús mi 'bäp_u ja ndenda_{de}he Genesaret. Nε εmmε mi d_u b_u y_u ja'i in nde da 'yøh rá_m hman Oja, nε hingui sä b_u dim 'bä'a ra Jesús. ² Nε bi nu, i høp_u yoho y_u mbosa hin te i ja b_u mbo. Nε bi zo'u_u yú mbeti b_u ndenthe gue'b_u mi mben yú xit'a. ³ Nu'a n'da, rá mbeti ra Simón Pedro, nε bi hyu'a ra Jesús. Nε bi xi'a ra Simón da gon'i ts'u_u ra mbosa. Nε nu y_u ja'i bim 'bäp_u ndenthe u. Nu ra Jesús bi xänba u y_u ja'i b_uya. ⁴ Nε nu'b_u mi gua'a bi man ra Jesús bi 'yεmp'a ra Simón:

—Dami thəm b_u x_un hε ra dehe, nε gui 'yεm b_u ni xit'a. Guer_u da zä gui the y_u huq.

⁵ Pε bi 'yεn'a ra Simón:

—Xänbate, gätho ra xui däm pεhmbe nε hin te dá thehe y_u huq, pε nu'b_u guim ma, ga εmhbe mahøn'a, bi 'yεna.

⁶ Nε bi 'yεm b_uya, nε x_un ngu bi de y_u huq gue'b_u go mi mbadi bin t_un yú xit'a. ⁷ Nε bi xi'u_u yú mimbahuq_u di ze'i ts'u_u. Nε bi yuts'i gätho yoho yú mbosa, nε in nde da dom b_u mbo ra dehe y_u mbosa nanguε nán hy_u y_u huq. ⁸ Nε nu'b_u mi nu ra Simón Pedro 'bε'a bin ja, bin danyahmu b_u ja rá gua ra Jesús, nε bi 'yεmbi:

—Dami 'ue'i ts'u_u nanguεcä nguetho nugä drá dādits'oquigä, bi 'yεn'a ra Pedro.

⁹ Ngub_u bi ma nguetho bi hyonya thoho ngue x_un ngu y_u huq bi de. ¹⁰ Nε'a ra Jacobo nε ra Xuua ngue yú ts'unt'u_u ra Zebedeo, bi hyonya thoho u. Nε

nu'ɥ mi comhbɥ rá 'bɛfi a ra Pedro. Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra Simón:

—O guín su nɛ nuya gui dɥ'mi gui hyon yɥ ja'i to'o da 'yɛc'yɛigui, bi 'yɛmbi.

¹¹ Nɛ nu'bɥ mí zɔm bɥ ndenthe ɥ yú mbosa bɥya, bi dɛn'na ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mí hɛmb ra t'axca'ya

¹² Nu n'da ra pa mi 'bɥpɥ ja n'da ra hnini ra Jesús. Nɛ'a n'da ran 'yohɥ mi 'bɥpɥ, mi hɛmb ra t'axca'ya gátho rá ja'i. Nɛ nu'a ran 'yohɥ 'bɥ mi nu a ra Jesús, 'bɛx bim 'bɛmfo bɥ ja rá gua ra Jesús, nɛ bi 'yáp ra mate ran 'yohɥ ngue in nde da yɥni, bi 'yɛmbi:

—Ma Hmu i nu'bɥ guín nde, da zä gui jaqui da yɥngä.

¹³ Nu ra Jesús bi dɥti nɛ bi 'yɛmbi:

—Nugä, dín nde ngue 'bɛx da zä i. Nuya bi yɥn'a ya, bi 'yɛmbi.

'Bɛx bi zä'a ran 'yohɥ bɥya.

¹⁴ Nɛ nu ra Jesús bi hɛcua a ran 'yohɥ gue hin da mam bɥ 'bɥh yɥ ja'i, pɛ da mam bɥ 'bɥh yɥ mbäjä. Nɛ bi 'yɛmbi:

—Ní mba bɥ 'bɥh yɥ mbäjä, gui 'yɔt'a rán t'ɛdi ra Moisés ngue da 'yɔt'a n'da 'bɥ bi yɥn'a ra t'axca'ya, n'dahma da bɥh yɥ ja'i ngue majuɥni bi yɥn'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁵ Pɛ nu'ɥ yɥ ja'i guemhma mi ma hɔnbɥ go hapɥ ja yɥ hnini 'bɛ'a gátho ɔt'a ra Jesús, nɛ man'da xɥn ngu bi mba bɥ mí 'bɥi ngue da 'yɔsɛ ɥ 'bɛ'a i man'a, ngue in nde dín hocpa yún ɥ i hɛmp'i 'da'ɥ. Nɛ xɥn ngu bi hoc'a ra Jesús, madague'a hɔnt'a go mán ɥ mi hɛmp'ɥ. ¹⁶ Nu'a ra Jesús bɥya mi pa bɥ ma'ueni guerpɥ hingui 'bɥh yɥ ja'i, dín yɥui Ojä.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mi ts'a rá ja'i

17 Nu n'da ra pa bi xänba yu ja'i ra Jesús. Ne mi 'bupu 'da yu fariseo ne 'da yu xänbate nija, xpí 'yε'u hönbu go hapu i ja yu hnini bu ra xequi Galilea ne ra xequi Judea, nepu ra dahnini Jerusalén. Ne nu'a ra Jesús bi 'yut'u ngue min 'youi xun ngu rá ts'edi Oja 'bu mi hoc yun zäman'u. 18 Ne bi zom bu 'da yun 'yohu, bá tu n'da ran 'yohu xun u, mi ts'a rá ja'i a, ox ra 'beza. Ne min nde xtán yurpu mbo 'buh ra Jesús. 19 Pe emme du yu ja'i bu ja ra goxthi, ne hin hapu sä dí yut'i. Janangue'a bi zix ra dargεhe bu maxots'e ra ngu, ne bi xospa rá 'bet'e ne bi ca'ma ran 'yohu bu made i 'bä'a ra Jesús. Ne ox ra 'beza 'bu mi camp'u. 20 Bi bah ra Jesús buya gue i εc'yei xun ho u yun 'yohu gue i ja rá ts'edi a, 'bu mi nu'a bi 'yot'u. Janangue'a bi 'yεmp'a ra dargεhe:

—Amigo, ya ma punbi ni ts'oqui, bi 'yεmbi.

21 Pe nu'u yu fariseo ne yu xänbate nija bin 'yεmzεhe u: “Hanja na ran 'yohu ngue εna da 'yot'a i ot' Oja, ne ya εna sä di punba rá ts'oqui n'da ra ja'i. Hingu numansu Oja na,” bi 'yεmp'u yu xänbate ne yu fariseo.

22 Pe nu'a ra Jesús i pa'di 'be'a im bεn'u, ne bi 'yεmp'u:

—Hanja in jahu guím bεmhbu. 23 Ha guím bεmhbu ngue nte ní mbatho dá xicä ran 'yohu, ngue rá ts'oqui ya xum punbi. Ha guím bεmhbu man'da xqui pahmbu ngue i ja ma ts'edi 'bu ga xifi da ndants'i, din 'yo. 24 Pe ga ut'ahu ngue i ja man t'edi ua ja ra häi ga punba yú ts'oqui n'da ra ja'i, ngue ga japi din 'yo na ran 'yohu, guēcä gue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nε nubaya bi 'yεmp'a mí ts'a rá ja'i:
—Dami ndants'i, gui çax ni fidi ne gui mba ni ngu, bi t'εmbi.

²⁵ Bex bi ndants'a ran 'yohu bi çax rá fidi ne bi mba rá ngu, ne bi 'yεspa Oja bu ní mba. Ne gätho yu ja'i mi 'buɸu bi nu 'be'a bin ja. ²⁶ Ne gätho bi hyonya thoho u, ne bin su, bi 'yεspa Oja ne bi 'yεn'u:

—N'da ran t'ot'e nuixte dá nuhu ra pa jabu ya, bi 'yεn'u yu ja'i.

Ra Jesús bi xih ra Leví da ðenni

²⁷ M'bejua buya, bi bøm bu ja ra ngu ra Jesús, ne bi thopu mi hu'a ra Leví, guepu mí hac rán ju't'i ra häi, nguetho ra hyaçahäi a. Ne nu'a ra Jesús bi 'yεna:

—Dami tengui, bi t'εmp'a ra Leví.

²⁸ Nu ra Leví buya, 'bex bi ndants'a, bi zopu gätho mi ja ne bi ðen'na ra Jesús.

²⁹ Ne nu'a ra Leví buya, bi 'yot'a n'da ran sihme xun ndoho bu ja rá ngu, ngue bin sihme bu ra Jesús. Ne bi zøm bu ja ran sihme xun ngu yu hyaçahäi ne xun ngu mi'da yu ja'i, 'darpu bin sihmehu ra Jesús.

³⁰ Pe nu'u yu fariseo ne yu xänbate nijä bi 'yεna:

—Hanja gni sihmehu yu ðadits'oqui ne yu ziyate hyaçahäi, bi t'εmp'u yu xädi ra Jesús.

³¹ Nu ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti 'bu mi ðat'u:

—To'o i 'bah män zaqui hingui hon'a to'o da 'yøthe, pe hønt'a to'o xun u i hon'a da 'yøthe. ³² Nugä ma 'befigä ngue ga xih yu ðadits'oqui di päh yün 'yomfēni. Pe nu'u to'o εnse mahoqui yu mbui, ne hingui sä ga ze'u, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bi t'än'na ra Jesús hanja him bi 'yεt' yün sihme yu xädi

³³ Ne bi t'εmp'a ra Jesús:

—Nu yú xädi ra Xuua Nxixya nzaï ε't' yún sihme 'b_u i yaquí Oja, ne' u yú xädi y_u fariseo, pe nu ni xädi hin jam'b_u ε't' yún sihme. Hanja ngue in jab_u, bi 'yεmbi.

³⁴ Nu ra Jesús bi dāti:

—Pe nu' u i 'b_u ja ran thāti, hin da du yú mb_u nguetho 'b_u a ran 'yoh_u din thāti. Hin da 'yεna ngue hin din sihme u. ³⁵ Pe da zōn ra ora da ts'ispa a ran 'yoh_u, ne ja da 'yε't' yún sihme b_uya, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁶ Ne xø bi xih man'da ran t'uti, ngue da 'yuti hingui sä yú xädizhe ra Jesús da den'na ran yonxädi, ne bi 'yεmp' u:

—Njo'o n'da ra ja'i da xen ma'da'yo rá pahni ngue da mbørba rá 'yapahni, nguetho nu'b_u da mbørba a, hin da bōmanho ne di ts'ontho a ma'da'yo. ³⁷ Ne njo'o to da xirp_u ra 'yaxfani mbot'asēi ra vino ma'da'yo, nguetho nu'b_u bin hogui, da fōh ra 'yaxfani b_uya. Ne dim fān ra vino ne di ts'on'a ra 'yaxfani, gātho dim 'bēdi. ³⁸ Nu'a ra vino ma'da'yo da sirp_u ma'da'yo ra xifani, ngue hin dim 'bēh ra vino, ne xín din ts'on'a ra xifani.

³⁹ Ne to'o in zaï i si ra nyomvino, pe hingui nde a ra vino ma'da'yo, nguetho man'da x_u cūhi ra nyomvino, εn' u. Guín jah_u b_u ngue hin guí numanhoh_u man xädigä, bi 'yεn'a ra Jesús.

6

Nu ra Jesús bi ma 'bē'a da t'ōt' ra pa ran säya

¹ Nu n'da ra pa ran säya, nu ra Jesús ne yú xädi bi thop_u ja n'da ran uātrigo. Nu u yú xädi bi dāc'i 'da

y_u trigo. Bi d_ent yá 'yε' u_u trigo, bi za b_uya. ² Nε nu' u_u 'da y_u fariseo bi 'yεmp' u_u:

—Hanja in jab_u guí øth_u, nguetho i mam b_u ja man t'εdih_u hingui sä guí 'yøth_u ra 'bεfi a ra pa ran säya, bi 'yεn' u_u.

³ Nu ra Jesús bi d_ati:

—Ha hin guí p_ahmb_u 'bε'a mam b_u ja rá s_øcua Oja ngue nε'a ra David bi mbεsta man'da rán t'εdi Oja, nε' u_u min 'yoh_u, nu' b_u mi tumanthuhu. ⁴ Nu'a ra David bi y_urp_u ja rá ngu Oja nε bi zi y_u thumε rán t'unni Oja oxp_u ja ra mεxa, nε bi un'd_u min 'yoh_u. Nε h_ønse y_u mbäjä i sä da zi u_u. Pε hin guím bεmh_u ra ts'oqui bi 'yøt'a ra David nε y_un 'yoh_u nguetho x_un ho bi 'yøt' u_u, bi 'yεn' a.

⁵ Nε man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yεna:

—Nε nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, dra Hmugä, nε ja man t'εdi ga mangä 'bε'a da 'yøt' y_u jä'i ra pa ran säya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yoh_u mi mbεdi rá 'yε

⁶ Nε x_ø man'da ra pa ran säya, nu ra Jesús bi xänba y_u jä'i b_u ja ra nija. Nε mi 'b_urp_u n'da ran 'yoh_u ra mbεdi rán 'yεi. ⁷ Nε' u_u 'da y_u xänbate nija nε 'da y_u fariseo mi 'b_urp_u, mi tømthoho, in nde da nu 'bε'a da 'yøt'a ra Jesús ra pa ran säya, nguetho in nde di y_ap'a. ⁸ Pε nu ra Jesús i p_adi 'bε'a im bεn' u_u. Nε bi xi'a ran 'yoh_u mi ja rá mbεdi'yε:

—Ba εcua, damim 'bäcua da nu'a y_u jä'i, bi 'yεmbi.

Nε 'bex bi mba b_u ran 'yoh_u. ⁹ Nu ra Jesús bi 'yεmp' u_u b_uya:

—'Bε'a i mam b_u ja man t'εdih_u, nda'a x_un ho ga øth_u. Ha i mam b_u ga øth_u ran ho uague ran ts'o ga

øth_u ra pa ran säya. Uague i man b_u gan y_un bah_u rá te n'da uague i mam b_u ga jaf_u da du n'da a ra pa ran säya, bi 'y_uen'a ra Jesús.

¹⁰ Nub_uya, nu ra Jesús bi hy_ut' u y_u j_u'i, n_u bi 'y_uemp'a ran 'yoh_u:

—Dami ju_un ni 'y_u.

Nu'a ran 'yoh_u bi ju_un rá 'y_u, n_u bin hogui x_un ho. ¹¹ P_u nu y_u fariseo n_u y_u x_un b_uate ni j_u x_umm_u bin cu_u' u n_u bi hyoni 'b_u'a sä da 'y_urpa ra Jesús.

Ra Jesús bi huahn'd_u 'de'mayoho y_u x_udi

¹² M'b_uejua b_uya bi mba b_u ja n'da ra nyuni ra Jesús, haxa ín y_uai Oj_u. ¹³ Nu'b_u mi hyats'i bi zohn'd_u y_u x_udi ngue i ja a da xifi mah_un'a. N_u bi huahni 'de'mayoho din 'yoh_u ngue y_u 'b_uaih_u. ¹⁴ N_u nu' u bi huahni, gue'a ra Simón t'ẽmbi ra Pedro, gue'a rá thuhu bi xih ra Jesús a. N_u'a ra Andrés, rán 'yoh_u a ra Simón, n_u ra Jacobo, n_u ra Xuua, n_u ra Felipe, n_u ra Bartolomé. ¹⁵ N_u ra Mateo, n_u ra Tomás, n_u man'da ra Jacobo rá ts'unt' u ra Alfeo, n_u ra Simón Zelotes, ¹⁶ n_u ra Judas rán 'yoh_u ra Jacobo, n_u ra Judas Iscariote, gue'a xí d_u'a ra Jesús 'b_u m'b_uejua. N_u gue' u bi huan'na ra Jesús u ngue y_u 'b_uaih_u.

X_un ngu y_u j_u'i bi x_unba a ra Jesús

¹⁷ Nub_uya, nu ra Jesús n_u y_u x_udi bi g_ur_u ja ra nyuni n_u bin the_u x_un ngu y_u j_u'i b_u x_un ju_uni, bí n_uxp_u y_u hnini ra x_uqui Judea, n_ur_u ra d_uhnini Jerusalén, n_ur_u ndend_udehe, gue_u i ja ra hnini Tiro n_u ra hnini Sidón. N_u nu' u, bi z_um b_u ngue in nde da 'y_ude 'b_u'a man ra Jesús, n_u nu' u mi'da b_uya, in nde da mba ma hoqui u. N_u nu ra Jesús bi hoc' u.

¹⁸ N_u x_un ngu u min 'yoh_u ra z_uth_u bi z_um b_u, n_u nu'a

ra Jesús bi hyøn'a thi ɯ. ¹⁹ Nε gätho ɯ min nde da därpa rá ja'i ra Jesús, nguetho gätho yɯ hyɛnni bi hoc'a nangue rá ts'edi.

Ra Jesús bi ma to'o din johya nε to'o da nu ra dumbui

²⁰ Nε nubɯya, nu ra Jesús bi hyɛt'ɯ yɯ xädi nε bi 'yɛmp'ɯ:

—Guí hyoyahɯ, pε ya gá cɯthɯ bɯ di manda rá ts'edi Oja janangue'a majapi ahɯ.

²¹ Nε guí tumanthuhɯ, pε Oja di ja ahɯ gui tɯmhɯ a guí homhbɯ, janangue'a majapi ahɯ.

Nε guí sähɯ ra dumbui ya, pε Oja da hyut'a ni mbuihɯ, janangue'a majapi ahɯ.

²² Nε ngutho 'bɯ i san ahɯ yɯ ja'i, nε'bɯ i 'uegue nangue ahɯ, nε'bɯ di c'aman'ɯ ahɯ, nε'bɯ da ndøm mants'o ni thuhuhɯ ngue guí tengahɯ, guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, guemhma majapi ahɯ.

²³ Gan johyahɯ, da hyu ni mbuihɯ 'bɯ din jabɯ da 'yøt'ahɯ yɯ ja'i, nguetho ngutho bi t'ørpa ɯ yɯ pøngahyã mam'bet'o, nε i ja 'be'a din 'da ahɯ ngue am 'be'ts'i mahɛts'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁴ Nε xø bi 'yɛmp'ɯ:

—Pε í huɛhi maha ahɯ gyɯ mɛmbɛtihɯ ngue hønt'a ni mbeti guím bɛmhɯ, nguetho ya hin guin nuhɯ man'da ran johya njam'bɯ da guadi.

²⁵ Nε í huɛhi maha ahɯ, ngue guí ɛmhɯ hin te gadí 'bɛhmbɯ, pεgue gan tumanthuhɯ.

Í huɛhi maha ahɯ, ngue ja nin johya zɛhɛhɯ, nguetho m'bejua da du ni mbuihɯ.

²⁶ Í huɛhi maha ahɯ ngue gätho i mamanho nangue ahɯ yɯ ja'i. Bin jabɯ yɯ hyäte pøngahyã bi numanho gätho yɯ ja'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Dami huɛc nin sɯihɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús

27 Pɛ dami 'yøhmbɯ na ga xi ahɯ ya, bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Gui huɛc nin sɯihɯ nɛ gui 'yørpɯ ran ho ɯ to'o i numan'ɯ ahɯ. 28 Nɛ dami 'yäp Oja da mbäx'ɯ di c'aman'ɯ ahɯ, nɛ gui 'yäp Oja da 'yɛnsɯpɯ rän japi ɯ di ɯn'nahɯ. 29 Nɛ nu'bɯ n'da da mbɛp'a ni 'yoguhɯ, gui 'bät ni hmihɯ da mbɛp'a man'da nguadi ni 'yoguhɯ. Nɛ nu'bɯ n'da da gän'na ni cotohɯ, nɛ'a ni pahni gui unhdɯ. 30 Dami unhdɯ 'bɛ'a gätho da 'yä ahɯ, nɛ nu'a da thän'nahɯ hingui 'yähmbɯ. 31 Nu'bɯ guí ndehɯ da 'yøt'ahɯ ran ho ni mija'ihɯ nde'bɯ gui 'yørpahɯ ran ho.

32 Pɛ nu'bɯ hønt'ɯ di huɛc'ahɯ gui huɛjɯ, hin te di muui a 'bɯ, 'da'angu gá 'yøthɯ ɯ him mahoqui yú mbɯi. 33 Nɛ nu'bɯ hønt'ɯ bi 'yøt'ahɯ ran ho guí ørpahɯ ran ho, hin te di muui 'bɯ, nguetho in jabɯ øt'ɯ him mahoqui yú mbɯi. 34 Nɛ nu'bɯ hønt'ɯ guí pähmbɯ i jut'i guí hmit ni mbɛtihɯ, hin te di muui 'bɯ, nguetho gue'a i øt' yɯ ts'om'bäi, di hmit yú mits'om'bäihɯ ngue im bɛni da mba ma cospi rá mbɛti. 35 Pɛ dí xi ahɯ, dami huɛc nin sɯihɯ, nɛ gui 'yørpahɯ ran ho ɯ, nɛ gui hmithɯ madague'a guí pãdi hin di cos'ahɯ. Nu'bɯ ngubɯ gui 'yøthɯ, gue'a nám fãdi gue yú t'ɯhni ahɯ Oja. Nɛ i ja 'bɛ'a di 'da ahɯ Oja bɯya. Nguetho gue'a i øt' Oja, gätho i ørpɯ ran ho madague'a hin da 'yɛn'ɯ: “Jamadi Oja.” Nɛ gätho i ørpɯ ran ho madague yɯ ts'om'bäi ɯ. 36 Dami huɛc ni mija'ihɯ tengutho bɯ í huɛc'ahɯ Oja ma Tahɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hin gui 'yɛmhbɯ bi 'yøt'yɯ ts'oqui ɯ mi'da yɯ jq'i

37 Nɛ man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yɛna:

—“Nuna bi 'yõt' y_u ts'oqui,” hin gui 'y_εmhb_u, n_ε hin da t'ɛn'ah_u gá 'yõt_h y_u ts'oqui 'b_u. N_ε 'yo gadí yaf_u ni mija'ih_u n_ε hin da zεp'ah_u Oj_ɔ, p_ε gam punbah_u n_ε Oj_ɔ di pun'nah_u b_uya. ³⁸ Dami un'd_u 'b_ε'a i hon ni mija'ih_u, n_ε Oj_ɔ man'da x_un ngu di co'ts'ah_u n_ε dim fons thoho a di 'da ah_u xinda gue'a gadí un ni mija'ih_u. Nguetho da 'yõt'ah_u Oj_ɔ tengu gui ørpah_u ni mija'ih_u, bi 'y_εn'a ra Jesús.

³⁹ N_ε xø bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'y_εna:

—Hingui sä n'da ra xädä da 'yut ra 'yu rá mixädäui, ts'urp_u thoho da däp_u ja ra hy_ε u. N_ε ngutho n'da ra ja'i hingui sä da 'yut ran ho rá mija'iu' 'b_u hingui p_ɔsε ran ho. ⁴⁰ N_ε ngutho n'da ra xädi, man'da hingui ngu p_ɔdi xinda gue'a rá xänbate, n_ε nu'b_u bi juah rán xädi, 'da'ingu i p_ɔhmi a. Nu'b_u ts'utho i p_ɔ'a ra xänbate n_ε ts'utho i p_ɔ'a rá xädi.

⁴¹ N_ε hingui sä gui mamhb_u nangu to'o i ja z_u ts'u ran ts'o 'b_u x_un ts'o ni mb_uih_u. ⁴² Hanja gní 'y_εmhb_u gui zεhb_u u mi'da y_u ja'i di hoc y_u mb_ui, n_ε εmmε go x_un ts'o ni mb_uizeh_u. Jatho 'b_ε gui hoczεh_ε ni mb_uih_u, ja da zä gui zεhb_u u mi'da, bi 'y_εn'a ra Jesús.

Nangue rán dät'o dí fa'a ra za

⁴³ N_ε man'da bi man'a ra Jesús ngue bi 'y_εna:

—Nu n'da ra hogaza hingui sä din z_uh y_un dät'o ngue hingui ho. N_ε ngutho a n'da ra za hingui ho, hingui sä din z_uh y_un dät'o x_un ho. ⁴⁴ Nu y_un dät'o i z_up_u, gue'a ctí p_ɔhmb_u 'b_ε'a ní za a ra za, nguetho hingui sä din z_uh y_un dät'o ngue y_u higo b_u ja ra 'u_ɔnza. N_ε xín din z_uh y_un dät'o ngue y_u uva b_u ja y_u t'ax'u_ɔni. ⁴⁵ Ngutho n'da ra ja'i x_un ho rá mb_ui, i øt'

ran ho tengu i ja b_u mbo rá mb_ui. Ne ngutho n'da ra ts'om'bäi i øt' ran ts'o tengu i ja b_u mbo rá mb_ui, nguetho gätho a i ja b_u mbo rá mb_ui n'da, gue'a ní bøn rá nde n'da a, bi 'y_εn'a ra Jesús.

Rán t'uti_u i øt'a man ra Jesús ne' u hingui øt'e

⁴⁶ Ne xø bi 'y_εn'a ra Jesús:

—Hanja gní 'y_εn_u ni hmu_u ne hin guí øth_u 'be'a dí xi ah_u. ⁴⁷ Ga xi ah_u rán t'uti_u i øt'a dí mangä.

⁴⁸ Nu' u, i øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ran 'yoh_u bi hyø'a n'da rá ngu, ne x_un h_ε bi 'yamp' ra häi ngue da mbämp' u y_u jado. Ne nu' b_u mam bá _εh ra mboxthe, nte bi jap'a ra ngu, nguetho mbo bim foxa ra jado.

⁴⁹ Pe nu' u i øh ma nde ne hingui øt'a dí mangä, rán t'uti_u tengu n'da ran 'yoh_u bi hyøh rá ngu ne bi 'y_εx maxøts'e y_u jado, ne nu' b_u mambá _ε'a n'da ra mboxthe, 'bex bi yøt rán ngu b_uya, bi 'y_εn'a ra Jesús.

7

Ra Jesús bi hocpa rá 'y_εh_ε n'da ra hmudof_ui

¹ Ne nu' b_u mi gua'a man'a ra Jesús, bi mba mahøn'a b_u ja ra hnini Capernaum. ² Ne mi 'b_up_u n'da ra hmudof_ui, ra m_εngu b_u Roma a. Ne x_un' u n'da rá 'y_εh_ε, nde da du. Ne nu'a ra hmudof_ui _εmme madi hu_εc'a rá 'y_εh_ε. ³ Ne nu' b_u mi 'yøde 'b_up_u ra Jesús bá p_εhni 'da y_u ng_urbi b_u ja ra hnini ngue da zix'a ra Jesús di hocpa rá 'y_εh_ε. ⁴ Ne nu' b_u mi zøm b_u 'b_uh ra Jesús, bi 'y_äp ra mate da mba, ne bi 'y_εm_ui:

—Dín nde gui 'yørc_uhe ra mate gui mba, nguetho nu'a ra hmudof_ui ra hocj_u' i a, ⁵ ne _εmme di hu_εg_uh_u

ngue dy_u judío_u. Ne nu'a bi guzehe a í thøh ma nijã_u, madague hing ra judío a, bi 'yẽmbi.

⁶ Nu ra Jesús bi mbähä, ne nu'b_u mi ts'utho da zøm b_u ja rá ngu a ra hmudof_ui, pe nu'a ra hmudof_ui bá pehni 'da yá amigo mahøn'a, din c'ath_u a ra Jesús, da 'yẽmbi:

—Hingui jatho gui søm b_u ja ma ngu, nguetho nugä hin dí sucä tengu i, ⁷ xíngui sä ga ña ga mba gan yaui, ne hin drá judíogä. Pe dí paði ngue i ja ni ts'edizehe, ngue nu'b_u guim ma da yañi, ne 'bexgue da yañi. ⁸ Tengu thohogä bin 'dac'i ts'u man t'ẽdi, ne nu'b_u i ja 'be'a dí xi _u ma dof_ui, ne' _u ma 'yẽhe, 'bexgue 'dahmantho in ja. Ne ngutho i, sä guim mantho b_u guí 'bäi ne 'bexgue da yañ b_uya, bi 'yẽn'a ra nde bá pehna ra hmudof_ui ngue bi man'_u yá amigo. ⁹ Nu ra Jesús bi hyonya thoho 'b_u mi 'yø'a bi man'y_un 'yoh_u ngue bá pehna ra hmudof_ui, ne bin yẽgui bi xi'_u mí tenni, ne bi 'yẽna:

—Xínga n'da ma mijudío_u dá tĩngä ngue i ẽc'yei i ja ma ts'edi tengu a ran 'yoh_u, bi 'yẽn'a ra Jesús. Nuya bin ja a bi 'yãqui, bi 'yẽna.

¹⁰ Ne bi mbeng b_u ja ra ngu _u yá amigo a ra hmudof_ui b_uya, ne bi nu'a rá 'yẽhe ra hmudof_ui ngue ya xí zä.

Nu ra Jesús bi xox rá ts'ant'_u n'da ra xisu xí du rá ndø

¹¹ Man'da ra pa b_uya, ra Jesús bi mbähä yá xädi b_u ja ra hnini Naín. Ne x_un ngu y_u ja'i mi tenni.

¹² Ne nu'b_u mi zøm b_u ndehnini, ba ep_u y_u 'yãgui, ba tu rá ts'ant'_u n'da ra xisu xí du rá ndø. Ne njo'o man'da rá ts'ant'_u. Ne x_un ngu y_u ja'i min 'yoh_u y_u

'yägüi. ¹³ Nε nu ra Jesús 'bε mi nu a ra xisu bεya, bi huεc'a nε bi 'yεmbi:

—O guí zoni, εn'a.

¹⁴ Nε nubεya, bi dä'a ra huada mi o ra du a ra Jesús nε bim 'bä'ε yεn dute. Nu ra Jesús bi 'yεmp'a ra du bεya:

—Grá ts'ant'ε, dami ndants'i, bi 'yεmbi.

¹⁵ Nε nu'a xí du 'bex bi ndants pε ja rá huada nε bin ya. Nu ra Jesús bεya, bi xi'a rá mbe da zits'i.

¹⁶ Nε gätho yε jå'i mi 'bäpε bin su, nε bi 'yεspa Ojå ε.

—Nuya, n'da ra pøngahyå nuixte dí 'bεhmbε ua, nε Ojå da yεnjε ya, yú jå'igähε Ojå ya, bi 'yεn'ε.

¹⁷ Nε gätho yε jå'i mi 'bεpε, nεpε ra xεqui Judea, bi ma 'bε'a bi 'yøt'a ra Jesús.

Ra Xuua Nxixyå bi mbεhni 'da da 'yänni to'o a ra Cristo

¹⁸ Nε bi si'a ra Xuua Nxixyå 'bε'a bi 'yøt'a ra Jesús, bi man ε yú xädi. ¹⁹ Janangue'a nu ra Xuua bi zon'dε yoho yú xädi ngue da mbεn bε 'bεh ra Jesús nε da 'yänni: “Ha gue'e ra Cristo mi hma ba εhε, uague ga thoqui ga tømhbε,” guí 'yεnui, bi 'yεn'a ra Xuua. ²⁰ Nε nu'bε mi djn'a ra Jesús ε yám 'bεhni ra Xuua, bi 'yεmbi:

—Nu'a ra Xuua Nxixyå bá pεngä'be nguetho in nde da badi gue'bε gue'e ra Cristo i hma ba εhε, uague ga thoqui ga tømhbε, bi 'yεn'ε.

²¹ Nε 'bex bi hoc'ε 'da yε hyεnni a ra Jesús bεya, nε bi hyøn'a thi yε zithu ngue mín 'yohε 'da yε jå'i, nε bi xocpa yú dä yε xädä. ²² Nε nubεya, bi 'yεmp'ε yú xädi ra Xuua:

—Ní mbe ya, gui xihmi ra Xuua 'be'a gá nuui ua, ne 'be'a gá 'yøhmi ya. Gui 'yɛnui: “Nu yu xädä i nu ran nequi ya, ne yu dogua i sä i 'yo ya, ne nu'u mi hɛmb ra t'axca'ya bi ya'n'u ya, ne yu gogu i øhnaɣa ya, ne'u xí du bi ndants'i, ne yu hyoya i ø'a ran ho ma'da'yo ya. ²³ Din johya u to'o i ɛc'yɛi xun ho, ne hin di u't' yú mbui u,” gui 'yɛnui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁴ Ne nu'bu mi mbenc'u yúm 'behni ra Xuua buya, nu ra Jesús bi ma 'be'a øt' ra Xuua, ne bi 'yɛmp'u yu ja'i:

—Nu'bu gá mbähä bu ma'ueni ngue gá nuhu ra Xuua, 'be'a gá bɛmhbu ngue gua nuhu bu. Ha guá nuhu n'da ran 'yohu xun güent'i tengu n'da ra xithi i en ran dahi. ²⁵ Uague gá nuhu n'da ran 'yohu mi he ra pahni xum hmadi. Pe nu'u, 'buru ja ra ngunts'ut'abi u. ²⁶ Uague guá nuhu n'da rá pøngahya Oja. Majuani a gá nuhu, ne hinga hønt'a n'da rá pøngahya Oja, pe nu'a, xun hɛts'i rá ts'edi xinda gue'u mi'da yu pøngahya. ²⁷ Gue'a ra Xuua i hmam bu ja rá søcuá Oja, gue i ɛna:

Nugä, ga pehn'na n'da mam 'behni dim 'bet'o bu gní mba, da xih yu ja'i da dør'e xun ho, i ɛm bu ja rá m hman Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸ Xínga n'da ra ja'i mi 'bui ngue nuixte rá 'befi tengu ra Xuua. Pe nu'a to'o dim 'buru di manda rá ts'edi Oja, nu rá 'befi da 'yørpu madague'a ts'utho, pe man'da nuixte a xinda gue'a ra 'befi i øt' ra Xuua ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁹ Ne nu yu hyacahäi ne mi'da yu ja'i xí xixyaba ra Xuua Nxixya, 'bu mi 'yø a bi man ra Jesús, bi ba'u xun ho i øt' Oja. ³⁰ Pe nu yu fariseo ne yu xänbate nijä, ngue him bi nde'a ran xixya bi 'yøt' ra Xuua,

him bi numanho'a bi nde Oja da 'yørpa'ɸ. ³¹ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—'Be'a nín t'uti ga xi ahɸ ngue gui p̄hmbɸ 'be'a guí øthɸ. ³² Guí øthɸ tengu øt' yɸ t'ɸhni 'bɸ in ɛni ne i ɛmp'ɸ yá mit'ɸhniɸ: “Nugähe, dá p̄hmbɸ ra 'bida pɛ nu'ahɸ hin gán nɛhmbɸ,” ɛn'ɸ 'da. Ne xø ɛn'ɸ mi'da bɸya: “Pɛ nugähe, dá p̄hmbɸ yɸ thuhu tengu'bɸ xɸn du n'da, ne nu ahɸ hin gán zomhbɸ,” ɛn'ɸ mi'da. ³³ Ne ngutho guí øthɸ tengu øt' yɸ t'ɸhni, ngue nu ra Xuua Nxixya bi zøcua, ne him bin sihmɛɸ yɸ ja'i ne xím bi zi ra vino. Pɛ nu ahɸ gá 'yɛmdahɸ in 'youi ra zɪthu. ³⁴ Pɛ nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ne bá ɛcä ne dí sihmɛhe yɸ ja'i, ne nu ahɸ sä guí ɛnjɸ drá hyugugä ne drá mihniɡä, ne guí ɛnjɸ dín amigogähe yɸ ziyate hyacahäi ne yɸ ts'om'bäi. ³⁵ Pɛ nu'bɸ majuɸni i ja rán 'yomfɛni n'da, da b̄adi to'o ɸ ngue majuɸni bi un rán 'yomfɛni Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bin sihmɛ bɸ ja rá ngu n'da ra fariseo í Simón

³⁶ Ne n'da ran 'yohɸ mí tɛn rán xädi yɸ fariseo, bi xi'a ra Jesús din sihmɛ bɸ ja rá ngu. Ne bi mbähä ra Jesús bɸya, din sihmɛ bɸ. ³⁷ Ne nu'a n'da ra xisu ra 'yomt'ɛni a, ne nu'bɸ mi 'yøde 'bɸpɸ ra Jesús, bi yɸrpɸ mi hu a ra Jesús, i tu n'da ra xito án t'øt'e ra do alabastro, mi po ra 'yɛthi yɸmanho, xɸm hmadi di muui. ³⁸ Ne nu'a ra xisu mi hupɸ ja rá gua ra Jesús, ne mi zoni. Janangue bi mboxpɸ ja rá gua ra Jesús a rá guidä, ne bi ducua rá gua yá xtɸ, ne ɛmme zɸspa rá gua ra Jesús, ne bi xispa rá gua ra 'yɛthi yɸmanho. ³⁹ Ne nu'a ra mɛngu bɸ, 'bɸ mi nu 'be'a i øt'a ra xisu, bi bɛnse: “Him majuɸni

rá pøngahya Oja a ra Jesús,” nguetho εmbi hingui paði ra 'yomt'εni a ra xisu. ⁴⁰ Nu ra Jesús baya, bi 'yεmp'a:

—Nu'i grá Simón i ja'a ga xi'i.

Nu ra Simón bi 'yεna:

—Gra xänbate, dami xic 'bη.

⁴¹ Nu ra Jesús baya, bi xih ra Simón n'da ran t'uti, ne bi 'yεmbi:

—Mi 'bη a n'da ran 'yohη zai di hmih ra mbeti. Ne mi 'bη'a n'da ran 'yohη bi hmiti cæt'a ciento, ne man'da baya bi hmiti yote ma'det'a thoho. ⁴² Ne nu'η gätho yoho hin'yη 'be'a dí co'ts'a ra mbeti xí mba ma hmiti. Janangue nu'a xí hmih ra mbeti baya, bi punba thoho η. Dami xic ya, Simón, nda'a man'da da bεn'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁴³ Nu ra Simón bi dah paya, ne bi 'yεna:

—Masque gue'a ran 'yohη min dupate xηn ngu, man'da da bεn'a ra mate bi t'ørpe, bi 'yεna.

—Majuani a guím bεni, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁴⁴ Nu ra Jesús baya, bi hyεt'a ra xisu ne bi 'yεmp'a ra Simón:

—Guí nu na ra xisu 'bηcua, nu'bη má cæt'ua ja ni ngu xíngui ts'η gá 'dac ra dehe gue xcá pe't'ä ma gua, pe nu ra xisu i hucua, rá guidä í mbercä ma gua ne yú xtä í dugä ma gua. ⁴⁵ Pe nu'i, hin gá sasca ma 'yogu ngue xquí zεnguagui, pe nuna ra xisu him bin hε a ní zasca ma gua. ⁴⁶ Ne nu'i, hin gá cosca ma ya ra aceite, pe nuna ra xisu i hucua, bi xisca ma gua ra 'yεthi yηman'u. ⁴⁷ Guehna dí xi a i na, xηn ngu rá ts'oqui na ra xisu ne xηn ngu rá punbi ya, janangue εmme im bεngä na. Pe nu'η im bεnse ts'ηtho ra punbi i honi, man'da ts'ηtho im bεngä η, bi 'yεn'a ra Jesús.

48 Nε nubɛya, bi 'yεmp'a ra xisu:

—Ya ma punbi ni ts'oqui ya, bi 'yεn'a ra Jesús.

49 Nε nu'ɛ i sihmε bɛ bin 'yεmzεhε ɛ:

—To'o nín 'yohɛ na, gue i εna sä di punba yú ts'oqui n'da, bin 'yεmzεhε ɛ.

50 Pε nu ra Jesús bi 'yεmp'a ra xisu:

—Gá 'yεc'yεigui, janangue ya ma punbi ni ts'oqui ya. Ní mba ya nε gan johya, bi 'yεmbi.

8

Yɛ xisu bi mbäxa ra Jesús

1 Nu'bɛ mi tho'i 'da yɛ pa, nu ra Jesús bi mbähä 'dε'mayoho yú xädi bɛ ja yɛ hnini, nε bi mam bɛ 'bεpɛ ní manda rá ts'edi Ojä. 2 Nε bi mbähä a ra Jesús 'da yɛ xisu xí hoc 'bɛ mí ɛ, nε'ɛ 'da xí hyønba thi yɛ zĩthu min 'yohɛ, nε'a ra María ra mεngu bɛ ra hnini Magdala, gue mín 'yohɛ yoto yɛ zĩthu 'bɛ mi hoc'a ra Jesús. 3 Nε'a ra Juana, rá xisu ra Chuza, n'da ran 'yohɛ im hmu bɛ ja rá ngu ra ts'ut'abi Herodes. Nε'a ra Susana, nε xɛn ngu mi'da yɛ xisu bi mbähä, mi fäx'a ra Jesús nε yú xädi nangue yú mbεti zεhε.

Rán t'uti ra mbomhmudä

4 Nε xɛn ngu yɛ jä'i bi nεxpɛ i ja mi'da yɛ hnini, nε bim peti bɛ 'bɛh ra Jesús. Nε nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yεmp'ɛ:

5 —Nu n'da ran 'yohɛ bi mba bɛ ja rá huɛhi bá pom bɛ yɛ hmudä. Nu'ɛ 'da yɛ hmudä bi zo bɛ ja ra 'yu, nε nu yɛ jä'i bi nεm bɛya nε yɛ doja bi za. 6 Nε 'da'ɛ yɛ hmudä bi zo bɛ ja yɛ ndaxnado, nε nu'bɛ mi bōts'e 'bex bi hmanc'a n'dihi, nguetho hin'yɛ ra dehe bɛ ja yɛ do. 7 Nu'ɛ mi'da yɛ hmudä bi zo bɛ ja

y_u 'u_ini, nε nu'bu mi bōts'e, bi gom' y_u 'u_ini _u, nε him bin te. ⁸ Nε'_u 'da y_u hmudä bi zo bu ja ra hogahäi nε bin te x_un ho bu, nε bin x_undi, x_un ngu bin ja, bi 'yεm 'bu mi man ran t'uti.

Nu'_u i ja y_u zagu, bi 'yø'a dá ma, bi 'yεmp'_u y_u ja'i ra Jesús.

Hanja bi xih y_un t'uti y_u ja'i a ra Jesús

⁹ Nu'_u y_u xädi, bi 'yän'na ra Jesús:

—'Be'a nam bōn'a ran t'uti gá ma.

¹⁰ Nu'a ra Jesús bi 'yεmp'_u:

—Nu'ah_u, Oja bi ja ah_u gui p_uhmb_u 'ber_u ní manda rá ts'edi. Pε nu'_u mi'da, dí xih y_un t'uti _u, nguetho in nu y_u dá pε hingui p_udi 'be'a in nu, nε i ja y_u zagu, pε hingui p_udi 'be'a i øde, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a nam bōn'a rán t'uti ra mbomh-mudä

¹¹ —Nuya, ga xi ah_u 'be'a nim bōn'a ran t'uti dá mangä. Nu'_u y_u hmudä, ra hmεpya rá m hman Oja _u. ¹² Nu'_u bi zo bu ja ra 'yu, ra hmεpya _u to'o bi 'yøh rá m hman Oja, pε nu ra z_uth_u bi japi 'bex bi pumbεni, nε him bi zä bi 'yεc'yεi ngue da mba nhyāni. ¹³ Nε nu y_u hmudä bi zo bu ja y_u do, ra hmεpya _u to'o bi 'yøh rá m hman Oja nε bin johya 'da y_u pa. Pε him bi gop_u mbo y_u mbai rá hman Oja nε nu'bu bi zä ra z_uth_u _u, 'bex bi 'ueh p_uya. ¹⁴ Nε nu'_u y_u hmudä bi zo bu ja y_u 'u_ini, ra hmεpya _u to'o bi 'yøh rá m hman Oja, pε hōnt'a bi bēni 'be'a dí hyuse y_u mbai, nε 'be'a i ja ua, nε 'be' a bi numanhose, hinga xōt'a din te bu yoho y_u hmudä, nε nte bin ja a ra hoga hmudä. ¹⁵ Nε nu'_u y_u hmudä bi zo bu ja ra hogahäi, ra hmεpya _u to'o

bi 'yøh rá m hman Oja, ne bi mbes'p_u mbo rá mbui, ne bi xi' u mi'da y_u ja'i, ne x_un ngu mi'da bi 'yεc'yεi nangu'e' u, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran nequi hinga nt'agui

¹⁶ Ne man'da ran t'uti bi ma ra Jesús, bi 'yεna:

—Xinga n'da ra ja'i di sɔc y_u bombilla ngue da go'mi, o gue da mbøxp_u 'bit'ots'i, pε da 'yεxp_u m'batho ngue di ne c b_u mbo ra ngu. ¹⁷ Ngutho mam hmangä. 'Be'a gätho dí xi a zεhεh_u, pε jatho gui xihmb_u mi'da y_u ja'i, janangu'e'a din ja ran nequi yá mbui.

¹⁸ Dami jamansuh_u x_un ho 'b_u guí øhmb_u mam hmangä, nguetho nu'b_u guí øhmb_u x_un ho, sä guí p_uhmb_u x_un ho a mam hmangä. Pε nu' u to'o hingui øde x_un ho, di pumbεni a z_u ts' u bi 'yøde, bi 'yεmp' u yá xädi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o rá mbe ne yá cu

¹⁹ N'da ra pa bi mba b_u rá mbe ne' u yá cu ngue da nu'a ra Jesús. Pε him bi zä da nu nguetho εmmε d_u y_u ja'i b_u mi 'bui. ²⁰ Ne bi si'a ra Jesús i 'bäp_u thi rá mbe ne yá cu, in nde da nu a. ²¹ Nu ra Jesús bi d_uti, bi 'yεna:

—Nu ma mbe ne ma cu, gue' u to'o i øh rá m hman Oja, ne øt'a i mam b_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús di japi din hε ran d_uhi ne ra dehe

²² Nu'a ra Jesús n'da ra pa bi hyu n'da ra mbosa, bi mbähä yá xädi, ne bi 'yεmp' u:

—Ga mbähä b_u 'danguadi ra d_udehe, bi 'yεna. Ne 'bex bi mba b_uya.

²³ Pε nu'b_u i 'yo'a ra mbosa b_u ja ra dehe, bin a'a ra Jesús. Ne εmmε nts'edi ran d_uhi bi 'yεn'a ra

dehe, gue'bu go mi mbo ra dehe bu mbo ra mbosa, nts'utho a bin ja. ²⁴ Pe nu'bu yá xádi, bi 'yents'a ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, nde da goguahbu ra dehe, bi 'yεmbi.

Bi ndants'a ra Jesús, bi hecua ran dahi ne ra dehe, bin he'bu buya, ne xun ho ra dehe buya. ²⁵ Nu ra Jesús bi 'yεmp'bu yá xádi:

—Hanja, ha zbu ts'utho guí εc'yεigahbu.

Pe nu'bu yá xádi bin su, ne bi hyonya thoho. Ne bin 'yεmzεhe u:

—'Be'a din 'yεt'ui na ran 'yohbu, ne ya 'bexque in he'a ran dahi ne ra dehe di hecpi, bi 'yεn'bu.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohbu min 'youi ra zı̄thu

²⁶ Ne nu'bu min he ran dahi, bi thopbuya, bi zøm bu ja ra häi Gadara, din hyant'ui bu 'danguadi ra häi Galilea. ²⁷ Ne nu'bu mi ga'a ra Jesús bu ja ra mbosa, bin c'at'ui n'da ran 'yohbu ra mεngu bu, min 'yohbu yu zı̄thu a. Ne nu'a ran 'yohbu, him mí he rá he, ne him mi 'bεp bu ja rá ngu, pe mi 'bεp bu ja yun 'yägüi. ²⁸ Ne nu'bu mi nu'a ra Jesús buya, 'bex bin danyahmu bu ja rá gua ne nts'edi bi mba'a ra zı̄thu:

—Nu'i Jesús, rá ts'ant'bu i Oja nuı̄xte, 'be'a gui 'yörcähe ya. 'Yörcähe ts'bu ra mate, o gadı angahe, ²⁹ bi 'yεn'a ra zı̄thu 'bu mi xifi da bøm bu rá mbı̄i ran 'yohbu.

Nguetho na ya'a thoho bi unba ran 'yohbu ne i xεcta yu cadena i pa thu't'i, nangue rá ts'edi ra zı̄thu, ne i sixpu ma'ueni mahøn'a. ³⁰ Nu ra Jesús bi 'yänba rá thuhu a ran 'yohbu.

—Dı̄ n'dan nets'igähe, bi 'yεm 'bu mi dı̄di.

Nguetho min 'yohu xun ngu yu zithu. ³¹ Ne nu'u yu zithu bi 'yap ra mate ra Jesus hin da 'yentru haru bi nets'i, ngueru ja ra mba'ye xun hetho ne nts'utho. ³² Ne mi 'buru xun ngu yu ts'adi mi sihme bu. ³³ Ne nu yu zithu bi bom bu ja ra mbai ran 'yohu ne bi yuru 'bah yu ts'adi. Ne gatho yu ts'adi 'bex bin tihi, bin goru ja ra nguani, gatho bi zo bu dehe, bim 'bedi.

³⁴ Nu'u yun 'yohu mi fah yu ts'adi, 'bex bi 'dah ruya 'bu mi nu 'be'a bi 'yot'u yu ts'adi. Bi mba bu ja ra hnini neru ja yu huahi, bi ma 'be'a bin ja. ³⁵ Ne xun ngu bi mba bu, ba nuse 'be'a bin ja. Ne bi nu'a ran 'yohu min 'yohu yu zithu, mi huru ja ra gua ra Jesus, mi he ra he. Ya xi yam buya. Ne gatho yu ja'i bin su 'bu mi nu 'be'a bi t'orpa ran 'yohu. ³⁶ Ne nu'u yu ja'i in 'yohu a ra Jesus, 'bu mi hoc'a ran 'yohu, bi xi'u m'bejua bi zom bu 'be'a gatho bi 'yot'a ra Jesus. ³⁷ Ne gatho mi 'buru ja ra hai Gadara bi 'yap ra mate gue hin din 'yo bu ja ra xequi a, nguetho emme min su gatho u. Janangue'a nu ra Jesus, bi hyu ra mbosa mahon'a ne bi mbaha yu xadi buya. ³⁸ Nu'a ran 'yohu min 'yohu ra zithu, emme in ndehma da den'na ra Jesus. Pe nu'a ra Jesus him bi japi da mba. Pe bi 'yembi:

³⁹ —Ni mba ni ngu ne gui mam bu 'be'a bi 'yot'a'a Oja.

Ne nu'a ran 'yohu bi mba ra ngu buya, ne bi mam bu ra hnini a ran ho bi 'yorpa ra Jesus.

Nu ra Jesus bi xoxa ra t'ixu ra Jairo, ne bi hocru yu n'da ra xisu mi hemb ra mbeji

⁴⁰ Nu'bu mi mbeng bu ra Jesus 'danguadi ra dadehe, emme bin johya yu ja'i nguetho xun ngu

mi tɔmp'ɯ. ⁴¹ Nε 'bex bi zɔm bɯ 'bɯh ra Jesús a ra Jairo, n'da ra ngurpi bɯ ja ra nija, nε bin danyahmu bɯ ja rá gua, nε bi 'yǎp ra mate da mba ra Jesús bɯ ja rá ngu. ⁴² Nguetho hønt'a n'datho rá t'ixu mi 'bɯi, ngue 'dε'ma yonjεya mi pε'ts'i, nε in nde da du. Nε nu'bɯ mi mbähä ra Jesús, εmme dɯ bɯ yɯ ja'i bɯ ní mba.

⁴³ Nε nu'bɯ mi mba bɯ 'yu, hin ní zɔm bɯ ja rá ngu ra Jairo, bi zɯ'a n'da ra xisu mí hεmb ra mbäji, ngue 'dε'ma yonjεya mi hεmp'a ran ɯ. ⁴⁴ Pε nu'a ra xisu bɯya bi därpa rá nyampahni bɯ ja rá xɯthä ra Jesús, nε 'bex bin hε'a ran ɯ mi hεmbi.

⁴⁵ 'Bex bi 'yän'na ra Jesús:

—To'o bi därca ma pahni, bi 'yεna.

Pε gätho ɯ mi 'bäpɯ bi 'yεmbi: “Njom bi dä'i.” Nε'a ra Pedro nε mi'da yá xädi bi 'yεmp'a:

—Hanja gní 'yεna 'bo'o bi dä'a i, nε εmme i dɯ yɯ ja'i bɯ gní mba, bi 'yεmbi.

⁴⁶ Pε nu ra Jesús bi 'yεmp'ɯ:

—Pε dí pađi ngue n'da ra ja'i bi däqui nguetho ma ts'εdigä ín ho'a, bi 'yεna.

⁴⁷ Nε nu'bɯ mi ba'a ra xisu hingui sä din cøni, εmme bin su, nε di fet'i, nε bin danyahmu bɯ ja rá gua ra Jesús, nε bi xifi 'bε'a í dädi. Nε bi 'yεna ngue 'bex bi yam 'bɯ mi dädi. ⁴⁸ Nu ra Jesús bi 'yεmthoho:

—Grá xisu, bi zä bi yän'i nguetho gá 'yεc'yεi i ja ma ts'edi. Ní mba ya nε da hyu ni mbɯi, bi 'yεmbi.

⁴⁹ Nε yaui ra xisu a ra Jesús 'bɯ mi zɔm bɯ 'da yá 'yεhe ra Jairo xí nεxpɯ ja rá ngu, nε bi 'yεmbi:

—Nu ni t'ixu ya bi du'a, säti thoho guí pah na ra Hmu, bi t'εmp'a ra Jairo.

⁵⁰ Pɛ nu'a ra Jesús mi øde 'be'a bi man'a, nɛ bi 'yɛmp'a ra Jairo bɥaya:

—O guín su, pɛ dami 'yɛc'yɛi nɛ din nu'a ni t'ixu, bi 'yɛmbi.

⁵¹ Nɛ nu'bɥ mi zøm bɥ ja rá ngu a ra Jairo bɥaya, nu ra Jesús him bi japi da tho'a mbo yɥjɔ'i bɥ 'ben'a ra hmute xí du. Hønt'a ra Pedro nɛ ra Jacobo nɛ ra Xuua, nɛ rá mbe nɛ rá ta ra hmute bi thopɥ. ⁵² Nɛ mi 'bɥpɥ xɥn ngu yɥjɔ'i mi zoni ngue xí du'a ra hmute. Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ:

—O guí zombɥ nguetho hingui tu na, i ɔtho na, bi 'yɛn'a.

⁵³ Pɛ nu yɥjɔ'i bi den'na ra Jesús nguetho mi pɔdi ya xí du'a ra hmute. ⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi bentpa rá 'yɛ ra hmute nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'i grá hmute, dami ndants'i.

⁵⁵ Nɛ 'bex bi ndants' pɥaya, bin ja rá te, bim 'bɥi mahøn'a.

Nu ra Jesús bi 'yɛna:

—Dami 'uĩmmi na ni t'ixuui ya, bi t'ɛmp'a rá ta nɛ rá mbe.

⁵⁶ Nu rá ta nɛ rá mbe bi hyonya thoho ngue bi dɔmbɛni rá t'ixu. Pɛ nu'a ra Jesús bi xifi njon da xifi 'be'a bin ja.

9

Nu ra Jesús bi mbɛhni 'de'mayoho yá xádi da mamp'a rá m hma

¹ Nu ra Jesús bi zohn'dɥ 'de'mayoho yá xádi nɛ bi un yán t'ɛdi ngue da hyøn'a thi yɥ zĩthu in 'yohɥ 'da yɥjɔ'i, nɛ di hocua yɥn ɥ i hɛmb yɥjɔ'i. ² Nɛ bi mbɛhn'dɥ yá xádi din 'yo bɥ ja yɥ hnini bɥ, nɛ da

mam b_u 'bep_u ní manda rá ts'edi Oja, nε di hoc y_un zāman'ε. ³ Nε bi xi'ε hin te da hya_ts't'i, nε hin da hya_x rá tōhø xíng ra mbeti xínga gue mi'da yá pahni. Da mbatho. ⁴ Nε bi 'yεmp'ε:

—Hønt'a to'o rá ngu b_u guí c_uth_u, gam 'b_uhmb_u b_u gue'b_u go gá thohmb_u b_u ja man'da ra hnini. ⁵ Nε nu'b_u gá c_uth_u b_u ja 'da y_u hnini nε hin da 'yømanho y_u ja'í b_u 'bε'a guí mamhb_u b_u, nε 'bex guí pømh_u b_u ja y_u hnini nε guí huaj_u rá häi i pät ni mbonguah_u, ra hmεpya ngue guí zohmb_u b_u ε, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁶ Nu y_u xädi b_uya bi mba høn_u go hap_u ja y_u hnini nε bi mam b_u ran ho ma'da'yo. Nε bi hoc y_u hyεnni.

Nu ra Herodes bi ma bi hyεcpa rá 'yuga ra Xuua Nxixyq

⁷ Nε mí ø'a ra ts'ut'abi Herodes 'bε'a gätho i ø't'a ra Jesús, nε bi hyonya thoho. Nguetho nu'ε 'da y_u ja'í bi bεni gue'a ra Xuua Nxixyq a, gue bi ndants' mahøn'a. ⁸ Nu'ε mi'da bi bεni gue gue'a ra Elías a ra Jesús, uague man'da rá pøngahy_u Oja ngue bi dambεni. ⁹ Pε nu'a ra Herodes bi 'yεna:

—Nugä dá manda bi thecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixyq, janangue'a dí p_udi hinga gue'a ra Xuua a guí mamhb_u. Pε to'o maha a, bi 'yεn'a ra Herodes. Janangue εmmε min nde da nuse a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi 'ujn'ε c_ut'a mahuqi y_u ja'í

¹⁰ Nu yá xädi b_uya bá peng b_u xí 'bεhni, nε bi xih ra Jesús 'bε'a bi 'yørp_u bin 'yo. Nε nu'a ra Jesús b_uya bi mbäsch_u yá xädi b_u ja ra hnini Betsaida.

¹¹ Pε nu'b_u mi ba'ε y_u ja'í hap_u ní mba a ra Jesús, bi

denni. Ne nu'a ra Jesús bi zomanho ɯ 'bɯ mi zɯdi, ne bi xi'ɯ bɯya 'bɛpɯ ní manda rá ts'edi Ojɔ, ne bi hoc'ɯ gátho yɯn záman'ɯ.

¹² Pɛ nu'bɯ mi ts'utho da yɯh ra hyadi, gátho ɯ 'dɛ'mayoho yú xádi ra Jesús bi xifi da 'yɛt' yɯ jɔ'i, da mba bɯ n'danni ja yɯ hnini, din sihmɛ bɯ ne bá opɯ 'bɯ bin xui. “Nguetho hin'yɯ 'bɛ'a da zi ua ma'ueni,” ɣn'ɯ.

¹³ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ yú xádi:

—Pɛ nu'a zɛhɛhɯ gui 'uɿmhɯ.

Nu'ɯ yɯ xádi bɯya bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Pɛ hɔnt'ɯ cɯt'a yɯ hmɛ ne yoho yɯ t'ɯhuɔ i ja ua. Pɛ hinda hɔn 'bɯ ga tãmhbe mi'da yɯ hmɛ, sã ga 'uɿmhbe gátho yɯ jɔ'i i 'bɯcua bɯya.

¹⁴ Nguetho mbɛ cɯt'a mahuɔhi mi 'bɯpɯ yɯn 'yohɯ. Nu'a ra Jesús bɯya bi xi'ɯ yú xádi di japi 'da n'danni da hyu'i yote ma 'dɛt'a yɯ jɔ'i. ¹⁵ Ne bi hyu pɯ ya gátho tengu xi xifi. ¹⁶ Ne nu'a ra Jesús bi hyɔn'a ra hmɛ ne yɯ huɔ, bi ndɔs' mahɛts'i, ne bi jɔp'ɯ. Ne bi xɛni bi un yú xádi di darpa ɯ yɯ jɔ'i. ¹⁷ Ne gátho na ngu yɯ jɔ'i bin niyɔ ne bi bong thoho, 'dɛ'mayo 'bɔts'e bi mbɛs'ɯ yú xádi.

Nu ra Pedro bi ma gue'a ra Jesús ra Cristo

¹⁸ N'da ra pa bin yɔsɛui Ojɔ ra Jesús, min 'yohɯ ɯ yú xádi. Nu'bɯ mi gua'a bin yɔui Ojɔ, bi 'yãn'dɯ yú xádi:

—'Bɛ'a man yɯ jɔ'i nanguecã, 'bɛ'a im bɣn'ɯ to'ogã.

¹⁹ Nu yú xádi bi 'yɛmp'a:

—Nu'ɯ 'da i ma gue'e grá Xuua Nxixyɔ. Ne nu'ɯ mi'da i ma gue'e gra Elías, ne nu'ɯ mi'da i ma

gue'e man'da ra pøngahya mi 'buh maya'bu ngue bi dambeni, bi 'yɛn'ɛ.

²⁰ Ne nu'a ra Jesús bi 'yänzehe yú xädi:

—Pe xi ahɛ, 'be'a guím bɛmhbu to'ogä.

Ne nu'a ra Pedro bi 'yɛmbi:

—Nu'i gra Cristo rá Thahni i Oja, bi 'yɛmbi.

²¹ Ne nu'a ra Jesús buya bi hecpa yú xädi njon da xifi to'o a.

Nu ra Jesús bi man rán dɔte

²² Ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, i jatho ga nu ran unbi xun ngu. Nu ma ngurpihu yu dɔc'yɛi ne yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nijä hin da 'yɛc'yɛigui. Ne nu'ɛ da hyogä ɛ, pe ná hyu pa ga thambɛnigä ne dam 'bui mahøn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²³ Ne man'da bi xi'ɛ yú xadi, bi 'yɛmp'ɛ:

—To'o gätho in nde da dɛngui da hyeh rán t'ɛdi zehe ne da hyät yun unbi n'da pa ngu n'da pa, madague da tho. Ne da bɛni tengu dí m bɛngä. ²⁴ Pe nu'bu 'bu a n'da im bɛn rá te, ne i su da nu yan unbi, pe da nu ran unbi mazai a. Pe nu'a hinguim bɛn rá te madague da tho 'bu da dɛngä, di pøh rá te a. ²⁵ Hin te di muui n'da ran 'yohɛ 'bu da 'yøt'e rá mbeti 'be'a gä i ja ua ja ra ximhäi, 'bu hin da dɛn'a ra temazai.

²⁶ Ne nu'a gätho to'o i pes' rá sä nanguecä ne nanguemam hmangä, necä hín ga ɛmbi ma t'uhni ɛ 'bu bá ɛcä ua ne gan 'yohe yú hoga m'behni Oja mahɛts'i, ne din jagä rá ts'edi Oja ma Ta, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ²⁷ Pe majuani dí xi ahɛ, 'bucua 'da hin da nu ran dɔte asta gue'bu go di du'mi di manda rá ts'edi Oja ua ja ra ximhäi.

Ra Jesús 'dan'yo b_u í nequi b_u ja ra t'øhø

28 Mbε ná hya_{to} pa b_uya, ra Jesús bi mbähä b_u ja n'da ra nyuni ra Pedro, ra Jacobo ne ra Xuua, ngue din ya_{ui} Oja. 29 Ne nu'b_u min ya_{ui} Oja a ra Jesús, 'dan'yo b_u í nequi a rá hmi ne nu rá pahni εmme x_un t'axi, di fe_xni a. 30 Ne 'bex bi nequi b_u ra Moisés ne ra Elías bin ya_hu ra Jesús, mi 'b_uh maya'b_u u. 31 Ne bi hyä_rp_u n'da ran nequi hap_u mi 'bä u. Ne nu'u bi mamhb_u 'be'a da t'ø_rpa 'b_u bi tho b_u Jerusalén a ra Jesús. 32 Pe nu'a ra Pedro ne'u min 'yoh_u bi za_h ra t'ä_ha u, pe nu'b_u min nuhu bi nu di hyä_rp_u n'da ran nequi b_u 'bäh ra Jesús ne ra Moisés ne ra Elías. 33 Ne nu'b_u ma gue_rp_u da mba ra Moisés ne ra Elías, nu ra Pedro bi 'yεna:

—Ma Hmu i, εmme x_un ho ngue dí 'b_uhmb_u ua ya, ga hōcähe hyu y_u t'angu, 'da'a n'da ni mbetih_u. Nu'i, ne ra Moisés ne ra Elías, bi 'yεna.

Pe him mim bεn'a mi man'a. 34 Ne nu'b_u mi 'yεn'a ra Pedro, 'bex bá cä n'da ra güi bi go'ma ra Moisés ne ra Elías, ne εmme bin su'u y_u xadi ra Jesús. 35 Ne bi t'ø_rp_u n'da ra nde b_u ja ra güi ngue bi 'yεna:

—Nuna ma ts'ant'u dadí huεcä na, dami 'yøhmb_u 'be'a i man na, bi 'yεn'a ra nde.

36 Ne nu'b_u mi gua'a bi man'a ra nde b_u ja ra güi, nu y_u xadi bi nu 'bäε b_u ra Jesús. Ne nu'u y_u xadi, njom bi xi'u 'be'a bi nu'u.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'u_hni min 'youi ra zithu

37 Nu'b_u mi hyax b_uya, bi ga_rp_u ja ra nyuni ra Jesús ne'u hyu y_u xadi min 'yoh_u. Ne x_un ngu y_u ja'i bin c'ath_u ra Jesús. 38 Nu n'da ran 'yoh_u nts'edi bi mbafi:

—Xänbate i, nurqui ts'ɯ ma ts'ant'ɯ nguetho hønna zɯ n'datho dí si. ³⁹ Nɛ ja'bɯ im bent ra zĩthu nɛ ɛmmɛ di ɯnba a, i tɛxa hai, nɛ ɛmmɛ mbafi, nɛ di fɛt rá ja'i, nɛ i soh yɯ fɯgui. Nɛ zai di ja bɯ ra zĩthu. ⁴⁰ Nɛ dá xi'ɯ ni xädi di hoqui, pɛ nu'ɯ him bi zä bi hoqui, bi 'yɛn'a ran 'yohɯ.

⁴¹ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Nu'ahɯ guexta'a hin guí ɛc'yɛihɯ 'bɛ'a dí xi ahɯ. Ham'mi pa ngue ga tɔp'a thohohɯ ngue gui 'yɛc'yɛigahɯ.

Nɛ xø bi 'yɛmp'a ran 'yohɯ bɯya:

—Bá si ua ni ts'ant'ɯ.

⁴² Nɛ nu'bɯ bá si ra ts'ant'ɯ, bi bent mahøn'a a ra zĩthu, bi dɛxa häi nɛ nts'ɛdi bi ɯnbi. Pɛ nu'a ra Jesús bi xi'a ra zĩthu da bønɪ, nɛ bi hoc'a ra ts'ant'ɯ bɯya. Bi xi'a rá ta da zix bɯya. ⁴³ Nɛ gätho yɯ ja'i bi hyonya thoho a rá ts'ɛdi Oja.

Ra Jesús bi ma mahøn'a rán dɔte

Nɛ guexta'a i yɔ ɯ yɯ ja'i nɛ i ma 'bɛ'a gätho i øt'a ra Jesús. Nu ra Jesús bɯya, bi 'yɛmp'ɯ yú xädi:

⁴⁴ —Dami 'yøhmɔɯ xɯn ho a dí xi ahɯ ya, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bɯ 'bɯh yɯ ts'om'bäi, bi 'yɛmbi.

⁴⁵ Pɛ nu'ɯ yú xädi him mi paɔi 'bɛ'a nam bøn'a i man'a ra Jesús, nguetho Oja hin ní japi da ba'ɯ, nɛ bi zu da 'yän'na ra Jesús 'bɛ'a nam bøn'a bi man'a.

Ra Jesús bi 'yut yú xädi nda'a dim 'bet'o

⁴⁶ Nu'ɯ yú xädi bin junzɛɛ ɯ nangue'a to'o dim 'bet'o. ⁴⁷ Nɛ nu'a ra Jesús mi paɔi 'bɛ'a mim bɛn ɯ, nɛ bá si n'da ra t'ɯhni bi mbämp'ɯ i 'bäi, ⁴⁸ bi 'yɛmp'ɯ yú xädi:

—Hønt'a go to'o da zimanho n'da ra t'uhni tengu na ngue i εc'yεigui, nεcä bi zimanhog 'b_u ya bi 'yøt'a. Nε to'o bi zimanhogä nam bøni bi zimanho ma Ta. Nε nu'a to'o i øt'e ngue nte di muui, gue'a dim 'bet'o a, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu' u hingui s_uj_u, ma amigoh_u u, bi 'yεn'a ra Jesús

⁴⁹ Nu ra Xuua b_uya bi xi'a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugähe dá nuhe n'da ran 'yoh_u bi ndøn'na ni thuhu 'b_u mi hyøn'a thi y_u z_ithu, nε dá hεcuahe nguetho him man 'yogähe a ran 'yoh_u.

⁵⁰ Pε nu'a ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nde'b_u hin xquí hεcuahe, nguetho nu' u hingui s_uj_u ma amigoh_u u, bi 'yεmbi.

Nu ra Jesús bi d_amhy_a ra Jacobo nε ra Xuua

⁵¹ Nε ya mi ts'utho da zøn ra pa da mba mahεts'i ra Jesús. Nε bi nde bi mba b_u Jerusalén, madague i p_adi da mba ma u_nbi b_u. ⁵² Nu'b_u mi mba b_u 'yu, bi xifi da tho' u 'da y_u xädi, da hyonbi hap_u din säya. Nε nu' u y_u xädi b_uya, bi y_urp_u ja n'da ra hnini b_u ra xεqui Samaria. ⁵³ Pε nu y_u j_a'i b_u hinguin ndepe din säya b_u'a ra Jesús, nguetho him bi numanho ngue ní mba ba nu ra d_ampe_ti b_u Jerusalén. ⁵⁴ Nε nu ra Jacobo nε ra Xuua εmme bin cue 'be'a bi man y_u j_a'i b_u b_uya. Nε bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Ha guín nde ngue ga mandagä'be ra sibi ba ç_ah mahεts'i, nε din zø' u gätho 'b_ucua, bi 'yεn' u.

⁵⁵ Pε nu ra Jesús bi d_amhy_a u y_u xädi b_uya, gue hingui ho a im bεn' u. ⁵⁶ Nε bi thop_u man'da ra hnini b_uya.

H_yu y_un 'yoh_u εna da den'na ra Jesús

57 Nε nu'bu mi 'yo bu 'yu ra Jesús bi 'yεn'a n'da ran 'yohu:

—Ma Hmu i, nugä ga tεn'ni i hōnbu go haru guí mba, bi 'yεmbi.

58 Nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nu yu haho i ja yú oi bu ja yu hyädo, nε yu doja i ja haru din säya u, pε nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, hin haru i jase ma oigä ua, bi 'yεmbi.

59 Nu ra Jesús buya, bi 'yεmp'a man'da ran 'yohu:

—Dami tengui, bi 'yεmbi.

Pε nu'a ran 'yohu bi 'yεm buya:

—Grá Hmu, 'bε ga äcä ma ta 'bu bi du.

60 Nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Pε gue'u hingui ja ra te ma'da'yo, da 'yä'u xōn du. Pε nu'i gui tengui, gui xih yu ja'i 'bεpu ní manda rá ts'edi Ojä.

61 Xō man'da ran 'yohu bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, dín nde ga tεn'ni i, pε 'bε ga mbagä bu ma ngu dan 'yε'be ma ta nε ma mbe.

62 Pε nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Gätho to'o εna da dengui nε im bεn'a bi zogui, hing yán sähu bu di manda rá ts'edi Ojä u. Nu'a i øt'u tengu øt'a n'da ran 'yohu 'bu i henhäi nε in yεh rá xüthä, hingui uεntho yú the i hequi.

10

Ra Jesús bi mben'du hyate ma'det'a bu ja yu hnini

¹ Nubuya nu'a ra Jesús bi huan'du hyate ma 'det'a yú xädi nε bi mbεhni 'da'i yoho bu ja yu hnini guεpu da those ra Jesús. ² Nε bi 'yεmbi:

—Tenguthoho 'bu ya xō 'yo't'a n'da ra huähi, pε zu yonjä'i tho u yu xofo, xun ngu u yu ja'i da 'yεc'yεi,

pε go zε yoho thoho ɯ da xifi. Dami 'yǎfɯ Oja ra Hmu ba pεnh mi'da yɯ mbɛfi da xih yɯ ja'i da 'yɛc'yɛi.

³ Bex gui mbähä ya, nε nugä dí pεn'nahɯ tengu'ɯ yɯ dɛ'yo 'bɯ da mba bɯ 'bɯh yɯ zate. ⁴ Nε o guí hǎx ni mbɛtihɯ, xín ni buxahɯ, xín gui cɯxhɯ ná yopare ni thixfanihɯ, gui mbäthohɯ nε hinga nya'a gui zɛnguahɯ yɯ ja'i bɯ 'yu.

⁵ Nε nu'bɯ guí cɯthɯ bɯ ja n'da ra ngu ngue di säya ahɯ a ra mɛngu bɯ, gui zɛnguahɯ, nε gui 'yǎfɯ Oja da 'yɛnspa rán jǎpi a ra mɛngu bɯ. ⁶ Nε nu'bɯ in nde rán jǎpi Oja a ra mɛngu bɯ, da gohmi a rán jǎpi Oja 'bɯ, pε nu'bɯ hinguin nde, nte da gohmi 'bɯ. ⁷ Nε nu'bɯ gá sɔmhɯ bɯ ja n'da ra hnini, gam 'bɯhmbɯ bɯ hapɯ rá mbɛdi da mba ma säya ahɯ. Hin gui päpɯ gam 'bɯhmbɯ. Nε gui sihɯ 'bɛ'a gätho din 'da ahɯ, nε hin gui pɛs' ni sä gui sihɯ nguetho gue'a guí tǎhmbɯ a ngue guí xihmbɯ rá m hman Oja ɯ. Nε njo'o n'da ra mbɛfi ngue hin da mba njut'i. ⁸ Nε hɔnt'a go má hnini nguɛpɯ da ts'in ahɯ, gui sihɯ 'bɛ'a gätho di 'da ahɯ yɯ ja'i.

⁹ Nε gui hoc'ɯ yɯn zäman'ɯ i 'bɯpɯ, nε gui xihmbɯ yɯ ja'i ngue mi ts'ɛtho di manda rá ts'ɛdi Oja ua. ¹⁰ Pɛ hɔnt'a go nda'a má hnini gui cɯthɯ, nε nu'bɯ hin da zin ahɯ yɯ ja'i bɯ, gan 'yohɯ bɯ ja ra hnini, nε gui 'yɛmfɯ yɯ ja'i: ¹¹ “Nugähe dí huǎc ma guahe ra fonthäi ua ja ni hninihɯ, ra hmɛpya ngue ga sogae ua. Pɛ gui pähmbɯ ɛna xtí manda maha ua rá ts'ɛdi Oja,” gui 'yɛmfɯ ɯ. ¹² Nε dí xi ahɯ, nu'bɯ bi zɔn ra pa ran juǎnbi, man'da xɯn ɯ tho ran ɯnbi da nu'ɯ, xinda gue'ɯ mi 'bɯpɯ ja ra hnini Sodoma, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɯ mi 'yɛmp'ɯ yá xädi.

Da ts'änba rá muui yá ts'oqui ɯ him bi 'yɛc'yɛi ra Jesús

¹³ Í huɣhi gätho ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra hnini Corazín, nɛ gätho ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra hnini Betsaida, nguetho ya gá nuhɯ yɯn t'ɔt'e nuɣtɛ dá ɔt'ä nɛ hin gá päh nin 'yomfɛnihɯ. Nu yɯ ja'i mi 'bɯpɯ ja ra hnini Sidón nɛ'ɯ mi 'bɯpɯ ja ra hnini Tiro, nu'bɯ xtá nu'ɯ yɯn t'ɔt'e nuɣtɛ gá nuhɯ ya, xti päh yún 'yomfɛni ɯ, nɛ xtá hye yɯ pahni tengu yɯ 'dɔzɔ nɛ xtá 'yɯx yɯ 'bospi yá ja'i, ra hmɛpya ngue ɛmmɛ tu yá mbɛi nangue yá ts'oqui ɯ. ¹⁴ Nɛ nu'a ra pa rán juɔnbi Oja, nu ahɯ man'da da zän'nahɯ ran ɯnbi xinda gue'ɯ mi 'bɯpɯ ja ra hnini Tiro nɛpɯ ja ra hnini Sidón. ¹⁵ Nɛ ahɯ guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra hnini Capernaum, gnín 'yɛxhɯ a ngue guí ɛmhɯ guí sɔmhɯ bɯ mahɛts'i, pɛ hin'na, pɛ guɛpɯ ja ran ɯnbi mazai gui mbähä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁶ Nɛ bi 'yɛmp'ɯ yá xädi bɯya:

—Nu'ɯ i ɔh ni ndehɯ, tengu'bɯ ma ndesɛgä bi 'yɔ'ɯ. Nu'ɯ to'o hin da zin ahɯ tengu tho'bɯ him bi zingä'ɯ, nɛ nu'ɯ him bi zingä, xím bi zin'a ma Ta bá pɛngä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bá penc'ɯ hyɔte ma 'dɛt'a xí mbɛn'na ra Jesús

¹⁷ Nu'bɯ mambá penc'ɯ hyɔte ma'dɛt'a yá xädi a ra Jesús bɯ bi mbɛhni, ɛmmɛ bin johya ɯ. Nɛ bi 'yɛmp'ɯ:

—Grá Hmu, hinga hɔnt'ɯ yɯn zäman'ɯ dá hoje pɛ nɛ'ɯ yɯ zɪthu dá hɔmhbe thi 'bɯ má ndɔmhbe ni thuhu, bi 'yɛmbi.

¹⁸ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ bɯya:

—Dá nugä rá hmu yɯ zɪthu 'bɯ gmí tafɯ, bi mba häi tengu ra huɛi 'bɯ xɯn gäi, bi 'yɛna, nɛ ya dá

'da ah_u ra ts'edi gui tɔf_u rá ts'edi man s_uih_u. 19 Pɛ madague gui nɛs'h_u y_u poz_u b_u gui thohmb_u, nɛ y_u mboz_u, pɛ nte da ja ah_u. 20 Pɛ hin gan johyah_u ngue bi zä guí hømhb_u thi y_u zithu, pɛ nu'a gdín johyah_u ngue bi zin ah_u Ojã nɛ bi hyux ni thuhuh_u b_u mahɛts'i, bi 'yɛn'a ra Jesús 'b_u mi 'yɛmp'ɔ yá xädi.

Bin johya ra Jesús

21 Nub_uya nu rá Hogandãhi Ojã bi japi ɛmmɛ di johya ra Jesús, nɛ bi 'yɛna:

—Dí ɛ'ts'a i nguetho gá japi bi bɔ'a ni ts'edi ɔ i hon'i, tengu y_u t'uhni ngue hin te i pãdi, nɛ hinga gue'ɔ im bɛnsɛ ja yán 'yomfɛnisɛ gá japi bi bɔ'a. Nɛ gue'a gá 'yø't'e ma Ojã i, ngue gue'a gá numanhosɛ guí øt'e, bi 'yɛmp'ɔ Ojã.

22 Nɛ man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Gãtho i ja a ma Ta bi 'daqui. Nɛ hønse ma Ta i pãcã xɛn ho ngue rá Ts'unt'ugã, nɛ hønsegã rá Ts'unt'ugã dí pãcã xɛn ho a ma Ta, nɛ'ɔ to'o ga japi da bɔ'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

23 Nɛ bi 'yɛmp'ɔ yá xädi:

—Gan johyah_u ngue guín nuh_u a dí øt'ä ya. 24 Majuãni dí xi ah_u, xɛn ngu yá pøngahyã Ojã nɛ xɛn ngu y_u ts'ut'abi mi 'b_ui, mi nde da nu'a guín nuh_u ya, nɛ da 'yø'a guí øhmb_u ya, pɛ him bi zä, bi 'yɛmp'ɔ yá xädi ra Jesús.

Rán t'uti a ran 'yoh_u bi huɛc rá mijq'iu

25 Nɛ bi zøm b_u 'b_uh ra Jesús n'da ra xänbate niã, im bɛni da zä'a ra Jesús, nɛ bi 'yänni:

—Xänbate i, 'bɛ'a sä ga øt'ä n'dahma din jagã ra te mazã, bi 'yɛna.

26 —Bε'a mam b_u ja y_un t'ε'di ra Moisés, bi 'yεn'a ra Jesús.

27 Nu'a ra xānbate nijā bi 'yεna:

—I mam b_u: “Gam bεmh_u Ojā ra Hmu ngue gātho ma mb_uih_u nε gātho ma teh_u, nε gātho ma ts'εdih_u, nε gātho man 'yomfεnih_u, nε ga huεc ma mijā'ih_u tengu b_u nan huεc zεhεh_u,” i εn rán t'ε'di Ojā, bi 'yεn'a ra xānbate nijā.

28 Bi dā'a ra Jesús b_uya:

—Majuāni guí ma. Nuya gui 'yōt'_u nε din ja'a ra te mazāi, bi 'yεmbi.

29 Nu ra xānbate nijā mi pāp_u mbo rá mb_ui ngue hinga gue'a mí øt'e, nε bi 'yεmthoho:

—Pε to'o ma mijā'i'be ga huεcā, bi 'yεn'a.

30 Nε nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti nε bi 'yεmbi:

—Nu n'da ran 'yoh_u mi 'yo b_u ja ra 'yu, bí nεxp_u Njerusalén ní mba b_u Jericó. Nε nu'_u 'da y_u bε bi gorpa'y_u nε bi _unba'a ran 'yoh_u, nε gātho _u y_u pahn_ui mi he bi gāspi nε'a rá mbeti. Nε bi zop_u nden'y_u a ran 'yoh_u b_uya, εna da du. 31 Nε bi thop_u n'da ra mbājā, nε bi nu'a ran 'yoh_u 'bεm b_u pε bi mbāctho. 32 Nε'a man'da ran 'yoh_u, ra mbεfi b_u ra nijā a, bi thop_u, bi nu'a ran 'yoh_u 'bεm b_u, nε'a bi mbācthoho tengu bi 'yōt' ra mbājā. 33 Pε nu'a n'da ran 'yoh_u, ra mεngu Samaria, 'b_u mi thop_u b_uya, bi nu mi 'bεm b_u a ran 'yoh_u, nε bi huεc'a. 34 Nε bi xispa ra aceite nε ra vino b_u xí ts'erb_ui, nε bi mbantpa ra 'bōt'e. Nε bi 'yεxa rá fani b_uya, bi zixp_u ja n'da ra ngun'oi nε bi jamansu'a. 35 Nε nu'b_u mi hyats'i, bi thop_u ní mba, nε bi zocpi ts'_u ra mbeti a ra mεngu b_u, nε bi xifi di jamansu'a ran

'yoh_u, nε da gurpa rá gasto 'b_u hin dí gua'a 'b_u bá peng b_u ní mba, bi 'yɛn'a ra Jesús 'b_u mi man ran t'uti.

³⁶ Nub_uya bi 'yän'na ra xänbate niǰa:

—Xiya, nda'a nín 'yoh_u bi 'yørpa ran huɛcate rá mija'iu.

Bi da'a ra xänbate niǰa:

³⁷ —Nu'a bi mbäts'i.

Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a b_uya:

—Ní mba din jab_u gui 'yørpa ni mija'ih_u, bi 'yɛmbi.

Ra Jesús bi mba bá nu'a ra Marta nε ra María

³⁸ Ra Jesús nε'u yú xädi mi 'yo b_u ja ra 'yu ní mba b_u ja ra hnini Jerusalén, nε bi zøm b_u ja n'da ra hnini guep_u 'b_u'a n'da ra xisu í Marta a. Nε nu'a ra Marta bi xi'u din säya b_u ja rá ngu. ³⁹ Nε mi 'bup_u n'da rá juhue í María. Nu'a mi hup_u i yǰa ra Jesús, bi 'yø'a bi man'a. ⁴⁰ Pε nu'a ra Marta, xun ngu ra 'bεfi i øt'e. Nε bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu'i, ha hin guí urpa ra güenda 'bε'a øt' ma cu, nde'b_u gui xifi di zεqui, bi 'yɛmbi.

⁴¹ Nu ra Jesús bi da't'a:

—Ma z_u Marta, ɛmme guím bɛn'a ni 'bεfi. ⁴² Pε n'datho a mahyoní xun ho, nε gue'a bi huan'na ra María, nε njon di 'uecpa'a mam hmangä i øde, bi 'yɛn'a ra Jesús.

11

Ra Jesús bi xänba yú xädi din yǰh_u Oǰa

¹ N'da ra pa bi 'ue'a ra Jesús nε bin yǰui Oǰa. Nε nu'b_u mi gua'a bin yǰui Oǰa, n'da rá xädi bi 'yɛmbi:

—Ma Hmu'i, dami xängahe dan yahe Oja tengu thohe ra Xuua bi xänba ya xädi.

² Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Ngubε gui mamhbε 'bε guí yahe Oja:

Ma Ta ahe,

Da hnumansu ni thuhu

Nε dín ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

³ Nε dami 'daje ra hme dí homhbe ra pa i ja bε ya.

⁴ Dami punga ma ts'oquihe tengu thohe bε na punbahe ε i ørcahe ran ts'o.

O guí hegähe da daje ran ts'o,

pε dami yanje nangue ran ts'o, gui 'yεmhbε, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁵ Nε xø bi xih man'da ran t'uti ε, bi 'yεna:

—Xi'bε n'da ran 'yohε xti mba bε rá ngu n'da rá amigo, made ra xui, nε xtá 'yεmbi: “Hmiqui ts'ε hyun thuhmε, ⁶ nguetho nu'a n'da ma amigo ja bi zøm bε ja ma ngu, nε hin'yε 'be'a ga unni da zi,” xtá 'yεmbi. ⁷ Nε xi'bε xtá 'yεmp thohe: “Yo gadí paqui, nguetho ya án thε't'i ma ngu nε ya dá ohmbe gätho ma t'εhni, nε hingui sä ga ndants'i ngue ga 'da'i,” xtá 'yεntho. ⁸ 'Be'a hmaha xtá 'yøt'a ran 'yohε 'bε. Nu'bε hingui pes' rá sä di thoqui da 'yäpi, nε guehma da ndants'a rá amigo nε di un'na bi 'yädi, bi 'yεn'a ra Jesús. ⁹ In ja bε 'bε guí yahe Oja, gui thoqui gui 'yäfε nε sä thocua thohe gui hyämhbε. Thocua thohe gui hyomhbε nε thocua thohe da zä gui tımhbε. Thocua thohe guin zohmbε nε Oja da xoc'ahε. ¹⁰ Nguetho gätho to'o da 'yädi da hyani, nε gätho to'o da hyoni, da dıni, nε gätho to'o da zofa da xocpi, bi 'yεna.

11-13 Ne nu ah_u madague gyú ts'om'bäih_u, xínga n'da ah_u gadí unhd_u ra poz_u ni t'uhnih_u 'b_u i ä ah_u ra huá, ne xíng ra mboz_u gadí unhd_u 'b_u i ä'ah_u ra do'øni, pe hønt'a xun ho gadí un ni t'uhnih_u. Ha maguet'a Oja ma Tah_u 'b_upa mahęts'i ngue him ba pen'nah_u rá Hogandahi 'b_u guí äfu a, bi 'yęn'a ra Jesús.

Bi t'ęmp'a ra Jesús in 'youi ra zıthu

14 Ne mi 'b_upa n'da ran 'yoh_u hingui sä din ya, nguetho madi goreba ra zıthu. Ne nu ra Jesús bi hyøn'a thi ra zıthu ne bin ya ran 'yoh_u b_uya. Nu y_u ja'i ęmme bi hyonya thoho. 15 Pe nu'ı da bi 'yęna:

—Nuna ran 'yoh_u sä i høn'a thi y_u zıthu, nguetho gue'a rá hmu y_u zıthu bi un rán t'ędi na, sä ęn'ı da.

16 Ne nu'ı mi'ı da bi zä ra Jesús 'b_u ya majuani Oja bi un rá ts'edi, ne bi 'yäp ra hmępya mahęts'i. 17 Pe nu ra Jesús mi parpa yün 'yomfęni n'da ngu n'da'ı ne bi 'yęmp'ı:

—Nu'b_u din heczeh_e y_u ja'i 'b_upa ja n'da ra hnini, ne ba ęh yün s_uih_u, hin da zä din tunhd_u yün s_uih_u 'b_u. Da mba ma juadi ı. Ne ngutho ı 'b_upa ja n'da ra ngu, 'b_u din s_us_e ı dim 'bedi. 18 Ne ngutho rá ts'edi ra zıthu, ha da zä din s_us_e ı ngue di 'b_{eh} yú ts'edi, ne sä guí ęmh_b_u, ngue'a rá ts'edi ra zıthu a ná høn'a thi y_u zıthu ı. 19 'B_e'a ni ts'edi guí ęmh_b_u i ja ni xädi_h 'b_u i høn'a thi y_u zıthu. Gues_e'ı i ut ah_u ngue him majuani guım mamh_b_u. 20 Nugä dí høn'a thi y_u zıthu nangue rá ts'edi Oja, gue'a ctı p_uh_m_b_u ngue ya di manda rá ts'edi Oja ua guí 'b_uh_m_b_u, bi 'yęn'a ra Jesús.

21 Ne man'da ran t'uti bi ma, ne bi 'yęna:

—Nu'bu 'bu'a n'da i ja rá ts'edi ne i ja 'be'a dám fädi xan ho bu ja rá ngu, hin te da ja. ²² Pe nu'bu da zom bu n'da ngue man'da i ja rá ts'edi ne da dapi, da hyanba a nám fädi ne da duspi 'be'a gätho i ja bu ja rá ngu buya.

²³ Nu'a to'o hinga 'da'ingu dí mam'be, man sui'be a. Ne nu'a to'o hingui øt' ma 'befi, di japi dim 'be'u mi'da.

Rán t'uti ra zithu bá peng bu ja rá mbui n'da ra ja'i

²⁴ Ne man'da ran t'uti bi ma, bi 'yena:

—Nu'bu bi bøm bu ja rá mbui n'da ra ja'i ra zithu, bin 'yo bu ja ra 'yonhäi, bi hyoni hapu sä dim 'bui, ne nu'bu him bi dñi, bi bense ba peng mahøn'a hapu mi 'bui. ²⁵ Ne nu'bu mi zom bu, bi nu njongui 'bupu, ne ma hoqui xan ho. ²⁶ Ne nubuya, bi mba bá hom mi yoto yu zithu man'da xan ts'o xinda guese'a bin honte, ne gätho bim 'buhmbu bu. Ne nu'a ra ja'i buya, bi gohi man'da xan ts'o xinda gue'bu mi 'bupu n'datho ra zithu, bi 'yæn'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti. Din ja bu u hinga gätho rá mbui i æc'yei.

Ran japi majuqni

²⁷ Gätho na ya ra Jesús ne bi da'a n'da ra xisu, bi 'yena:

—Majapi'a ra xisu bi te'e, bi 'yembi.

²⁸ Pe nu ra Jesús buya bi 'yemp'a:

—Pe ne'u man'da majapi gätho to'o i øh räm hman Oja ne i øt'a gätho i mam bu, bi 'yembi.

Yu ts'om'bäi bi 'yäh yu hmpya mahæts'i

²⁹ Bi munts'u yu ja'i bu 'bäh ra Jesús, ne nu ra Jesús bi xi'u man'da ram hma, ne bi 'yemp'u:

—Nu'ah_u guí 'b_uhmb_u y_u pa ja b_u ya, gyú ts'om'bäih_u, guí äj_u ra hmεpya mahεts'i, pε hin te ma hmεpya da t'ut'ah_u, pε hont'a n'da ra hmεpya da t'ut'ah_u tengu bi 'yot'a ra Jonás. ³⁰ Nε gue'a ra hmεpya bi 'yot' ra Jonás, bi b_uh y_u j_u i b_u ja ra hnini Nínive maju_uni Oj_u bí mbεhn'na. Ngutho ah_u, sä gui p_uhmb_u maju_uni bá pεngä Oj_u 'b_u gá nuh_u 'bε'a din jacä, nugä ngue dán j_u igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεna. ³¹ Nε dí xi ah_u, nu'a ra xisu min ts'ut'abi b_u Sur, 'dat'a gui ndans'h_u a 'b_u bin ja ran ju_uni b_u ran zεgui. Nε da 'yut'ah_u ngue i ja ni ts'oquih_u. Nguetho nu'a yatho bá εhε ngue mín nde da 'yø'a bi man'a ra ts'ut'abi Salomón nanguε rán 'yomfεni bi und Oj_u, pε nu ah_u, hin guín nde gui 'yøhmb_u a dí mangä ngue dí 'b_uhmb_u ua. Pε nugä man'da i ja rá ts'edi mam hmangä xinda gue ra Salomón, bi 'yεn'a ra Jesús.

³² Nε xø bi 'yεna:

—Nε'u mi 'b_up_u ja ra hnini Nínive 'dat'a gui ndans'h_u a 'b_u bin ja ran ju_uni b_u ran zεgui, nε da 'yut'ah_u ngue i ja ni ts'oquih_u, nguetho nu'u 'bex bi p_uh y_u mb_u i 'b_u mí 'yø'a bi man'a ra Jonás, pε nu ah_u, xø hin guín nde gui p_uh ni mb_uih_u nanguε ni ts'oquih_u. Nε nugä, man'da x_un hεts'i mam hmangä xinda gue ra Jonás, bi 'yεn'a ra Jesús.

Nu'a dá p_uhmb_u rán nεqui Oj_u

³³ Nε xø bi 'yεn'a ra Jesús:

—Pε njon di søc'a n'da ra sibi ngue da go'mi, uague di c_u't' p_u ja ra huada. Pε i tixp_u ja ra mbøxasibi, ndepe di yot'i gätho to'o ba εhε. ³⁴ Gue'a ni däh_u di ja ah_u gui hyanth_u ran nεqui. Nu'b_u x_un ho ni däh_u, guí hanth_u x_un ho ran nεqui, nε nu'b_u

hingui ho ni dāh_u, x_um 'bexuitho b_u guí hanth_u.
³⁵ Nε ngutho ni mb_uih_u di ja ah_u gui p_uhmb_u rán nεqui Oj_u. Nu'b_u i hon ni mb_uih_u rán ho Oj_u, i ja ah_u ran nεqui 'b_u, nu'b_u hin'na, s_u guí εmh_u i ja ah_u ran nεqui, pε h_unt'a ra 'bexui i ja ah_u.
³⁶ Nguetho h_unt'b_u guín ndeh_u b_u ni mb_uih_u, di 'uec'ah_u ra 'bexui a Oj_u nε di 'da ah_u rán nεqui, nε nub_uya gui 'y_uth_u tengu'b_u gyú sibih_u nε gui 'yuth_u mi'da rá 'yu Oj_u, tengu ra nyot'i di yor_u ní mba n'da, bi 'y_un'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xi'x_u y_u fariseo nε y_u xānbate nij_u max_uts'e thoho i y_u'u

³⁷ Nε nu'b_u mi gua'a man ra Jesús, n'da ra fariseo bi xih ná ts'ihmε a ra Jesús, nε bi mba bin sihmεh_u.
³⁸ Nε nu ra fariseo bi nu him bin x_u'yε ra Jesús, tengu i man y_un t'εdizεhε y_u fariseo, nε bi hyonya thoho. ³⁹ Pε nu'a ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nu ah_u gyú fariseoh_u, guí peth_u x_un ho ni j_u'ih_u, pε guexta'a x_un ts'o ni mb_uih_u. H_unt'a ran ts'iyate guím bεmh_u, gyú ts'om'b_uäi thohoh_u.
⁴⁰ X_ugue, x_um mε tho ni mb_uih_u. Nu Oj_u i p_udi 'be'a gadí jaf_u ni j_u'ih_u, pε nε'a ni mb_uih_u i p_udi 'be'a im bεni, nguetho Oj_u g_utho bi z_un'd_u, bi 'yεna. ⁴¹ Pε nu'b_u gui huεc ni mij_u'ih_u nε gui f_uxh_u, da f_uh p_uya mahoqui ni mb_uih_u.

⁴² Í huεhi maha ah_u, gy_u fariseoh_u, nguetho guí h_uxh_u b_u ja ra nij_u a ná 'det'a yú 'yεthi y_u t_uh_u bi b_uxp_u ja ni hu_uh_u, pε go hin gá 'y_uth_u a man'da in nde Oj_u ngue 'da xquín numanhoh_u ni mij_u'ih_u nε xquí huεj_u u. Guehya nde'b_u man'da gui 'y_uth_u, madague'b_u gui thoqui gui 'y_uth_u u mi'da. ⁴³ Huεhi maha ah_u, gyú fariseoh_u, εmmε guí homh_u ngue

da hnumansu ah_u b_u ja ra nija, nε gadí hoh_u y_un zengua 'b_u guí 'yoh_u b_u ja ra tái. ⁴⁴ Í huęhi maha ah_u, nu'ah_u tenguthoho n'da ran 'yāgui hingam fādi, nε nu'a da thop_u hin da bādi o b_u x_u 'ya. Ngutho ah_u, im bęn y_u jā'i ngue x_un ho ah_u, pε him majuāni.

⁴⁵ Nε mi 'b_up_u n'da ra xānbate nija, nε bi 'yęna:

—Nu'i grá Jesús, gra xānbate i, εmmε gadí unga ma mb_uihe a gá ma, bi 'yęmbi.

⁴⁶ Bi dāt'a ra Jesús:

—Nε ah_u, gy_u xānbateh_u, í huęhi maha ah_u, nguetho εmmε x_un hęi a gá hyuspah_u y_un t'ędi ra Moisés ngue guí xihmb_u y_u jā'i da 'yōt'e, pε nuse ah_u xingui ts'_u guí øth_u a guí xihmb_u da 'yōt'_u. ⁴⁷ Í huęhi maha ah_u, guí hocpah_u y_u jādon'yāgui _u y_u pōngahy_u Oj_u bi hyo'_u nim bombōtah_u, ngue guí nde da 'yęn'ah_u y_u jā'i x_un ho ah_u. ⁴⁸ Pε gue'a gní 'yuhmb_u ngue guí numanhoh_u y_un t'ōt'e _u nim bombōtah_u, bi hyo'_u y_u pōngahy_u Oj_u nε go gadí hocpah_u y_u jādon'yāgui bi 'yo _u.

⁴⁹ Pε nu Oj_u i pādi 'bε'a gātho din ja, janangue'a bi 'yęna: “Ga pęhndä _u ma pōngahy_u, nε'_u mi'da da mam mam hmangä. Nu'_u 'da da tho, nε nu'_u 'da da t'εthoho,” bi 'yęn Oj_u. ⁵⁰ Janangue'a gue'a ctí nuh_u rán ts'ęmbi Oj_u nangue gātho y_u pōngahy_u Oj_u nε y_um 'bēhni bi mba ntho gue'b_u go rá mb_udi ra ximhäi. ⁵¹ Nu rá mb_udi ra Abel bi tho asta gue'b_u nε'a ra Zacarías bi tho b_u mbo ra dānija, tengutho 'b_u ni ts'oquih_u a gātho í tho'_u y_u pōngahy_u Oj_u, nε gue'a dí _un'nah_u a.

⁵² Í huęhi maha ah_u gy_u xānbateh_u, guí p_uhmb_u 'bε'a nam bōn'a rá hman Oj_u pε hinga gue'a guí

xänbah_u y_u ja'i. Him majuani guí tenhd_u a ne hín gadí jaf_u da den'd_u in nde da denni, bi 'y_{en}'a ra Jesús. ⁵³⁻⁵⁴ Ne bi bøm b_u ra Jesús b_uya. Pe nu y_u xänbate nija ne y_u fariseo emme bin cu_e, ne xø bi d_u'mi emme bi 'yän y_un t'änni, ngue i honi 'be_p_u dí y_{ap}'a ra Jesús.

12

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja to'o i mam maxøts'e tho

¹ Ne bim peti b_u 'b_uh ra Jesús x_un ngu y_u ja'i, ne emme din tønthoho. Nu ra Jesús bi 'y_{emp}'_u y_u xädi:

—Gam fähmb_u nangue y_u ixi y_u fariseo ngue hin gui tenbah_u yän t'øt'e, _ena x_un ho b_u na hnu _u pe n'dan'yo tho ho im b_en y_u mb_ui. ² Hin gui 'yøth_u tengu'_u nguetho gätho 'be'a im b_em b_u mbo rá mb_ui n'da, da fädi. Madague'b_u _en'_u njon da b_ädi, pe guehma din c'a y_u ts'oqui. ³ Ne gätho a i man'a n'da b_u njongui øde, da hmam b_u 'b_uh y_u ja'i. Ne gätho i mam mant'a_gui n'da b_u ja rá ngu, da f_{ap}_u 'b_uh y_u ja'i, bi 'y_{emp}'_u y_u xädi ra Jesús.

Gui suh_u Oj_ä, bi 'y_{en}'a ra Jesús

⁴ Ne xø bi 'y_ena:

—Nu'ah_u, ma amigo ah_u, o guí suh_u _u in nde da hyo ah_u. Nu'_u, sä da hyo'a ni ja'ih_u pe hin'y_u 'be'a man'da i sä da 'yøt'e. ⁵ Ga xi ah_u to'o a gui suh_u. Dami suh_u Oj_ä nguetho nu'a, i sä da hyo ah_u ne i ja rá ts'edi da 'y_{ent}'ah_u b_u ja ran _unbi maz_äi. Majuani dí xi ah_u, jatho gui suh_u Oj_ä.

⁶ Ne njom man'da gui suh_u. Guim b_emhb_u y_u doja, ts'utho di muui, hønt'a z_u yocentavo di muui _u c_ut'a ndoja, pe guexta'a i pa mf_eni _u, Oj_ä im b_en'_u.

⁷ Nε nu ah_u man'da di mu ah_u xinda gue y_u doja b_u ní b_εn Oja, nε asta i pađi hangu na ngu i ja ni xt_qh_u. Janangue'a o guín suh_u.

To'o hingui su da ma nangue ra Jesús

⁸ Nε man'da bi man ra Jesús, bi 'y_εna:

—Maju_uni dí xi ah_u, gätho to'o hingui su da mangua ja ra häi gue i paqui, nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga mam b_u ja y_u hmi y_um 'b_εhni Oja, gue dí pačä _u. ⁹ Pε nu'a to'o da gøngä ua ja ra häi, necä ga cøngä b_u mah_εts'i a.

¹⁰ Nu'a to'o di c'a_uman'ugä nguecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, sä da mba ma punbi 'b_u da b_εn'a bi ma. Pε nu'_u to'o di c'a_uman'_u rá Hogand_qhi Oja, hin'y_u rá punbi _u.

¹¹ Nu'b_u pa ma ya_upi'ah_u nε da ts'ix ah_u b_u 'b_uh y_u ngu_uri ja ra ni_q o gue_u 'b_uh y_u ze'mi nε y_u ts'ut'abi, pε o ε_umme guím b_εmhb_u 'b_ε'a sä gui mamhb_u 'b_u da mba ma ju_unni ah_u, ¹² nguetho nu'b_u gám 'bähmb_u b_u ja rá hmi _u, nu'a rá Hogand_qhi Oja 'bex di b_εn'nah_u gui mamhb_u, bi 'y_εn'a ra Jesús.

Rán t'uti ra mεmbeti bi b_εnε 'b_ε'a da hyoni

¹³ Nε nu'b_u min ya'a ra Jesús, mi 'bä inde b_u 'b_uh y_u ja'i n'da ran 'yoh_u, nε bi 'y_εm_ubi:

—Xänbate i, dami xih man 'yoh_u da xegäts'_u ra häi bi zoh ma ta'be.

¹⁴ Nu ra Jesús bi 'y_εna:

—Nu'i, grán 'yoh_u, hin dra ze'migä ngue ga øt'ä a guí ma, bi 'y_εm_ubi.

¹⁵ Nε xø bi 'y_εmp'_u 'b_urp_u:

—Dami jamansu ni mbuih_u hin din ja ah_u ran 'y_uya. Nguetho hinga gue'a i ja n'da dām 'b_u'a n'da, madague'a x_un ngu i ja.

¹⁶ Nε nub_uya, bi xi'a n'da ran t'uti, nε bi 'yεmp'a:

—Mi 'b_u'a n'da ran 'yoh_u ra mεmbeti. Nε nu'a rá häi εmme x_un ho, nε x_un ngu 'bε'a gätho bin ja b_u. ¹⁷ Nε nu'ü yá ngumpε'ts'i, εmme bi yudi nε bi bongthoho 'bε'a mi ja b_u ja rá huāhi. Nε nu'a ran 'yoh_u b_uya, bi bεni 'bε'a sä da 'yøt'e. ¹⁸ Nε bi bεnse: “Nuya, ga xo't' ma ngumpε'ts'i nε ga høh mi'da x_un ndoho, n'dahma din ja hap_u ga pε'ts'ä 'bε'a gätho i jagä. ¹⁹ Nε nub_uya, dam 'b_utho, hønt'a dí hyu ma mbui ga øt'ä,” bi 'yεnse ran 'yoh_u. ²⁰ Pε nu'a Ojā bi 'yεmp'a: “Nu'i, hin guí pādi 'bε'a guím ma, nguetho nān xui ya guí tu. Nε to'o hmaha da gohmi 'bε'a gätho guím bεni guí hyonse,” bi 'yεmbi, bi 'yεn'a ra Jesús.

²¹ Ngub_u din ja gätho y_u 'y_uya, ngue'a hønt'a i ja ua ja ra ximhäi im bεni, pε hinga gue'a rá mbeti dí yānba yá te _u, bi 'yεn a ra Jesús.

Nu Ojā di jamansu yá t'uhni

²² Nε nub_uya, bi 'yεmp'_u yá xādi:

—'Yo εmme guí hyādumbuih_u 'bε'a guí sih_u nε 'bε'a guí hyeh_u. ²³ Nε man'da x_un ho guim bεmh_u ni teh_u xinda gue nin sihmeh_u, nguetho man'da di muui ni teh_u, nε'a ni jā'ih_u man'da di muui xinda gue ni heh_u. ²⁴ Damin 'yomfεnih_u ts'ü 'bε'a i øt' y_u ca. Nu'_u, hingui øt' yá huāhi nε hin te i pε'ts'i 'bε'a i honi, pε nu Ojā di jamansu'_u. Pε man'da di jamansu ah_u Ojā xinda gue y_u doja, nguetho man'da di mu ah_u. ²⁵ Nte sä guí tñseh_u, xinga gue nin sihmeh_u, xinga gue ni heh_u, xinga gue ni teh_u,

gue gam 'bʰhmbʰ ua nya'a thoho. ²⁶ Janangue'a hin gui hʷɑdumbʰihʰ nte di muui.

²⁷ Dami nuhʰ yʰ dʰoni. Hin te má 'bɛfi i ɔt'e, pɛ guehma i te. Nɛ nu'a ra ts'ʰt'abi Salomón mi he rá pahni mahotho nɛ xʰm hmadi. Pɛ nu yʰ dʰoni man'da mahotho xinda gue rá pahni mi he ra Salomón. ²⁸ Nu'a Ojɑ di jamansu yʰ dʰoni nɛ di japi din te, madague n'da pa thoho i dʰoni. Xi ahʰ, ha hin guím bɛmhʰbʰ ngue man'da xʰn ho di 'da ahʰ Ojɑ. Xøgue ts'ʰtho guí ɛc'yɛihʰ. ²⁹ Janangue o guí hʷɑdumbʰihʰ 'bɛ'a gui sihʰ n'da pa ngu n'da pa, ³⁰ nguetho nu'ʰ hingui ɛc'yɛi Ojɑ, gue'a i ɔt'ʰ. Pɛ nu'ahʰ ni Tahʰ 'bʰpʰ mahɛts'i i pɑdi 'bɛ'a gǎtho guí homhbʰ. ³¹ M'bɛt'o thoho guin unsehʰ di manda ahʰ rá ts'ɛdi Ojɑ, nɛ nubʰya di 'da ahʰ Ojɑ 'bɛ'a gǎtho guí homhbʰ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

To'o di mɛmbɛti bʰ mahɛts'i

³² Xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—O guín suhʰ, madague'a hingui ngu ahʰ, nguetho i hu rá mbʰi Ojɑ ngue ya guí 'bʰhmbʰ bʰ di manda rá ts'ɛdi. ³³ Dami pǎhʰ 'bɛ'a i ja ahʰ, gui unhdʰ yʰ hyoya, nɛ din ja ahʰ xʰn ngu bʰ mahɛts'i. Nubʰ, nte dim 'bɛpʰ nɛ njɑm'bʰ din thegue, hingui sǎ n'da ra bɛ da yʰrʰpʰ, xinga gue'ʰ yʰ zu'uɛ. ³⁴ Nu'bʰ guecua ja ra ximhǎi i ja 'bɛ'a pɛ'ts'a n'da, hʰnt'ua im bɛn'a n'da, nɛ nu'bʰ guepʰ mahɛts'i, guepʰ im bɛn'a n'da bʰ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da thø'mi xʰn ho

³⁵ Nɛ xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Dami tøgbahʰ nɛ gan sǎhʰ tengu'bʰ i sø ni sibihʰ. ³⁶ Tengu i ɔt' yʰ 'yɛhɛ 'bʰ i tøm'bʰ yʰ hmu

da mbeng b_u xín sihmε b_u ja ran thąti, n'dahma 'bex da xocpa n'dihi 'b_u bi zofo. ³⁷ Ɛmmε din johya _u bi dø'mi, nguetho da xi'_u da hyup_u ja rá mεxa, go guess'ε'a ra hmu din 'yεhe b_uya, ngue da 'uĩn'_u yú 'yεhe. ³⁸ Din johya _u bi dø'mi madague'a made nxui uague t'x_uditho 'b_u bi zøh ra hmu. ³⁹ Nu n'da ran 'yoh_u 'b_u xtám bądi 'be'a ní pa da yarp_u ra bε b_u ja rá ngu, xtán dø'mi, hin di japi da fεpi 'be'a pε'ts'i. Pε hingui pądi 'be'a ní pa da yarp_u ra bε, janangue i tø'mi gątho y_u pa. ⁴⁰ Ngutho ah_u gui tøgbah_u nguetho hin guí pąhmb_u 'be'a ní ora ba pengä, nugä ngue dán ją'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Rán t'uti y_u 'yεhe x_un ho ne'a hingui ho

⁴¹ Nu'a ra Pedro b_uya, bi 'yänni 'be'a bi man ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma Hmu i, ha høngdähe guí xije ran t'uti, uague gątho _u mi'da guí xifi.

⁴² Nu ra Jesús bi dąti:

—Nu'a ra 'yεhe x_un ho, nząi i øt' rá 'befi x_un ho, ne di manda b_u ja rá ngu rá hmu, ne di darpa yú mi'yεheh_u. Ne nu'b_u bi zøn ra ora din sihmε ts'_u yú mi'yεheh_u, i 'uĩni x_un ho. ⁴³ Ne nu'a ra 'yεhe, da dįn'a rá hmu b_u dim pεh 'b_u bi zøhø, da nu ran johya a b_uya. ⁴⁴ Nguetho majuąni dí xi ah_u, nu rá hmu di un man'da ra 'befi ngue di manda b_uya 'be'a gątho i pε'ts'i. ⁴⁵ Pε nu'b_u n'da ra 'yεhe im bεnse him ba ε'a n'dihi rá hmu, ne di d_u'mi di _unba yú mí'yεheh_u, madague y_u xisu o gue y_un 'yoh_u, ne i sihmεzεhe ne i mihni, ⁴⁶ ts'arp_u tho ho ba εh rá hmu ne bi dįn'a rá 'yεhe b_u hin di jamansu rá 'befi, ne da z_u'a rá 'yεhe b_uya. Ne da hyøn'a thi, ne da 'yεmbi nte rán

jau i a. Ne da mbenpɛ ba nu ran ɛnbi bɛ 'bɛh mi'da guexta'a him bi 'yɔt'a xɪ sifi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁷ Ne man'da ran t'uti bi xi'ɛ, ne bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu n'da ra 'yɛhɛ 'bɛ mi bɔdi 'bɛ'a in nde rá hmu, ne him bi 'yɔt'e, pɛ xɛn ɛ tho ram fɛi din jap'a. ⁴⁸ Pɛ nu'a n'da ra 'yɛhɛ 'bɛ hingui pɔdi 'bɛ'a in nde rá hmu, ne him bi 'yɔt'a i numanho rá hmu, pɛ ts'ɛtho ram fɛi din jap'a. Nu'a to'o bin japi da bɔdi xɛn ngu, jatho da 'yɔt'e xɛn ngu. I jatho da 'yɔt'e n'da ngu n'da hangu na ngu bin japi da bɔdi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Din ja yɛn heque

⁴⁹ Ne xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nugä bá ɛcä, pɛ hinga gätho yɛ ja'i da numan-hogui, janangue din sɛ'ɛ 'da. Pɛ guexta'a hinga nan ja xɛn ho. ⁵⁰ M'bet'o ga nu xɛn ngu yɛn ɛnbi, ne nu'bɛ bi zɔn ra pa din ja'a dí m ma, n'da ran ɛnbi xɛn ɛtho ga nugä bɛya. Ne xɛn ho 'bɛ ga nu n'dihi. ⁵¹ Pɛ o guí ɛmbɛ din hɛ yɛ sɛi ngue bá ɛcä ua, pɛ man'da din ja yɛ sɛi. ⁵² Nuya din hec yán 'yomfɛni ɛ 'bɛpɛ ja n'da ra ngu. Tengu'bɛ hyu'ɛ 'bɛpɛ da dɛngui, yoho ɛ hin da dɛngui. ⁵³ Ne din hec yán 'yomfɛni yɛn 'yohɛ ne din sɛmbɛ yú ts'ant'ɛ nanguecä. Ne yɛ xisu din sɛmbɛ yú t'ixu ne din sɛmbɛ yú ts'ihue, hinga 'da'angu da bɛmbɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu yɛ ja'i him bi bɔ'a rá hmɛpya ra Jesús

⁵⁴ Ne xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'bɛ guí nuhɛ n'da ra güi ní bɔxpɛ ní yɛh ra hyadi, guí ɛmbɛ din 'ye, ne din 'ye bɛya. ⁵⁵ Ne nu'bɛ guí nuhɛ ba ɛh ran dahi bɛ sur, guí ɛmbɛ

xtám pa ra pa baya, ne xtám pa baya. ⁵⁶ Maxòts'e tho guím mamhb, guí p̄hmb 'be'a din ja ra pa, p̄e ne hin guí p̄hmb 'be'a ní hm̄epya guí nuh ya, bi 'ȳen'a ra Jesús.

Damin hocpazeh̄e nin s̄aih̄

⁵⁷—Hanja ngue hingui sä gan 'yomf̄eni 'be'a x̄an ho gui 'ȳoth, bi 'ȳen'a ra Jesús. ⁵⁸ Nu'b̄ 'b̄'a n'da da zix ah̄ b̄ 'b̄h ra ze'mi in nde di ȳap'ah̄, nu'b̄ gá mb̄e b̄ 'yu, gan hocuazeh̄eh̄ b̄ 'yu. Nu'b̄ hin'na, guehma gui s̄ommi b̄ 'b̄h ra ze'mi, ne di manda da jo ah̄. ⁵⁹ Ne hin da zä gui p̄omhb̄ b̄ asta gue'b̄ go gá juth̄ gätho bi zänni gui juth̄, bi 'ȳen'a ra Jesús.

13

H̄n̄hi thoho di p̄äh r̄án 'yomf̄eni n'da

¹ Ne bi si'a ra Jesús 'be'a xí t'ørpa 'da ȳa m̄engu b̄ Galilea ne bi t'̄embi:

—Nu'a ra Pilato bi manda dí ho'̄ 'da nu'b̄ mim b̄ox ȳá 'b̄òts'e b̄ ja ra d̄anij̄a Njerusalén, bi 'ȳembi.

² Nu'a ra Jesús bi 'ȳemp'̄:

—Ha guím b̄emhb̄ man'da i ja ȳá ts'oqui ̄ to'o bi mba ntho xinda gue'̄ mi'da ȳá m̄enguh̄. ³ P̄e hin'na maha. P̄e dí xi ah̄, ngub̄ d̄in ̄n'nah̄. Gui nuh̄ ran ts'embi maz̄ai 'b̄ hin gui p̄äh nin 'yomf̄enih̄. ⁴ Ne'̄ 'de'ma hȳato bi du b̄ Siloé 'b̄ mi ȳot' ra j̄ado, ha guí emhb̄ man'da mi ja ȳá ts'oqui ̄ xinda gue'̄ mi'da 'b̄p̄a Jerusalén. ⁵ Hin'na maha, ne ngutho ah̄ guin nuh̄ ran ̄nbi 'b̄ hin gui p̄äh nin 'yomf̄enih̄, bi 'ȳen'a ra Jesús.

Ra hm̄epya ra za him bin z̄h ȳán dät'o

6 Nε nubaya, bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yεna:

—Mi 'bη'a n'da ran 'yohη mi ja n'da rá huḡhi. Nε bi 'yεt'a n'danza ra higo. Nε mi pa ran 'yohη da nu 'bη di zηpη yán dät'o, pε xínga n'dandj bin zuh yán dät'o ra higo. 7 Janangue bi zon'na rá mβefi bη ja rá huḡhi nε bi xifi da 'yεxa ra za: “Nuya, ná hyu jeya ya ngue dí tø'mi din ja yán dät'o na ra za, pε hin te i zudi. Dami 'yεx ya, ndetho í sənba yú dehe ra häi a ra za,” bi 'yεmbi. 8 Pε nu'a rá mβefi bi 'yεna: “Dím 'bäpη man'da jeya, ga zηnsa ra häi bη rán dui, nε ga ponbä xηn ho yη häi. 9 Xøhma din zuh yán dät'o baya. Pε nu'bη hin din zudi, ga εxä 'bη,” bi 'yεn'a ra mβefi baya, bi 'yεn'a ra Jesús 'bη mi man'a ran t'uti.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra mβedi xisu

10 N'da ra pa ran säya baya, min xänbate bη ja ra nijä ra Jesús. 11 Nε mi 'bäpη n'da ra xisu ngue ná 'de'ma hyäto jeya madi ηnba ra zjthu, him madi japi di juḡn rá jät'i. 12 Nε nu'bη mi nu'a ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Grá xisu, ya bi zä ni jät'i ya, bi 'yεmbi.

13 Nε bi mba nthädi ra xisu baya, bi dä'a ra Jesús, 'bex bi juḡn rá jät'i a baya. Nε nu'a ra xisu bi 'yεspa Ojä. 14 Pε nu'a ra ngηrpi bη ja ra nijä εmmε bin cüe nguetho bi nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra jät'i ra pa ran säya. Nε bi 'yεmp'η mi 'bηpη:

—Nts'änni 'dato pa gam pεhmbη n'da semana, nε gue'η yη pa gua εhmbη ngue din hoc'ahη ua, pε hinga gue ra pa ran säya gua εhmbη da mba ma hoc'ihη ua, bi 'yεn'a ra ngηrpi bη ja ra nijä.

15 Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Xi ahη, ha hin guí xojη nin dānihη nε guí sixhη bη ja ra dehe madague ra pa ran säya. 16 Nε mi

'bäcua n'da ra xisu rá m bom'beto ra Abraham, ná 'de'mahyato njeya madi unba ra zı̄thu tengu'b_u án thu't'i, ne guí emhb_u hingui ho ngue dá xocpä a nangué rá ts'edi ra zı̄thu, nguetho ra pa ran säya ya, bi 'y_en'a ra Jesús.

¹⁷ Bin h_etho u y_un s_uih_u ra Jesús b_uya, ne bi mbes' y_u sä. Pe nu'u y_u ja'i bin johya 'b_u mi nu y_un t'ot'e nuı̄xte bi 'y_ot'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hmudä ra mostaza

¹⁸ Ne x_o bi 'y_en'a:

—'Be'a ní hm_epya sä ga xi ah_u ngue ga ut'ah_u 'ber_u ní manda rá ts'edi Oja ua. ¹⁹ Nu'a, tengu rá hmudä ra mostaza. Z_u ts'u 'b_u x_u 'boni, pe nu'b_u x_um b_ots'e, i te tengu n'da ra za, ne y_u doja i ot' y_u 'bafi b_u ja y_u 'y_e, bi 'y_en'a ra Jesús.

Ran t'uti rá íxi ra thuhm_e

²⁰ Ne x_o bi 'y_ena:

—'Be'a man'da ra hm_epya sä ga xi ah_u ngue ga ut'ah_u 'ber_u ní manda rá ts'edi Oja ua. ²¹ Nu'a, tengu ra íxi 'b_u din jap'a ra j_uni, ne gätho bi nden'a ra j_uni b_uya, bi 'y_en'a ra Jesús.

Ran t'uti ra goxthi x_un ts'ıt'i

²² Nu ra Jesús i 'yo ra 'yu ní mba b_u Jerusalén, ne bi xänba y_u ja'i b_u ja y_u hnini bi thogui. ²³ Ne nu'u 'da y_u ja'i bi 'yänni:

—Ha hin ε ngu'u y_u ja'i dim p_oh_o, gue da mba nhyani, _en'u.

²⁴ Nu'a ra Jesús bi d_ati:

—Nu'a ní y_ut'a n'da b_u mah_ets'i, tengu n'da ra goxthi x_un ts'ıt'i. Dami hyomhb_u gui c_uth_u b_u, nguetho dí xi ah_u, da z_on ra ora x_un ngu da nde da y_ur_u, pe ya him man zä. ²⁵ Nguetho da z_on ra ora

da gut ra goxthi ra Hmu, ne dim 'bäp_u thi _u 'da da zo'a, da 'yēmbi: “Ma Hmu i, dami xogahe.” Pe nu'a ra Hmu da 'yēmda'u: “Hin dí pā ah_u,” da 'yēmbi. ²⁶ Ne nu'u da 'yēn'u: “Pe dán sihme_u, ne gá xāngahe b_u ja ma hninihe,” da 'yēmbi. ²⁷ Pe nu'a ra Hmu da 'yēna: “Pe dí xi ah_u, hin dí pā ah_u, ní mbähä b_u, hin da zä gui cāth_u ua, gyá ts'om'bāih_u,” da 'yēntho_u.

²⁸ Ne emme da bēndumb_u _u 'b_u dim 'bäp_u thi b_u di manda rá ts'edi Ojā. Ne din zom b_u di cuxt' p_u yá ts'i _u nanguie ran unbi da nu b_u. Ne da hyant'a ra Abraham 'b_u mbo, ne ra Isaac, ne ra Jacob, ne gātho mi'da yā pōngahyā Ojā, ²⁹ ne da hnu _u xun ngu mi'da y_u jā'i ngue bi ne xp_u gā na nguni ra ximhäi i hup_u di manda rá ts'edi Ojā. ³⁰ Ne dí xi ah_u, to'o ēna i 'bet'o ua, dim 'bejua b_u _u, ne nu'u t'ēmbi i 'bejua ua, dim 'bet'o b_u _u, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús min nde xtí huēc'u 'b_u Jerusalén

³¹ Nu'b_u mi man'a ra Jesús, bi zō'i 'da y_u fariseo ne bi 'yēn'u:

—Nde'b_u gui pōn'a n'dihi ua di manda rá ts'edi ra Herodes, ne in nde da hyo'a i.

³² Bi dā'a ra Jesús:

—Nu ra Herodes ra hyāte a. Ní mbähä gui xihmb_u ngue nuya ne nixudi ga thoqui ga øt' ma 'befi, ga hōn'a thi y_u zīthu, ne ga hoc y_u hyēnni b_u ga thogui. Nimani b_uya ga juacā ma 'befi, gui 'yēmf_u, bi 'yēmbi. ³³ Nuya, ne nixudi, ne nimani dan 'yogä, i jatho ga sōm b_u Jerusalén, nguetho guerp_u i tho b_u yā pōngahyā Ojā, bi 'yēn'a ra Jesús.

³⁴ Ne emme bi du rá mb_u ra Jesús nanguie'u i 'b_u Jerusalén, ne bi 'yēna:

—Nu ah_u gy_u menguh_u Jerusalén, guí hoh_u yú pøngahya Oja, ne gadi bat'adoh_u u bí pen'nah_u Oja. Hangu y_u pa dá nde ga jamansu ah_u tengutho n'da ra c'u'øni i comp' yú bási 'b_u x_un de, pe nu ah_u hin gá ndeh_u. ³⁵ Nuya njon da mbäh ni hninih_u ne hin din ja ah_u rán japi Oja. Ne dí xi ah_u, hin gui nuj_u mahøn'a jague'b_u bá ecä mahøn'a. Ne nu'b_u gá nuj_u, gui 'y_uenj_u: “Majapi a bá xhe nangué rá thuhu ra Hmu,” gui 'y_uenj_u, bi 'y_uen'a ra Jesús 'b_u mi 'y_uemp' u y_u mengu b_u Jerusalén.

14

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da x_un nden rá ja'i

¹ Nu n'da ra pa ran säya, bi mba bán sihm_e b_u rá ngu n'da ra ngurpa fariseo a ra Jesús. Ne gätho i 'b_upu ja ran sihm_e xmm_e bi dø'mi da nu 'be'a da 'yøt'a ra Jesús. ² Nguetho mi 'b_upu n'da ran 'yoh_u x_u nden rá ja'i. ³ Ne nu'a ra Jesús bi 'yän'd_u y_u fariseo ne y_u xänbate nijä b_uya:

—Ha din theui y_un t'edi 'b_u di hoc'a n'da ra hy_uenni 'b_u ra pa ran säya, x_un'a.

⁴ Pe xinga n'da' u bi dät'a. Nu ra Jesús b_uya, bi hoc'a ran 'yoh_u ne bin 'y_uxmi. ⁵ Ne nub_uya, bi 'y_uemp' u y_u fariseo ne y_u xänbate nijä:

—Xi'b_u n'da ah_u, 'b_u xtan däh nin d_unih_u ogue ni buruh_u b_u ja ra hyähäi a ra pa ran säya, ha hin guí j_uxh_u madague ra pa ran säya, bi 'y_uen'a ra Jesús.

⁶ Pe xinga n'da bi zä bi dadi.

Ra Jesús bi ma hin da hyoni din nuixte zeh_e n'da

⁷ Nu ra Jesús b_uya, bi nu' u 'da i hon yän thuts'i, in nde 'darpu da hyuhmb_u u i pa nt'xspi b_u ja ran sihm_e, ne bi 'y_uena:

8-9 —O guí homhb_u ngue 'darp_u guí hyuhmb_u u ja yá ts'edi, nguetho nu'b_u 'darp_u guí huhmb_u u, xi'b_u da zøm b_u n'da ngue man'da da t'ɛspi, nɛ da xi ah_u ra mɛngu b_u, “Gui ndanj_u nguetho rán sãui da hyup_u na,” da 'yɛn'ah_u. “Bá huhn_u,” da 'yɛn'ah_u, nɛ ɛmmɛ guí pɛs' ni sãh_u b_uya. ¹⁰ Man'da x_un ho guí hyuxh_u b_u ma'ueni ts'u 'b_u gá cuth_u b_u ja ran sihmɛ, nɛ nu'b_u bi nu ah_u ra mɛngu b_u, da xi ah_u: “Amigo ah_u, ba ɛhmb_u ua, guí hyuxh_u ua man'da x_un ho,” da 'yɛn'ah_u. Nɛ gãtho'u 'b_urp_u da numanho ah_u b_uya, bi 'yɛn'a ra Jesús. ¹¹ Nguetho gãtho'u din 'yɛzɛhɛ, da zøn ra pa da go'ahäi. Pɛ gãtho to'o hin din 'yɛzɛhɛ, da zøn ra pa da t'ɛspi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹² Nɛ xø bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛmp'a ra mɛngu b_u:

—Nu'b_u guí 'yøt'a n'da ran sihmɛ, o guí zon'd_u ni amigo, xínga gue'u ni cu, xínga gue'u ni meni, xínga gue'u y_u mɛmbeti guin tøt'am'b_uih_u, nu'u, m'bejua da zix'i i gan sihmɛ, tengu gá 'yørpe. ¹³ Pɛ nu'b_u guí 'yøt'a n'da ran sihmɛ, dami zon'd_u y_u hyoya, nɛ y_u mbɛdi, nɛ y_u dogua, nɛ y_u xädä, ¹⁴ nɛ di jãp'ah_u Ojã b_uya. Nguetho nu'u, hin da zã di co'ts'a'i 'bɛ'a gá 'yørpa u. Pɛ Ojã di co'ts'a 'b_u bi zøn ra pa da xox'u yá 'yɛc'yɛi x_un du, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra dqnsihmɛ

¹⁵ N'da ran 'yoh_u mi sihmɛh_u b_u, 'b_u mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Majãpi gãtho to'o din sihmɛ b_u di manda rá ts'edi Ojã, bi 'yɛn'a ran 'yoh_u.

¹⁶ Nɛ nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti nangue'u to'o njuãntho din sihmɛ b_u di manda rá ts'edi Ojã, nɛ bi 'yɛmp'u:

—Mi 'bɯ'a n'da ran 'yohɯ bi 'yɔt'a n'da ra dɔnsihmɛ, nɛ ɛmmɛ xɯn ngu ɯ bi xifi din sihmɛ bɯ.
 17 Nɛ nu'bɯ mi gua'a bi hoc ran sihmɛ, bi mbɛn'na rá 'yɛhɛ da xi'ɯ 'bɛx ba ɛhɛ. 18 Pɛ gátho ɯ bi ma hingui sä da mba. Nu n'da ran 'yohɯ bi 'yɛna: “Nugä ja dá tängä n'da ma huɔhi, jatho ga mba ba nugä. Dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yɛn'a n'da. 19 Nɛ nu'a man'da ran 'yohɯ xɔ bi 'yɛna: “Nugä ja dá tängä cɯt'a pare yɯ mbɯndani, jatho ga säpi ga pɛpi, dami pungagui, hingui sä ga mba,” bi 'yɛn'a man'da. 20 Nɛ xɔ man'da bɯya bi 'yɛna: “Ja dá singä n'da ma xisu nɛ hingui sä ga mba bɯ,” bi 'yɛn'a.

21 Nu'a ra 'yɛhɛ bɯya, bi mbengbɯ ja rá ngu'a rá hmu, nɛ bi xifi 'bɛ'a gátho bi man'ɯ yɯn 'yohɯ. 'Bɛx bin cuɛ'a rá hmu bɯya, nɛ xɔ bi mbɛnh mahɔn'a ngue da mba n'dihi bɯ ja yú 'yu ra hnini, nɛ ba si'ɯ yɯ hyoya, yɯ mbɛdi, nɛ yɯ xädä, nɛ yɯ dogua da dɨm bɯ, ba ɛhɛ din sihmɛ. 22 Nubɯya, nu ra 'yɛhɛ bi 'yɛmp'a rá hmu: “Bɯcua ya bá sigä ya, pɛ him bi yuh ni ngu.” 23 Nu rá hmu bɯya, bi 'yɛmbi: “Ní mba bɯ ma'ueni ts'ɯ ra hnini, nɛ dami 'yɔrpa ts'ɛdi ba ɛ'ɯ hɔnt'a go to'o gui tɨm bɯ 'yu, da yuh ma ngu. 24 Pɛ xínga n'da ran 'yohɯ rá mbɛdi dá zohndä da zi na man sihmɛgä,” bi 'yɛn'a rá hmu, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɯ mi man na ran t'uti. Bi ma nangue'ɯ t'ɛmbi hin yún sähɯ, pɛ man'da go da yɯrɔpɯ di manda rá ts'ɛdi Ojɔ ɯ.

Da nu yɯn ɯnbi to'o da dɛn'na ra Cristo

25 Nɛ xɯn ngu yɯ jɔ'i mi tɛn bɯ 'yu ra Jesús. Nu ra Jesús bɯya, bi nyɛgui nɛ bi 'yɛmp'ɯ:

26 —To'o gätho in nde da dengui, jatho man'da xun ngu da bęngä xinda guep_u nam bęn'a rá ta o gue rá mbe, o gue rá xisu, o gue yá t'uhni, o gue yá cu. Jatho man'da da bęngä xinda guep_u nín huęczehę. Nu'b_u hin'na, hin da zä da dengui. 27 Ne to'o gätho hin da hyät y_un unbi, ngue i su da tho 'b_u da dengui, hin da zä da dengä u.

28 Ne 'be gan 'yomfęnih_u ts'u 'b_u gui hyäth_u gui tengah_u, tenguthoho n'da ran 'yoh_u 'b_u da 'yęna da hyøh rá ngu. 29 M'bet'o din 'yomfęni 'be'a da 'yøt'e, nu'b_u hin'na, ts'arp_u thoho hinga xøt'a dí jua'a rá ngu. Nu y_u jät'i b_uya da denthoho, 30 ne da 'yęn'u: “Nuna ran 'yoh_u bi d_u'ma rá ngu, pę hinga xøt'a bi juadi,” da 'yęn'u, bi 'yęn'a ra Jesús. 31 Ne ngutho n'da ra ts'ut'abi 'b_ui 'b_ui 'det'a mahuąhi yá dofui, pę m'bet'o din 'yomfęni 'b_u da zä din tunhui a man'da ra ts'ut'abi 'b_ui 'däte mahuąhi yá dofui. 32 Ne nu'b_u im bęni hingui sä da dapi, pę da mbęhna n'da rá m'behni da 'yän 'b_u da zä din hocpadah_u.

33 Ne ngutho ah_u, pę jatho 'be gan 'yomfęnih_u 'b_u da zä gui 'yę'ts' ni pähä zehęh_u, ne him man guim bęmh_u 'be'a i ja ah_u, janangue da zä gui tengah_u b_uya, bi 'yęn'a ra Jesús.

Hingui ho ra u 'b_u di 'beh rán ho

34 Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yęna:

—Nu ra u mahyoni a, pę nu'b_u di 'beh rán ho, hin'y_u 'be'a din hogui. 35 Ne nte da mbęfi, xinga gue ra häi sä di hoqui, ne da mba ma bant'i thoho. Guín jah_u b_u 'b_u hin'y_u nin hoh_u, bi 'yęn'a ra Jesús.

15

Ran t'uti ra de'yo bim 'bedi

¹ N'da ra pa, xun ngu yu hyaçahäi ne mi'da yu ts'om'bäi bim peti bu, da 'yøde 'be'a i man'a ra Jesús.
² Janangue'a nu'u yu fariseo ne yu xänbate nijä bi c'aman'u ra Jesús, ne bi 'yæn'u:

—Hingui ho øt'na ran 'yohu, nguetho i yaçu ne i sihmehu yu ts'om'bäi, sä bi 'yæn'u.

³ Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yemp'u:

⁴ —Xi'bu n'da ran 'yohu i 'bu'a n'da ciento yú de'yo, ne xtim 'be'a n'da, ne hønt'u goho 'däte ma'de'ma guto di 'buru, 'be'a da 'yøt'a. Ha hin da zopu goho 'däte ma'de'ma guto, ngue da mba ba hon'a bim 'bedi gue'bu go bi dïni. ⁵ Ne nu'bu bi dïni, da gäx rá xixi, din johya buya. ⁶ Da duxpu ja rá ngu, da zon'du yú amigo, ne'u din tøt'am'buhiu, ne da 'yemp'u: “Dan johyahu ya, nguetho dá tïngä na ma de'yo bim 'bedi,” da 'yemp'u. ⁷ Ngutho bu mahets'i, emme di johya u bí 'buru 'bu bi päh rán 'yomfëni n'da ra dädits'oqui ua ja ra ximhäi. Man'da di johya nangu'e'a, xinda gue'u mbëni hingui dim 'bedi, ngue ëna hin'yü yú ts'oqui, bi 'yæn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra xisu bi 'beh rá mbeti

⁸ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yëna:

—Ne ximangutho n'da ra xisu mi ja 'det'a yú mbeti ne bi 'be a n'da, pe 'be'a hmaha da 'yøt' ra xisu buya. Ha hin di søc rá sibi ne da goc rá ngu, da hyoni gue'bu go bi dïni. ⁹ Ne nu'bu bi dïm buya, da zon'du yú amigo ne'u din tøt'am'buhiu, ne da 'yëmbi: “Dan johyahu nguetho dá tïngä ma mbeti dá 'becä,” da 'yëmbi. ¹⁰ Ngutho u yüm 'behni Ojä bí 'buru mahets'i, emme di johya 'bu bi päh rá mbui n'da ra jä'i ua, bi 'yæn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ran 'yoh_u bi huɛç rá ts'ant'u

11 Ra Jesús bi ma man'da ran t'uti 'bɛp_u ní huɛgah_u Ojã nɛ bi 'yɛna:

—Mi 'b_ua n'da ran 'yoh_u yoho yú ts'ant'u mi 'b_ui.

12 Nu'a ná yoho rá ts'ant'u bi 'yɛmp'a rá ta: “Dami 'dac ya 'bɛ'a guím bɛni gui soga 'b_u gá tu,” bi 'yɛmbi. Janangue nu'a ran 'yoh_u b_uya, bi unni 'bɛ'a gátho in ndepe da gohmi'u yú ts'ant'u. 13 Mi tho'i ts'u y_u pa b_uya, bi hyaxa bin t'un'na to'o xí 'yáh ra erencia, nɛ bi mba. Bi mba n'danni ra häi, yatho, nɛ 'bexque 'dahmantho bi jua'a bi hyats'i, nguetho bi 'yøt'e 'bɛ'a bi numanhosɛ. 14 Gätho bi juadi, xíngui ts'u nte bi 'yɛgui. Nɛ guerp_u ra häi xí zøni bin ja n'da ra dathu, nɛ xíngui ts'u 'bɛ'a da zi.

15 Pɛ nub_uya bi hyon ra 'bɛfi ra ts'ant'u. Nɛ nu n'da ran 'yoh_u, ra mɛngu b_u, bi xifi di jamansup yú ts'adi. 16 Pɛ njon bi 'uɲn'a ra ts'ant'u nɛ in nde da zi'a mi si y_u ts'adi, nguetho ɛmmɛ tumanthuhu. 17 Nɛ nu'b_u mi thoh y_u pa, bin 'yomfɛni b_uya, bi bɛni: “Nub_u ja rá ngu ma ta, mbongui thoho 'bɛ'a da zi yú 'yɛhɛ, nɛ nugä dí sägä ran ɛnbi ngue hin'y_u ga sigä ua. 18 Pɛ man'da xɛn ho 'b_u ga pengä nɛ ga xi'a ma ta: “Nu'i ma ta'i, nugä dá øt'ä ram fɛ'ts'i nangue'e nɛ nangue Ojã, 19 nɛ him man sä'be gui 'yɛngui ni ts'ant'ugä ya. Gui 'yɛngui ni 'yɛhɛthohogä ya, ga ɛmbi,” bi 'yɛnsɛ a ra ts'ant'u.

20 'Bex bi mba b_uya bi hyax ra 'yu í mba b_u 'b_uh rá ta. Pɛ nu'b_u mi ts'atho da zøn rá ngu, 'bex bi hyant'a rá ta ngue ba ɛp_u, nɛ ɛmmɛ bin johya, bi huɛç'a rá ts'ant'u. Bin ti'a rá ta, bin c'at'ui b_u 'yu, bi hyafi nɛ bi zɛspa rá 'yogu. 21 Pɛ nu'a ra ts'ant'u bi xi'a rá ta: “Nugä, dá øt'ä ram fɛ'ts'i nangue'e

ne nangué Oja. Ne him man sä'be gui 'yɛngui ni ts'ant'ugä ya," bi 'yɛmbi.

22 Pe nu'a rá ta, bi xih yá 'yɛhe: “Dami hetha ra pahni man'da xan ho, ne dami cärpaha n'da ram fo'yé rá xä, ne gui 'yarpaha yá zapato. 23 Ne ba siha ra t'undani xan zaqui ne gui hyoha, gui hoja ran sihme ne dan johyaha. 24 Nguetho nuna ma ts'ant'ua tengu'bu bi du, pe nuya, tengu'bu bim 'bui mahøn'a. Bim 'bedi pe nuya dá tɪn ya,” bi 'yɛn'a rá ta.

Ne 'bex bin ja ran sihme.

25 Pe nu'a ra 'bet'o ts'ant'ua mi 'yo bu huahi, ne nu'bu mi mba bu ja rá ngu, i øh ra 'bida ne ran johya mi ja bu ja rá ngu rá ta. 26 Ne nu'a, bi zohn'na n'da rá 'yɛhe bi 'yänni: “Be'a i ja bu ja rá ngu ma ta,” bi 'yɛmbi.

27 Ne nu ra 'yɛhe bi 'yɛmbi: “Nu'a nin 'yoha bi zøhø, ne ni ta bi hyo ran dani xan zaqui, bi 'yøt'a n'da ran sihme xan ndoho. Nguetho bin johya ngue ya bá penc'a nin 'yoha,” bi 'yɛmbi.

28 Pe nu'a rá mbadi ts'ant'ua bin cue ne him bi nde bi yarpa mbo ra ngu. Ne nu'a rá ta bi bøni, bi 'yørpa ts'edi da yarpa mbo. 29 Pe nu rá ts'ant'ua bi 'yɛmp'a: “Èmmé xan ngu ya jeya dá øt'ä ni 'befi ne xinga n'dandí dá festhoho a gá xiqui. Ne hin jam'bu xcá 'dac'a n'da ra t'uchibo ngue dan sihmehe ma amigo. 30 Pe nu'bu go mi zø'a ni ts'ant'ua bi juat'a ni mbeti ne xan ts'o bi 'yøt'e, 'bex gá hyo ra t'undani xan zaqui,” bi 'yɛmbi.

31 Pe nu'a rá ta bi 'yɛmbi: “Pe ma zu ts'ant'ua i, thocua thoho dí 'buhmi ua, ne gätho 'be'a i jagä, gätho ni mbeti. 32 Pe xan ho 'be'a dá øt'ä nguetho nu nin 'yoha tengu'bu ya xí du ne i 'bui mahøn'a,

nu'a bim 'bɛdi pɛ ya dá tɪmhɓɓɔ,” bi 'yɛn'a rá ta, bi 'yɛn'a rá Jesús 'bɔ mi man ran t'uti.

16

Ra nt'uti ra ngɔrpa 'yɛhɛ hinga gue'a bi 'yɔt'e

¹ Nɛ xø bi ma man'da ran t'uti a ra Jesús, nɛ bi 'yɛna:

—Mi 'bɔ'a n'da ra mɛmbɛti, nɛ mi si n'da rá ngɔrpa 'yɛhɛ bi xifi di manda 'bɛ'a gátho i pɛ'ts'i. Pɛ bi si'a ra mɛmbɛti hingui ho øt' rá ngɔrpa 'yɛhɛ nguetho i haɕzɛhɛ 'bɛ'a i ndesɛ. ² Janangue'a bi zon'na rá 'yɛhɛ nɛ bi 'yɛmbi: “Dá øcä hingui ho'a guí øt'e. Nuya, dami dăqui hangu din theui ma 'bɛfi nguetho ya him man gam pɛcua,” bi 'yɛmbi.

³ Nu'a ra 'yɛhɛ bi bɛm bɔya 'bɛ'a da 'yɔt'e. Bi 'yɛnsɛ: “Nuya him man ză dam pɛcua ya, nɛ hingui să dam pɛh na huɔhi, nɛ dí pɛ'ts' ma să ga ätho ra mbɛti, 'bɛ'a hmaha ga øt'ya,” bi 'yɛnsɛ. ⁴ Bi bɛm bɔya 'bɛ'a da 'yɔt'e n'dahma dim 'bɔh yá amigo di zɛ 'bɔ hin'yɔ rá 'bɛfi.

⁵ Nɛ nu ra ngɔrpa 'yɛhɛ bi zon'dɔ to'o i tup'a rá hmu. Nɛ bi 'yän'na n'da hangu in dupate. ⁶ Nɛ bi dɔti, bi 'yɛna: “N'da ciɛnto dɔmbot'ɛgui ra aceite dí tupi.” Nɛ nu'a ra 'yɛhɛ bi 'yɛmbi: “Dami ts'on ni søcuɔ nɛ gui 'yo't' ma'da'yo gui hyuxpɔ ngue hønt'a yote ma'dɛt'a yɔ dɔmbot'ɛgui guí tupa ma hmu,” bi 'yɛmbi. ⁷ Nɛ xø bi 'yän'na man'da ran 'yohɔ hangu xø in dupate a. Nu'a bi dɔti: “N'da ciɛnto t'ɛni ra trigo dí tupi.” Nɛ nu'a ra 'yɛhɛ bi 'yɛmbi: “Dami päh ni søcuɔ, nɛ dami hyuxpɔ goho 'däte t'ɛni thoho guí tupi.”

8 Ne nu'b_u mi pa'a rá hmu 'be'a bi 'yøt' rá 'yɛhɛ, bi 'yɛmbi: “ɛmme guí paði 'be'a sä guí 'yøt'e ngue din jase 'be'a gátho guí hyoni,” bi 'yɛn'a rá hmu. Nu y_u ja'i 'b_uh ya, ɛmme i paði da hyät' yú mija'ih_u n'dahma da daɛɛ. Pe nu'ɥ i 'yo b_u ja ran nequi, hingui paði da 'yøt'e tengu na, bi 'yɛn'a ra Jesús.

9 Ne dí xi ah_u ngue nu ra mbeti di ts'onba rán 'yomfɛni ɥ 'da, pe da zø_n ra pa ngue hin te di muui a, pe nu ni mbeti_{h_u} x_un ho 'b_u guí fäxh_u y_u ja'i, ne dim 'b_uh ni amigoh_u ngue 'darp_u gním 'b_uhmb_u b_u mahɛts'i.

10 'B_ui 'da z_u ts'utho i ja da 'yøt'e, pe i paði di jamansu a, janangue'a mfädi da baði di jamansu 'b_u di ja x_un ngu 'be'a da 'yøt'e. Pe 'b_ui 'da z_u ts'utho i ja da 'yøt'e, ne hingui paði di jamansu a, janangue mfädi ngue hin da baði di jamansu 'b_u di ja x_un ngu 'be'a da 'yøt'e. 11 Nu'b_u hingui paði di jamansu 'be'a i ja ua ja ra ximhäi, ne xín da baði di jamansu rá 'befi Oja. 12 Ne nu'b_u hingui paði di jamansu a hin rá mbeti zehɛ, njon da zä di un'na njuan_utho rá mbeti 'b_u.

13 Njo'o n'da ra ja'i sä dim 'b_ui yoho yú hmu, nguetho nu'a n'da ra hmu hin da numan_uho a, ne nu man'da di huɛc'a. Uague da 'yørpa rá 'befi a n'da ne da zocpada b_u rá 'befi a man'da rá hmu. Ngutho n'da ra ja'i hingui sä da 'yɛmbi rá hmu a Oja 'b_u ɛmme di ho ra mbeti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

14 Nu y_u fariseo ɛmme di ho ra mbeti ɥ, ne nu'b_u mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi dentho_uho.

15 Pe nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ:

—Nu ah_u gyú fariseoh_u, guí øth_u 'be'a ní nu-mansu ah_u y_u ja'i, pe nu Oja i paði 'be'a i ja b_u mbo

ni mbɛihɛ. Nɛ nu'ɛ gátho im bɛnsɛ yɛ ja'i ngue di muui, pɛ hin te di muui bɛ na nu Oja ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma din theui ɛ yɛn t'ɛdi a rá ts'ɛdi Oja

¹⁶ —Nu mam 'bet'o gán xähmbɛ yán t'ɛdi ra Moisés, nɛ gán xähmbɛ 'be'a bi 'yo't' yɛ pɔngahyɔ maya'bɛ, bi 'yɛmp'ɛ. Pɛ nu ra Xuua Nxixyɔ bi dɛ'mi bi man ran ho ma'da'yo nɛ bi ma 'bɛpɛ ní manda rá ts'ɛdi Oja. Nɛ xɛn ngu yɛ ja' i ya i ɔt'ra ts'ɛdi da yɛrpɛ di manda rá ts'ɛdi Oja.

¹⁷ Pɛ madague'a, pɛ xínga n'dant'ohni dim 'be'ɛ yɛn t'ɛdi. Nu ra ximhäi nɛ mahɛts'i da guadi, pɛ hin dim 'be'ɛ yɛn t'ɛdi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ran hyɛgui

¹⁸ —Nɛ nu'a to'o da hyɛh rá xisu nɛ da zim man'da, ra 'yomt'ɛni a. Nɛ nu'a to'o da zin'a ra xisu bi thegui, nɛ gue'a dín 'yomt'ɛni a bɛya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra mɛmbɛti nɛ ra hyoya í Lázaro

¹⁹ Nɛ bi ma man'da ran t'uti ra Jesús, bi 'yɛna:

—Mi 'bɛ'a n'da ra mɛmbɛti nɛ mahotho rá pahni xɛm hmadi a mi he, nɛ ɛmmɛ mi 'bɛmanho bɛ ja rá ngu, tengu thoho 'bɛ i ja ra ngo. ²⁰ Nɛ i 'bɛ'a n'da ra hyoya, ɛmmɛ mi sä ran ɛnbi, í Lázaro a. Nɛ gátho rá ja' i mi ja yɛ 'ya. Nɛ mi hupɛ ja rá goxthi ra mɛmbɛti, ²¹ ngue mim bɛni da zi 'be'a da hyɛpɛ ja rá mɛxa a ra mɛmbɛti. Nɛ nu'ɛ yɛ xɔ'yo bi decpa yá 'ya bɛ i hudi.

²² Bi zɔn ra pa bi du'a ra hyoya. Nɛ nu yám 'bɛhni Oja bi zixpɛ mahɛts'i nguɛpɛ 'bɛ'a ra Abraham. Mbɛjua bɛya bi du'a ra mɛmbɛti. ²³ Nɛ nu'bɛ mi

du'a ra mɛmbɛti bɔya, ɛmmɛ bi nu ran ʌnbi bɛ bi mba.

Nɛ bi ndɔts'e, bi nu yabɛ bɪ 'bɛ'a ra Abraham nɛ ra Lázaro 'darpɛ bɪ 'bɛhmi. ²⁴ Nu ra mɛmbɛti bi mbafi, bi 'yɛmp'a ra Abraham: “Nu'i mam bombɔta i Abraham, dami huɛgui ts'ɛ, ba pɛnhua ra Lázaro da dɛt'ra dehe rá xä, da dārca ma jaɲi, nguetho ɛmmɛ di ʌng na ra sibi i ja ua.” ²⁵ Pɛ nu ra Abraham bi 'yɛmp'a: “Nu'i, mam bom'bɛto i, dami bɛn'i ts'ɛ 'bɛ'a gá 'yɔt'e 'bɛ gmi 'bɛpɛ ja ra ximhäi. Gätho xɛn ho 'bɛ'a mi ja i, pɛ nu'a ra Lázaro hɔnt'a ran ʌnbi bi nu bɛ. Pɛ nuya din johya ua ra Lázaro ya, pɛ go hɔnt'a ran ʌnbi guí nu ya. ²⁶ Nɛ man'da dí xi'i, hingui sä n'da da nɛxua da zɔrpɛ guí 'bɛi, nguetho i ja inde n'da ra mba'ye xɛn ndoho. Nɛ nu'i hingui sä gua nɛxpɛ guí 'bɛi gui sɔcua, nguetho i cot'a ra mba'ye bɛ,” bi 'yɛn'a ra Abraham.

²⁷ Nu ra mɛmbɛti xɔ mahɔn'a bi xi'a ra Abraham: “Pɛ nu'bɛ hin da zä ba pɛnhua, pɛ gui pɛn'na ra Lázaro bɛ ja rá ngu ma ta da xi'ɛ 'bɛpɛ 'bɛ'a dí sägä. ²⁸ Nguetho i 'bɛpɛ cɛt'a man 'yohɛ, nɛ dí ndepe nɛ'ɛ da zɔm bɛ guí 'bɛhmi 'bɛ bi du, nɛ him ba ɛcua ja ran ʌnbi,” bi 'yɛn'a. ²⁹ Pɛ nu ra Abraham bi 'yɛmp'a: “Nubɛ 'bɛh nin 'yohɛ, i ja bɛ rá m hman ra Moisés nɛ yú pɔngahyá Ojá, i sä da 'yɔxɛ 'bɛ'a i man'ɛ.” ³⁰ Pɛ nu ra mɛmbɛti bi 'yɛn'a: “Pɛ nu'i ma ta Abraham, hinga xɔt'a rá m hman ra Moisés ngue da 'yɔ'ɛ man 'yohɛ, pɛ nu'bɛ da ndants'a n'da xɛn du ngue da xifi, da 'yɔ 'bɛ.” ³¹ Pɛ nu ra Abraham bi 'yɛmbi: “Nu'bɛ hin da 'yɛrpa ra güɛnda 'bɛ'a i man ra Moisés nɛ yú pɔngahyá Ojá, xín da 'yɛrpa ra güɛnda 'bɛ da ndants'a n'da xɛn du,” bi 'yɛn'a ra Abraham, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɛ mi man ran t'uti.

17

Xɯn dɯxqui ra ts'oqui

¹ Nu'a ra Jesús bi xih yá xädi, bi 'yɛmp'ɯ:

—Hin'yɯ n'da ra pa hin da ts'ä a ni mbɯihɯ gue i nde di 'bɛp ahɯ gui 'yøthɯ ra ts'oqui. Pɛ ndumbɯitho da nu'a to'o di japi da 'yøt' yɯ ts'oqui rá mijá'iu. ² Dí xi ahɯ, to'o di japi da 'yøt' ran ts'o n'da hinga na te rá mbɯi, man'da xɯn ho 'bɯ xtín thɛrpa n'da ra dojɯni rá 'yɯga nɛ xtá t'entpɯ ja ra deǰa, xinda gue'bɯ xtí japi xta 'yøt' ran ts'o a n'da hinga na te rá mbɯi. ³ Dami jamansu 'bɛ'a guí øthɯ. Nu'bɯ 'bɯ'a n'da ni mijá'ihɯ bi 'yøt'ahɯ ran ts'o, dami xihmbɯ hingui ho'a bi 'yøt'ahɯ. Nɛ nu'bɯ da 'yømanho a guí xihmbɯ, damim punbahɯ 'bɯ. ⁴ Nɛ nu'bɯ yoto nidi n'dapa da 'yøt'ahɯ ran ts'o, nɛ n'dandǰi ngu n'dandǰi da 'yä ahɯ ra punbi, dami punbahɯ gätho, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Gätho xɯn hɛi sä da 'yøt'a n'da 'bɯ i ɛc'yɛi xɯn ho

⁵ Nu'ɯ yɯ xädi bi 'yɛm bɯya:

—Grá Hmu, dami jaje ga ɛc'yɛihe xɯn ho, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Madague'a ɛmmɛ zɯ ts'utho gui 'yɛc'yɛigahɯ, tengu bɯ ni nɛqui rá hmudä ra c'u, sä gui xihmbɯ ra za 'bäcua da 'uegue dí m 'bäpɯ ja ra deǰa nɛ da 'ueh pɯya. Hin'yɯ 'bɛ'a xɯn hɛi 'bɯ gui 'yɛc'yɛigahɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hin ga ɛmfɯ xɯn ho dí øthɯ 'bɯ dí øthɯ'a i sijɯ

⁷ —Nu'bɯ n'da ran 'yohɯ 'bɯh rá 'yɛhɛ di jaman-sup yá dɛ'yo uague dim pɛpɯ rá huǰhi, nɛ nu'bɯ bin de bá ɛpɯ ja rá ngu bɯya, ha da sifi din sihmɛ. ⁸ Pɛ

hin'na, pε da sifi di hocpa rán sihmε rá hmu, nε nu'bη bi niya, ja din sihmε ra 'yεhe bηya. ⁹ Nu'a ra 'yεhe 'bη bi 'yøt' rá 'bεfi bi xih rá hmu, hingui t'εmbi “jamadi gá 'yørca ma 'bεfi,” hingui t'εmbi, ngue ya ra 'yεhe thoho. ¹⁰ Nε ngutho ahη 'bη gá 'yøthη rá 'bεfi Oja, gui 'yεnthohη bηya: “Hin nte dá øthe ngue dí hnumanhoje, nguetho hønt'a bi xije Oja dá øthe,” gui 'yεmhbη, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoqui 'det'a yηn 'yohη mí hεmb ra t'axca'ya

¹¹ Nu'a ra Jesús 'bη mi 'yo bη ja ra 'yu ní mba Jerusalén, bi tho inde bη ja yún yañi yη xεqui Samaria nε Galilea. ¹² Nε nu'bη mi ts'utho da yut'a n'da ra hnini, ba εpη 'det'a yηn 'yohη i nde din c'athη ra Jesús. Gátho mi hεmb ra t'axca'ya η. Nε nu'η yηn 'yohη yabη ts'η bim 'bäi nε nts'edi bi mbafi, bi 'yεn'η:

¹³ —Nu'i Jesús, grá xänbate i, dami huεgahe ts'η, bi 'yεmbi.

¹⁴ Nu ra Jesús 'bη mi nu'η bηya, bi xi'η da 'yut yú ja'i η yη mbäjä. Nε nu'bη mi mba η, nu'a ra Jesús bi japi bin hoc yú ja'i bη ní mba. ¹⁵ Nε nu n'da, 'bη mi badi bi zä rá ja'i, 'bex bá peng bη 'bäh ra Jesús nε nts'edi bi 'yεspa Oja. ¹⁶ Bin danyahmu bη ja rá gua ra Jesús, bi 'yáp ra jamadi nguetho bi yañ'a. Nε nu'a, ra mεngu Samaria a, hing rá mijudíoηη ra Jesús. ¹⁷ Pε nu ra Jesús bi 'yεna:

¹⁸ —Ha hinga gue'η 'det'a dá hoqui. Hapη i 'bη'η mi guto. Ha hingui sä ba ε'η 'da xtí un ra jamadi Oja. Pε hønna n'da ran'yohη hing ra judío bi bεn'a ra mate bi 'yørpa Oja, nε im bεnε η mi'da ngue εna i pə Oja η, bi 'yεna.

19 Nε xø bi 'yεmp'a ran 'yohu:

—Damim 'bäi, ní mba ya. Bin ya'n'a ya nguetho gá 'yεc'yεi gue i ja ma ts'edi, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'bε'a di ja b# di manda rá ts'edi Oja

20 Nu'u 'da y# fariseo bi 'yän'na ra Jesús:

—'Bε'a ní pa di manda ua rá ts'edi Oja, bi 'yεn'u.

Nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Hin da fa 'b# bi manda rá ts'edi Oja ua.

21 Hingui sä n'da da 'yεna: “Guecua di manda ua rá ts'edi Oja,” xíngui sä n'da da 'yεna: “Guemb# di manda rá ts'edi Oja b#,” njon da zä da 'yεna, nguetho guep# ja ní mb#i n'da di manda rá ts'edi Oja, bi 'yεn'a ra Jesús.

22 Nε nub#ya, bi 'yεmp'u y# xädi:

—Da zøn ra pa εmmε guin ndeh# ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. Pε di 'bεtho y# pa ba pengä. 23 Pε nu'u 'da da 'yεn'ah#: “Guecua i 'b#cua ya,” da 'yεn'ah#. Nε nu'u mi'da da 'yεn'ah#: “Guemb# i 'b#p# a.” Pε 'yo guí øhmb# 'bε'a da man'u. 24 Nguetho nu'b# bá pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, di nequi tengu ra huei ngue di hyät'i gätho na ng#ni ra ximhäi. 25 Pε m'bet'o thoho ga nugä x#n ngu ran #nbi, nguetho y# ja'i 'b#cua ya, hin da 'yεc'yεigui.

26 Nu'a ra pa ba pengä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, nu y# ja'i dim 'b#i da 'yøt'u tengu bi 'yøt' y# ja'i mi 'b#hmb# a ra Noé. 27 Nu'u y# pa mi 'b#a ra Noé, gätho y# ja'i mi øt'e 'bε'a mi numanhosε, mi sihmε, mi mihni, nε mi sin y# xisu, nε gue'a mi øt'u gätho y# pa gue'b# go mi zøn ra pa bi y#t ra dambosa ra Noé. Nε bin d#'ye b#ya, bi go'mi gätho ra häi a ra

dehe, bi du gätho ɯ yɯ ja'i mi 'bɯi. Din jabɯ da 'yøt' yɯ ja'i 'bɯ bá pengä.

28 Nε tengu bi 'yøt' yɯ ja'i yɯ pa mi 'bɯ'a ra Lot, nε ngutho da 'yøt' yɯ ja'i dim 'bɯ 'bɯ bá pengä. Gätho yɯ ja'i bi 'yøt'e 'bɛ'a mi numanhosε da 'yøt'e, bin sihmε, bim mihni, bim pä, nε bin täi, bi 'yøt' yú huɯhi, bi hyøh yú ngu. 29 Gue'bɯ go mi zøn ra pa bi bøn ra Lot bɯ ja ra hnini Sodoma, nε bá çah mahçts'i ra sibi ma uɯnspi ra azufre, bi juah ra hnini, nε gätho mi 'bɯpɯ bi du bɯya. 30 Nε din jabɯ da 'yøt' yɯ ja'i 'bɯ bi zøn ra pa gua pengä.

31 Nε to'o i 'bäpɯ maxøts'e ra zets'angu, hin da yɯrpɯ mbo rá ngu ngue da hyaçts'i 'bɛ'a ja bɯ, da mba tho. Nε gätho to'o dim pɛpɯ ja rá huɯhi, hin ba peng bɯ ja rá ngu. 32 Dami bçmhɯ ts'ɯ 'bɛ'a bi 'yøt'a rá xisu ra Lot 'bɯ mi sifi da 'da'ɯ, nε man'da bi bçnsε rá ngu, nε gue'a í du'a bɯya. 33 Nε gätho to'o in nde da yɯnsε rá te, da nu ran ɯnbi mazçi a. Pε gätho to'o hin da bçni da yɯnsε rá te, din ja ra te mazçi a.

34 Nu'bɯ bi zøn ra ora gua pengä, di çpɯ yoho bɯ ja rá oi, nu'a n'da da ts'ix'a, nε nu'a n'da da gopɯ. 35 Nε nu'bɯ yoho yɯ xisu 'darpɯ i jɯni, nu'a n'da da ts'ix'a, nε nu'a man'da da gopɯ. 36 Nε nu'bɯ yoho yɯn 'yohɯ i 'yo bɯ ja yú huɯhi, nu'a n'da da ts'ixa, nε nu'a man'da da gopɯ, nε hønt'a to'o da 'yçç'yçi, da ts'its'i, bi 'yçn'a ra Jesús.

37 —Grá Hmu, hapɯ din ja'a guím ma, bi 'yçmp'ɯ yú xädi.

—Nubɯ hapɯ di pɛti yɯ pada, gui pɯhmbɯ gue di 'bom bɯ xɯn du, bi 'yçn'a ra Jesús.

18

Ran t'uti ra xisu ne ra ze'mi

¹ N'da ra pa, bi xi'a n'da ran t'uti yá xädi ra Jesús, ra hmεpya jatho thocua thofo din yaui Oja ne hin din xømbui da 'yädi gue'bη go din ja 'be'a ädi. ² Ne bi 'yεna:

—Mi 'bη a n'da ra ze'mi bη ja n'da ra hnini, him bi numansu Oja xinga gue yá mijä'ihη. ³ Ne mi 'bηpη n'da ra xisu xi du rá ndø. Ne thocua thofo mi søm bη ne mi äpi da mbäts'i nangue rán sūiui i 'bηi. ⁴ Ne him 'be bi 'yarpä ra güenda 'be'a bi man ra xisu a ra ze'mi. Jague'bη min xømbui ne bi 'yεnse: “Nugä, hin dí numansu Oja, xinga gue'η yη jä'i. ⁵ Pe εmme di pac na ra xisu, masque ga øt'ä 'be'a in nde n'dahma hin di thoqui da zøcua ngue di xuhnanyagui,” bi 'yεnse ra ze'mi, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁶ Nubηya, bi 'yεmp'η yá xädi:

—Dami bεmhβη 'be'a bi 'yøt'a ra ze'mi. Madague ra ts'om'bäi. ⁷ Dí xi ahη, man'da da 'yø'a Oja 'bη gui hyumbi gui 'yäfη ráμ fäts'i ngue yá t'uhni ahη a. Nu'a Oja hingui tø'mi 'be din xømbuizehe a. ⁸ Pe dí xi ahη, 'bexque da mbäx ahη 'bη gui äfη ráμ fäts'i. Janangue'a gui 'yäfη Oja di zet'a ni mbηihη, ne hin da du ni mbηihη ngue him 'be ba pengä ua. Ne nu'bη bá pengä nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, ga tñn ahη bη gui εc'yεigahη, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra fariseo ne ra hyqcahäi

⁹ Ne xø bi xih man'da ran t'uti η im bεni xηn hose, ne i numan'η η yá mijä'ihη. Ne bi 'yεna:

¹⁰ —Yoho yηn 'yohη bi mba bη ja ra danija, din yaui Oja. Nu'a n'da ra fariseo, ne nu'a man'da ra

hyaçahäi. ¹¹ Nu'a ra fariseo, bim 'bäi ne bin ya, bi 'yɛna: “Jamadi Oja, nguetho nugä xingui ts'u xun ts'o ma mbui, nugä hin drá siyategä, ne hin drá hyätegä, ne hin drá 'yomt'ɛnigä tengu'u gätho mi'da. Jamadi ngue nugä hin dí øt'ä tengu øt'na ra hyaçahäi i 'bäcua. ¹² Nugä zai dí ε't' man sihme yondi n'da semana, ne dí un'a ná 'det'a a dí tãh pã ja ra nija,” sä bi 'yɛn'a ra fariseo 'bã min yaui Oja.

¹³ Pɛ nu'a ra hyaçahäi, n'danni ts'u mi 'bäi, ne i su da ndøts' mahɛts'i, bi hyɛ'mahäi, ne ɛmme tu rá mbui. Ne bi 'yɛmp'a Oja: “Ma Oja i, dín yeh ni mbui, nguetho drá dädits'oquigä,” bi 'yɛn'a ra hyaçahäi.

¹⁴ Pɛ dí xi ahã, nu'a ra hyaçahäi ya xí punba Oja 'bã mi mbeng bã ja rá ngu. Pɛ hin'na a ra fariseo, guexta'a xun ts'o rá mbui 'bã mi bøm bã. Nguetho to'o din 'yɛts'i, gue'a dín unba u. Pɛ gätho to'o hin din 'yɛts'i, gue'a dí t'ɛspa u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi jappã t'uhni

¹⁵ N'da ra pa, nu 'da yã ja'i bá si yú t'uhni bã 'bãh ra Jesús ngue da mba nthädi u yú t'uhni. Pɛ nu'bã mi nu'u yú xädi 'be'a øt' yã ja'i, him bi japi da ts'ix u yã t'uhni bã 'bã'a ra hmu, bi dãm yha thoho u. ¹⁶ Pɛ nu'a ra Jesús bi zon'dã yã t'uhni ne bi 'yɛmp'u yú xädi:

—Dami jafã ba thocua ya yã t'uhni, o gadí hecuahã, nguetho gätho to'o da yãrpã di manda rá ts'edi Oja, jatho 'bɛ da gohi tengu n'da ra t'uhni.

¹⁷ Dami 'yøhmbã 'be'a dí xi ahã: Jatho gui 'yøthã tengu'bã gyú t'uhnihã 'bã gui ɛc'yɛihã. Nu'bã hin'na, hin gui cãthã bã di manda rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N'da ra membeti i yaui ra Jesús

18 Ne nu'a n'da rá ngurpi yu judío, bi 'yän'na ra Jesús:

—Grá hogaxänbate, 'be'a sä ga øt'ä ngue din jagä ra te mazai.

19 Bi dāh ra Jesús:

—Ha guím bēni 'be'a guím ma ngue guí ŋngui xun hogui, nguetho hōnt'a Oja xun ho. 20 Guí pādi 'be'a i mam bu ja yun t'ēdi ngue i em bu: “O guí 'yomt'ēni, o guí hodu, o guím pē, o guí man ra fehni, ne gui numansu ni ta ne ni mbe,” i mam bu, bi 'yēn'a ra Jesús.

21 Nu ran 'yohu bi dāti:

—Gātho dí øt'ä u gue'bu go mán t'uhnigä, bi 'yēn'a ran 'yohu.

22 Ne nu'a ra Jesús'bu mi 'yøde 'be'a bi ma, bi 'yēmp'a:

—Gadí 'be'i ts'u. Ní mba, gui pä gātho 'be'a i ja i, ne gui darpa yu hyoya. Gua ēh pūya, gui tengui. Ne nubūya, xun ngu din ja i bu mahēts'i, bi 'yēn'a ra Jesús.

23 Pē nu'a ran 'yohu 'bu mi 'yø'a bi man ra Jesús, emme bi du rá mbui, nguetho emme ra membeti a.

24 Nu'a ra Jesús 'bu mi nu bi du rá mbui a ran 'yohu, bi 'yēna:

—Xun hēi yu membeti da yurpu di manda rá ts'edi Oja. 25 Man'da hingui hēi n'da ra camello da yurpu ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'u yu membeti da yurpu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yēn'a ra Jesús.

26 Ne nu'u yu jā'i 'bāpu bi 'yēn'u:

—Pē nu'bu in jabu, to'o maha da zā dim pøhø 'bu, bi t'ēmp'a ra Jesús.

27 Nu'a ra Jesús bi dāt'u:

—Nu'a Oja sä da 'yøt'a hingui sä da 'yøzεε yu ja'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

²⁸ Nu'a ra Pedro buya, bi 'yεmbi:

—Nugähe, gätho a mi jaje dá sohmbe ne dá ten'nahe.

²⁹⁻³⁰ Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Guehma dí xi ahε, gätho to'o bi zoh rá ngu, ogue rá xisu, ogue yú cu, ogue rá ta, ogue rá mbe, ogue yú t'εhni, ngue bin unse di manda rá ts'edi Oja ε, Oja di unni man'da xεn ngu xinda gue'a mí ja. Pe ne'a ra te mazai buya, bi 'yεn'a ra Jesús.

Xø bi ma mahøn'a rán dæte ra Jesús

³¹ Nu ra Jesús, bi zixpε ma'ueni gätho 'de'mayoho yú xädi, ne bi 'yεmp'ε:

—Dami 'yøhmbu ya. Ga mbähä bu Jerusalén, ne din ja bu 'be'a gätho bi man yu pøngahyε maya'bu nanguecä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ³² Nu yu ja'i di dägä bu ja rá ts'edi ε hing yu judío, ne nu'ε da dengui, ne di c'aman'εgui, ne da zoxqui. ³³ Ne da mbεgbä, ne da hyogä. Pe ná hyu pa buya ga ndants'i mahøn'a, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁴ Pe nu'ε yú xädi, him bi bædi 'be'a nam bøn'a bi man ra Jesús. Nguetho njo'mitho yún 'yomfεni ε.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädä mi haxta'a mi

³⁵ Ne mi 'yo bu häntho bu ja ra hnini Jericó a ra Jesús, ne mi hupε nden'yu n'da zε xädä mi haxta'a mí si. ³⁶ Ne nu'bu mi 'yø'a ra xädä ngue xεn ngu yu ja'i mba bu, bi 'yänni 'be'a øt'ε. ³⁷ Ne bi sifi mba bu ra Jesús ra mengu Nazaret. ³⁸ Ne nu'a ra xädä buya, nts'edi bi mbafi, bi 'yεna:

—Nu'i gra Jesús, rám bom'beto i ra David, dami huεgui ts'ε.

³⁹ Ne nu'ɥ yɥ ja'i mi 'bäpɥ, bi xifi din hɛ. Pɛ madague him mi ndepe din ya, pɛ man'da nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Gra Jesús, rá m bom'beto i ra David, dami huɛgui ts'ɥ.

⁴⁰ Nu'a ra Jesús bim 'bäh pɥya nɛ bi manda ba ts'inba a ra xädä. Ne nu'bɥ mim 'bähmi ra Jesús a ra xädä, bi 'yän'na ra Jesús bɥya:

⁴¹ —'Be'a guí nde ga øt'a'i, bi 'yɛmbi.

Ne nu ra xädä bi dätì:

—Dín nde ga nu ran nɛqui.

⁴² —Sä guin nu ya, bi zä ni dä nguetho gá 'yɛc'yɛi i ja ma ts'edi, bi 'yɛmp'a ra Jesús.

⁴³ 'Bex bi zä bi nu ran nɛqui rá dä bɥya. Ne bi dɛn'na ra Jesús. Bi 'yɛspa Oja bɥ ní mba. Ne'ɥ gätho yɥ ja'i mi 'bɥpɥ, bi 'yɛspa Oja bɥya.

19

Ra Jesús nɛ ra Zaqueo

¹ Nu'a ra Jesús bi yɥrpɥ ja ra hnini Jericó, mi 'yo bɥ, ɛna da thogui. ² Ne mi 'bɥpɥ n'da ra ngurpa hyaçahäi, ɛmmɛ ra mɛmbeti a, í Zaqueo a. ³ Ne nu'a ra Zaqueo, ɛmmɛ min ndehma da nu'a ra Jesús, pɛ him mi sä nguetho hingui hɛts'i, nɛ ɛmmɛ dɥ yɥ ja'i bɥ mi 'yo'a ra Jesús. ⁴ Janangue'a, bin tihi bi ndexa n'da ra za ra sicómoro, ngue da zä da nu ra Jesús 'bɥ bi thopɥ. ⁵ Ne nu'bɥ mi zøn'a ra Jesús bɥ 'bä'a ra za mi huxa ra Zaqueo, bi ndøts'e nɛ bi 'yɛmbi:

—Zaqueo, bá cɔ n'dihi nguetho ga søm bɥ ja ni ngu ra pa ya, bi 'yɛmbi.

⁶ Ne nu'a ra Zaqueo bin johya, 'dahmantho bi gäi, bi mba rá ngu nɛ bi zimanho a ra Jesús 'bɥ mi

zòm bɛ rá ngu. ⁷ Pɛ nu'ɛ yɛ ja'i him bi numanho nguetho bin säya bɛ ra Jesús bɛ ja rá ngu n'da ra ziyate. ⁸ Nɛ nu'a ra Zaqueo bim 'bäi bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nuya ga undä yɛ hyoya made 'bɛ'a gätho i jagä. Nɛ nu'bɛ mi siyagä n'da ra ja'i ngue hin rá 'yu 'bɛ'a mi øt'ä, goho nidi ga cospa a dá siyabi, bi 'yɛn'a ra Zaqueo.

⁹ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Gá päh nin 'yomfɛni nɛ i ja ra punbi ni ts'oqui ya, nɛ gätho i 'bɛcua ja ni ngu, gra Zaqueo, räm bom'beto i ra Abraham. ¹⁰ Nɛ gue'a ná ɛcä, ngue guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue gan yaɛnba yú te'ɛ i pädi ja yú ts'oqui, nɛ hin da nu ran ɛnbi mazäi, pɛgue din ja ra te mazäi ɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti yɛ 'yɛhɛ him bi xɛnd ra mbeti

¹¹ Nu ra Jesús bi xih man'da ran t'uti ɛ yɛ ja'i, nguetho bi bɛn'ɛ yɛ ja'i ngue nu'bɛ da zòm bɛ Jerusalén ra Jesús, 'bex di japi di manda bɛ rá ts'edi Oja. ¹² Nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Mi 'bɛ'a n'da ran 'yohɛ, ra ts'ut'abi rá ta. Nɛ bi mba bɛ n'danni n'da ra hnini ngue bin nde bín t'un bɛ rá 'bɛfi ngue din ts'ut'abi bɛ rá häizɛhɛ. ¹³ Pɛ nu'bɛ mi nɛts'i, bi zon'dɛ 'dɛt'a yú 'yɛhɛ, 'da'a n'da bi un ra mbeti ngue ra oro xɛn ngu di muui. Nɛ bi 'yɛmp'ɛ: “Gui hyomhbɛ 'bɛ'a da zä gui 'yøthɛ ngue di xɛnd ma mbeti,” bi 'yɛmbi.

¹⁴ Nɛ nu'ɛ yɛ ja'i mi 'bɛpɛ ja rá häi, him mi numanho a ran 'yohɛ. Janangue bi mbɛhni 'da yúm 'bɛhni ngue m'bet'o da zøni da ma ngue hin din t'un rá ts'edi a ran 'yohɛ. ¹⁵ Pɛ nu'a ran 'yohɛ, bin t'un ran t'ɛdi din ts'ut'abi nɛ bi mbeng bɛ rá häi

bɥa. Nu'bɥ mi zɔm bɥa, bi zon'dɥ yá 'yɛhɛ xí un ra mbɛti, nde da bɔdi hangu bi hyuxa rá mbɛti xí un'na n'da ngu n'da ɥ.

16 Nu ra mbɥdi 'yɛhɛ bi 'yɛmp'a: “Nuya bin ja 'dɛt'a a ni mbɛti,” bi 'yɛn'a. 17 Bi 'yɛmp'a rá hmu bɥa: “Xɥn ho gá 'yɔt'e, gra 'yɛhɛ xɥn ho, gá xɔnda zɥ ts'ɥ dá 'da'i, pɛ nɛ ga 'da'a nin t'ɛdi ngue gui manda 'dɛt'a yɥ hnini,” bi 'yɛmbi. 18 Nu ná yoho ra 'yɛhɛ bi 'yɛmp'a: “Nuya bin ja cɥt'a a ni mbɛti gá 'daqui ga xɔndá,” bi 'yɛn'a. 19 “Nu'i, ga 'da'a nin t'ɛdi ngue gui manda cɥt'a yɥ hnini 'bɥ,” bi 'yɛmp'a rá hmu bɥa.

20 Nɛ xɔ man'da ra 'yɛhɛ bi 'yɛmp'a rá hmu bɥa: “I ja ua ni mbɛti gá 'daqui. Dá pɛ'ts'á xɥn ho. 21 Nguetho dí pɔcá 'bɛ'a nim 'bäi, ngue ya hin'yɥ nin huɛcate. Guí honi 'bɛpɥ gdí hyɔnba rá mbɛti yɥ jã'i. Nɛ guí hɔnba yá huɔhi, janangue dá pɛ'ts'á ni mbɛti ngue dí su ga 'bɛdi,” bi 'yɛn'a. 22 Nu'a rá hmu bi 'yɛmbi: “Nu'a gá ma i udi ngue grá ts'om'bäi. 23 Hanja hin gá hmi'a ma mbɛti n'dahma xtí hyux'i ts'ɥ,” bi 'yɛmbi.

24 Nɛ bi 'yɛmp'ɥ mi 'bäpɥ: “Dami hyɔnbahɥ rá mbɛti na ran 'yohɥ nɛ gui unhdɥ a ra mbɥdi 'yɛhɛ, nu'a to'o bi dɔha xɥn ngu,” bi 'yɛmbi. 25 Pɛ nu'ɥ mi 'bäpɥ, him bi nde da 'yɔt'e 'bɛ'a bi man yá hmu, nguetho xɥn ngu i ja a ra mbɥdi 'yɛhɛ. 26 Pɛ nu'a ra hmu bi 'yɛmp'ɥ: “Nu'a to'o i humbi i ɔt' ma 'bɛfi, hinga hɔnt'a rán zäbi da dɔha, pɛ man'da xɥn ngu ga unni. Pɛ nu'a hingui nde da 'yɔt' ma 'bɛfi, hin te da dɔha, nɛ ga hɔnba'a dá unni,” bi 'yɛna. 27 “Nɛ nu'ɥ him mi ndeje dan ts'ɥt'abi ua, ba sihɥ, gui sɛcpahɥ

yá 'yɥga ua,” bi 'yɛn'a ra hmu bɥaya, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɥ mi man ran t'uti.

Ra Jesús bi yɥrpɥ ja ra hnini Jerusalén

²⁸ Nɛ nu'bɥ mi gua'a bi man ra Jesús, bi thopɥya, ní mba bɥ Jerusalén. ²⁹ Nɛ nu'bɥ mi ts'utho da zøm bɥ ja ra nyuni guerpɥ i ja ra hnini Betfagé nɛ ra hnini Betania, ³⁰ bi mbɛhni yoho yá xädi, bi 'yɛmbi:

—Ní mbɛ bɥ nán jombɥ ja ra hnini. Nɛ gui tɥmmi bɥ n'da ra t'ɥburu án thət'i bɥ ja ra nden'yu, nɛ xínga n'da ra ja'i ní hyuts'i. Bá xocui nɛ ba siui ua.

³¹ Nɛ nu'bɥ 'bo'o da 'yän'nau: “Hanja gní xocui ra buru,” gui 'yɛnui: “Nu'a ra hmu i hon'a ra buru,” gui 'yɛnui, bi 'yɛmp'ɥ yoho yá xädi.

³² Nɛ bi mba bɥaya, nɛ bi dɥn'a 'bɛ'a xí xi'a ra Jesús.

³³ Nɛ nu'bɥ mi xoc ra buru, bi 'yän'na rá mbeti:

—Hanja gní xocui na ra buru, bi 'yɛmbi.

³⁴ Bi dɥh yɥ xädi bɥaya:

—Nu'a ra Hmu i honi, bi 'yɛn'ɥ. Nɛ bi ndepe da zix bɥaya.

³⁵ Nɛ nu'ɥ yɥ xädi bá si ra buru bɥaya, nɛ bi gɥspa yá coto bɥ ja rá xɥthä ra buru nɛ bi hyuxa ra Jesús.

³⁶ Nɛ nu'bɥ mi mba bɥ 'yu ra Jesús, nu'ɥ yɥ ja'i 'bex bi mbøcua yá pahni bɥ ja ra 'yu ngue da thopɥ a ra Jesús. ³⁷ Nɛ nu'bɥ mi gɥpɥ ja ra nyuni ní mba bɥ Jerusalén, gätho ɥ min 'yohɥ nts'edi i mbafi, bin johya nɛ bi 'yɛspa Oja nangue yɥn t'øt'e nuixte bi nu. ³⁸ Bi 'yɛn'ɥ:

—Majapi ra ts'ɥt'abi bá ɛhɛ nangue rá thuhu ra Hmu. Nɛ din ja rán johya Oja yá mbɥi yɥ ja'i. Nuixtetho rá ts'edi Oja, bi 'yɛn'ɥ.

³⁹ Nɛ nu 'da'ɥ yɥ fariseo bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Dami hɛcua ni xädi din hɛ.

40 Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'bɛ ga hɛcpä yɛ ngue i ɛspa Oja, pɛ go da 'yɛspa Oja ya yɛ do bongua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bin zoni nangue yɛ jaq'i 'bɛpɛ ja ra hnini Jerusalén

41 Nɛ nu'bɛ mi hyän bɛ ra hnini Jerusalén a ra Jesús, bin zoni. 42 Nɛ bi 'yɛn'a:

—Min ndegä ngue xquí pɛhmbɛ a dí yän'ahɛ bɛ ja ran ɛnbi mazai, pɛ hin gán nde gá pɛhmbɛ, pɛ nuya him man zä, nguetho tengu'bɛ njo'mi ni dähɛ.

43 Nɛ da zɔn ra pa ba ɛh nin sɛihɛ di mbät'a ni hninihɛ nɛ njon da zä da bɔni ngue din yäni, nɛ gan tunhdɛ ɛ bɛya. 44 Nɛ gätho ahɛ ngue guí 'bɛhmbɛ nɛ, da hyo ahɛ nɛ da guah ni hninihɛ. Nɛ da mba nso't'i, nɛ xínga n'da ra jaɔdo da gopɛ. Nguetho nu ahɛ xíngui ts'ɛ gá pɛhmbɛ a ra pa xtí pø ahɛ Oja, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hyøn'a thi yɛ mbä bɛ ja ra ɔɔnija

45 Nɛ nu'a ra Jesús bɛya, bi mba bɛ ja ra ɔɔnija nɛ bi hyøn'a thi gätho yɛ mbä mi 'bɛpɛ. 46 Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—I mam bɛ ja ráɛ hman Oja: “Í thø'a ma ngu ngue da mba nthandegä bɛ,” i ɛn Oja. Pɛ nu ahɛ gá 'yɔrpadahɛ tengu'bɛ ra hyäɔdo guerpɛ nín 'yän'ɛ yɛ bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bi t'ømanho a bi man ra Jesús

47 Nu'a ra Jesús thocua thoho min xänbate bɛ ja ra ɔɔnija. Pɛ nu'ɛ yɛ ngɛrpa mbäja, nɛ yɛ xänbate nija, nɛ yɛ ɔɔc'yɛi, min nde da hyo'a ra Jesús. 48 Pɛ hin'yɛ 'bɛ'a da 'yøt'e ngue da hyo. Nguetho gätho yɛ

ja'i bi 'yurpa ra güenda 'be'a bi man ra Jesús. Njon bin nde bi t' yu mbu u 'da.

20

Rán t'edi ra Jesús

¹ Ne nu ra Jesús n'da ra pa bi xänba yu ja'i bu ja ra danija nangue ran ho ma'da'yo. Ne'u yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nija, ne yu dác'yeyi, gätho bi zöm bu. ² Ne bi t'än'na ra Jesús:

—Hanja sä guí øt'e 'be'a guí øt'e. To'o bi 'da'a nin t'edi, bi 'yembi.

³ Pe nu ra Jesús bi dät:

—Necä, ga än'nahu, ⁴ to'o bi un rán t'edi ra Xuua ngue bi 'yøt' ran xixya, hague Oja uague yu ja'i, bi 'yena.

⁵ Pe nu'u bin 'yänzehu u 'be'a dí dät. Ne bi 'yense:

—Nu'bu ga emfu ngue Oja bi un'na rán t'edi a ra Xuua, ne da 'yenjü büya: “Hanja hin gá 'yec'yeyi'u 'bu.” ⁶ Pe nu'bu ga emfu, yu ja'i thoho bi un rán t'edi, dí bat'adoju yu ja'i nguetho xun ngu yu ja'i ec'yeyi rá pøngahya Oja ra Xuua, bin 'yemzehu u.

⁷ Janangue'a bi t'emp'a ra Jesús:

—Hin dí pahmbe to'o bi un rán t'edi ra Xuua, bi 'yenthö.

⁸ Necä hin ga xi ahü to'o bi 'dacä ran t'edi ga øt'ä 'be'a dí øt'ä, bi 'yena.

Ran t'uti yu ts'ombefi

⁹ Ne bi xih man'da ran t'uti a ra Jesús, bi 'yena:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu bi 'yøt'a n'da ra nuandät'o, ne bi hmit'i 'da yu mbefi. Nu'a rá mbeti bi mba n'danni büya, ne nya'atho bäm 'buru. ¹⁰ Ne nu'bu mi zøn yu pa da thuc yan dät'o, nu'a rá mbeti

bá pɛhna n'da rá 'yɛhɛ da duspa 'da yán dät'o, ngue'a án yáhu a. Pɛ nu'ɯ bi zocpa a ra nuandät'o, bi mbɛmba thoho ra 'yɛhɛ nɛ bi 'yɛt'i, xín te bi unni. ¹¹ Nɛ ná yoho rá 'yɛhɛ bá pɛhna rá mbɛti ra nuandät'o, pɛ ngutho bi 'yɔrpa ra 'yɛhɛ, nɛ'a bi mbɛmba thoho mahøn'a, bi 'yɛr bɯya nɛ nte bi unni. ¹² Nɛ ná hyu rá 'yɛhɛ xø bi mbɛhni mahøn'a a ran 'yohɯ, ngutho bi t'ɔrpe, bi ɯnba yɯ mbɛfi nɛ bi 'yɛt'i, xíngui ts'ɯ bi unni.

¹³ Nɛ nubɯya, nu ra mɛndät'o bi bɛni 'bɛ'a da 'yøt'e. Nɛ bi 'yɛna: “Masque ga pɛhn'na ma ts'ɯnt'ɯ, dadí huɛqui, xøhma da numansu na,” bi 'yɛnsɛ. ¹⁴ Pɛ nu'bɯ mi nurpa rá ts'ɯnt'ɯ ɯ yɯ mbɛfi, bi mam bɯya ngue da hyo, bi 'yɛn'ɯ: “Mbähä ga hohɯ rá ts'ɯnt'ɯ, janangue da zä ga cosɛhɯ ra nuandät'o,” bi 'yɛn'ɯ. ¹⁵ Janangue'a bi zix pɯ ma'uɛni, bi hyøn'a thi ra ts'ɯnt'ɯ, nɛ bi hyo bɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ xø bi 'yän'dɯ yɯ ja'i mi 'bäpɯ:

—'Bɛ'a guím bɛmhɯ da 'yøt'a rá mbɛti ra nuandät'o ya, bi 'yɛna.

¹⁶ Pɛ dí xi ahɯ, ba ɛsɛ nɛ da hyo'ɯ, nɛ n'dan'yo di un'na rá nuandät'o bɯya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'bɯ mi 'yø'ɯ yɯ ja'i 'bɛ'a bi man ra Jesús, nu'ɯ bi 'yɛn'ɯ:

—Oja da 'yøt'e hin din ja a guím ma, bi 'yɛn'ɯ.

¹⁷ Pɛ nu'a ra Jesús bi hyɛt'ɯ, nɛ bi 'yɛmbi:

—Pɛ 'bɛ'a nam bøn'a rá m hman Oja nt'o't'i maya'bɯ 'bɯ, ngue i ɛna:

Nu'a ra do bi bɯnt'ɯ yɯ gädo 'bɯ mi hyøh ra ngu, gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yɯ guangu, i ɛm bɯ ja rá m hman Oja.

18 Ne tengu'bu da guesεgä a ra do i hmam bu. Hønt'a go to'o hingui εc'yεigui, din unbazehε, tengu'bu da dang bu ja ra do din tani, ne go ga sempä a tengu'bu ra do da ze'mi ne da 'yet'i, bi 'yεn'a ra Jesús.

Bin t'än'na ra Jesús 'bu din jut' ra renta ogue hin'na

19 Nu yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nijä 'bu mi 'yø'a ran t'uti bi man ra Jesús nanguε'u yu hyote mbefi, min nde da got'a fädi ra Jesús, nguetho bi badi tengu'bu guesε u yu hyote mbefi u yu mbäjä ne yu xänbate nijä. Pe him bi got'i nguetho bi zutho yu jä'i. 20 Jananguε bi bεm mahøn'a buya ne bi mbehni 'da yuñ 'yohu ngue da 'yän yuñ t'änni a ra Jesús, n'dahma din ja 'be'a sä dí fent'a ra Jesús ngue di dä bu 'buh ra ts'ut'abi. 21 Ne nu'u yuñ 'yohu bi xi a ra Jesús:

—Xänbate i, dí pähmbe hønt'a majuani guí ma. Ne dí pähmbe guí xänbi xun ho hønt'a go to'o má jä'i ne hin guí huahni to'o guí xänbi, pe guí xifi xun ho nanguε Ojä. 22 Dami xije ya, ha din theui man t'εdih u bi 'daju Ojä 'bu ga juthu ra renta a ra ts'ut'abi Roma, uague hin'na, bi 'yεn'u.

23 Pe nu'a ra Jesús mi pädi i ts'amhya thofo. 24 Ne bi 'yεmp'u:

—Hanja gni 'yängui, xi ni mbe ti gni juthu ra renta ra ts'ut'abi, gan nugä, bi 'yεna.

Ne bi un buya.

—To'o rá pøte ne rá thuhu i cuat na ra mbe ti, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ne nu'u bi 'yεn'u:

—Rá pøte ne rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

25 Bi dāh ra Jesús b̄ya n̄ bi 'ȳmp'ɸ:

—Nu'a rá mb̄eti ra ts'ɸt'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mb̄eti Oj̄a, gui un'na Oj̄a a, bi 'ȳmp'ɸ.

26 Janangue nu ȳn 'yoh̄ him bi z̄á xtá hyät'a ra Jesús, p̄ bi hyonya thoho ɸ 'b̄e'a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni 'b̄ da ndants'ɸ x̄n du

27 N̄ nu'ɸ 'da ȳ saduceo, bi z̄om b̄ 'b̄h ra Jesús, gue'ɸ hingui ɸc'ȳei da ndants'ɸ x̄n du. Nu'ɸ bi 'ȳmp'a ra Jesús:

28—Nu'a ra Moisés bi 'daj̄ n'da man t'ɸdih̄ n̄ bi 'ȳna: “Nu'b̄ bi du n'da ran 'yoh̄ ngue mi 'b̄h rá xisu n̄ njo'o yá t'ɸhni, nu'a rán 'yoh̄ da zinba a rá xisu. N̄ nu'a rá mb̄di t'ɸhni dim 'b̄i, da thuspa rá thuhu a ran 'yoh̄ bi du n̄ da'ȳmbi rá ta a,” bi man ra Moisés.

29 P̄ gue'a ga ä'n'nahe. Bim 'b̄'i yoto ȳn 'yoh̄ din 'yoh̄ z̄h̄. Nu'a ra mb̄di n'yoh̄ bi zin'a n'da ra xisu, n̄ m'b̄jua b̄ya bi du a ran 'yoh̄ n̄ him bim 'b̄h rá t'ɸhni. 30 N̄ nu'b̄ mi du ran 'yoh̄ b̄ya, ná yoho rán 'yoh̄ bi zin'a ra xisu mah̄n'a, n̄ x̄ bi du a. 31 N̄ x̄ bi zin'a man'da rán 'yoh̄ b̄ya, 'da'ingu bi 'ȳt'ɸ ḡtho yoto ȳn 'yoh̄, ḡtho bi du n̄ x̄inga n'da bim 'b̄h yá t'ɸhni. 32 Mb̄jua b̄ya, bi duse ra xisu, bi 'ȳn'ɸ. 33 Nuya, dami xije 'b̄e'a din ja a ra pa da ndants'ɸ x̄n du. To'o da 'ȳmbi rá xisu a ra xisu, nguetho ḡtho yoto bim 'b̄hmb̄ ra xisu ua ja ra häi, bi 'ȳn'ɸ ȳ saduceo.

34 N̄ nu'a ra Jesús bi d̄ati:

—H̄nt'ua ja ra häi din th̄t'ɸ ȳ j̄'i. 35 N̄ ḡtho to'o ȳn s̄h̄ da mba b̄ mah̄ts'i 'b̄ bi ndants'ɸ x̄n du, n̄ him man ja ran th̄ti b̄. 36 Nguetho da gohi tengu tho yám 'b̄hni Oj̄a ɸ, n̄ him man da du

b_u. Ne ma'da'yo da gohi 'b_u bi xoxa Oja u ngue yú t' ahnise Oja u.

³⁷ Pe ne'a ra Moisés bi ma da ndants' u x_un du 'b_u mi 'yo't'i 'be'a bin ja, nu'b_u mi nu mí zø ra za 'b_u maya'b_u. Ne i mam b_u ngue nu Oja rá Oja ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, ne nu' u, ná ya'a thoho xí du u 'b_u mi 'yemp'a Oja ra Moisés.

³⁸ Ngub_u bi ma nguetho guexta'a i 'b_uh yú mb_ui. Nub_u na nu Oja 'da'ingutho 'b_u i 'b_u'a n'da ogue x_un du n'da. Guexta'a i jatho yú te u x_un du, bi 'y_uen'a ra Jesús.

³⁹ Ne nu' u 'da y_u xänbate nija, bi 'yemp'a ra Jesús: —εmme x_un ho a gá ma, bi 'y_uen' u.

⁴⁰ Ne nu' u y_u saduceo ya him mi sä da 'yän mi'da y_un t'änni.

To'o räm bom'beto a ra Cristo

⁴¹ Ne nub_uya, bi 'y_uen'a ra Jesús:

—Hague nán zä guí εmf_u ra Cristo räm bom'beto ra David a. ⁴² Nguetho bi mansε ra David b_u ja ra søcu_u bi 'yo't'a:

Nu'a Oja bi 'yemp'a ma Hmu:

“Hyucua ga conhui ma ts'edi,

⁴³ gue'b_u go dá tapä gätho u nin s_uih_u,” i εn Oja, bi 'y_uen'a ra David 'b_u mi ma nangue ra Cristo.

⁴⁴ Hanja i εmbi rá Hmu, ne räm bom'beto a, bi 'y_uen'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hinga gue'a b_u nán xänbate u y_u xänbate nija

⁴⁵ Nu'a ra Jesús b_uya, ní jat'a ny_uh_u yú xädi, gätho mi 'bäp_u mi øde 'be'a bi man ra Jesús. Bi 'yemp' u b_uya:

46 —O guí ɯrpaɯ masu 'bɛ'a da man'ɯ yɯ xänbate nija, nguetho i he yú mbapahni xɯm hmadi ngue da t'ɛspi, nɛ ɛmmɛ di ho da mba ma zɛngua ngue da 'yɛspa yɯ ja'i. Nɛ ɛmmɛ i honi da hyupɯ ja yɯn thuts'i xɯn ho bɯ ja yɯ nija, nɛpɯ ja yɯn sihme. 47 Nɛ i siyabi 'bɛ'a i pɛ'ts' yɯ xisu xɯn du yán ndø, nɛ i tunba yú ngu, nɛ ní jat'i nya'a thoho i yáɯ Oja bɯ ja yɯ nija. Pɛ nu'ɯ, man'da xɯn ɯtho ran ɯnbi da nu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

21

Nu'a ran t'unni man'da di muui

1 Nu'a ra Jesús mi 'bäpɯ ja ra dɔnija nɛ bi nu yɯ mɛmbeti i cät yú mbeti bɯ ja ra huada, ngue rán t'unni Oja. 2 Nɛ bi nu n'da zɯ hyoya xisu bi gäpɯ yoho yɯ t'ac'axt'i. 3 Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ mi 'bäpɯ bɯya:

—Majuɔni dí xi ahɯ, nuna ra hyoya xisu man'da di muui bi uni xinda gue'ɯ gätho mi'da. 4 Nguetho gätho yɯ mɛmbeti 'bɯ ya bi gät'a n'da ra mbeti ja ra huada, pɛ ya mbongui thoho yú mbeti, pɛ nu'a zɯ hyoya xisu, bi uni gätho mi ja, xíngui ts'ɯ bi bongui 'bɛ'a da hyonse, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'bɛ'a din ja ra dɔnija

5 Nu'a ra Jesús mi ø'a man yɯ ja'i: “Mahotho ra dɔnija, nɛ mahotho yɯn t'unni i zɯpɯ.” Pɛ ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

6 —Nuna gätho guín nuɯ ya, da zøn ra pa hin te din ja ua, xíngui ts'ɯ da bonga n'da zɯ xɛqui ngue hin da yøt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran ɯnbi din ja ua ja ra häi

7 Nε nu'u 'da yu ja'i mi ø'a bi man ra Jesús, ne bi 'yänni:

—Gra xänbate i, nda'a ní pa din ja a guím ma, 'be'a ní hmεpya din ja sä ga pähmbe.

8 Nε nu ra Jesús bi 'yεmp'u:

—Dami jamansu 'be'a guí εc'yεih. Nguetho da zøn ra pa ba εh yu hyäte da hyä ah: “Nugä drá Cristogä,” da 'yεn'ah. Nε da 'yεn'u: “Ya bi zøn ra pa ran zegui,” da 'yεn'u. Pε o guí εc'yεih 'be'a da man'u. 9 Ga xi ah 'be'a gätho din ja ua ja ra häi gue'bu go ba εcä mahøn'a. O guí suhu 'be'a gui 'yøhmbu, nguetho din ja yu dəsui, ne yu ja'i hinga 'da'angu da bεni. Pε hinga gue'bu ran zegui din ja u, bi 'yεn'a ra Jesús.

10 Nε xø bi 'yεna:

—Nε 'da'a n'danni yu häi din ja yu sui. Nε din suse n'da ngu n'da yu ts'ut'abi. 11 Nε din ja yu 'yämhäi nts'utho, ne din ja ra dätu, ne ra dägεhe, ne din ja yu hmεpya nts'utho bu mahεts'i.

12 Pε hin nín ja a dím mangä 'bu bim fent'ahu ne da mba ma un'ni ah. Nε da ts'ix ah bu ja yu nijä, di un'nah bu. Nε da mba ma dä ah bu 'buh yu ts'ut'abi nepu 'bu'u ja yu ts'edi. Gätho ngubu da t'øt'ahu ngue guí tengahu. 13 Pε nu'bu da ts'ix ah bu, da zä guí mamhu bu ran ho ma'da'yo. 14 Nε 'yo gadín 'yomfεnih 'be'a guí mamhu 'bu bi mba ma juqn'ni ah.

15 Nguetho nugä, ga bεn'nah 'be'a da zä guí mamhu ra ora gam 'bähmbu bu. Nε nu'a ga bεn'nah, xinga n'da nin suih da zä da dāti 'be'a guí mamhu bu. 16 Nε madague'bu, ni tahu ogue ni mbeh, ogue ni cuhu, ogue ni menih, ogue

ni amigohu, pe guemhma di dä ahü bu 'buh yu ts'ut'abi. Ne 'da'ahü da tho ahü ngue guí εç'yεigahu. 17 Ne gätho da ts'an ahü nanguecä. 18 Pe o guín suhu nguetho xínga n'da ni xtähu dim 'beru ja ni yähu. 19 Pe nu'bu gui hyäthü yun unbi, Ojä di 'da ahü ra te mazai, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra dāhnini Jerusalén

20 Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu'bu guin nuhu xí mbät ra hnini Jerusalén yu dofui, gui pähmbu mi ts'utho da guah ra hnini. 21 Ne nu'bu bin ja bu Njerusalén, gätho u 'buru ja ra xεqui Judea xun ho 'bu da 'dagui da mba bu dāpo bu ja yu nyuni. Ne'u i 'buru ja ra hnini, xun ho 'bu da bōni, ne gätho i 'buru dāpo hin da 'yεna da mba bu ja ra hnini. 22 Nguetho gue'a ra pa di un rán unbi Ojä u, ne gätho din ja tengu tho i mam bu ja rá hman Ojä din ja. 23 Ne nu'bu bin ja a, huεcate u in hä'tuhni, ne'u gätho u 'buh yé 'uere. Nguetho ndumbwitho rán ts'embi Ojä din ja ua ja ra häi ne xun ngu yun unbi da nu yu jā'i. 24 Ne nu'u 'da'u dí mba ntho ra juai, ne nu'u mi'da da ts'ixru n'danni yu häi ne da gohi tengu'bu i ofädi. Gue'u hing yu judío di ts'on na ra dāhnini ne di manda ua, gue'bu go da zōn ra pa da hyānba yé ts'edi Ojä, bi 'yεn'a ra Jesús.

'Bu bi zōn ra pa ba εh ra Cristo

25 Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Nu Ojä da 'yōt' yu hmεpya bu ja ra hyadi, nepu ja ra zāna nepu ja yu sō. Ne yu jā'i 'bucua ja ra häi εmme din su'u 'bu da 'yōde nts'edi da 'yεn ran dāhi yu dejä. 26 Ne εmme da güent yé mbui nanguε ra mbidi din ja. 'Ne da zu 'bu da bēni 'be'a din ja gätho

ua ja ra ximhäi. Ne gätho 'be'a bí ja b_u mahęts'i di 'ya_{ni}. ²⁷ Ne nu'b_u bin ja a dí xi ah_u, 'bex gua ęcä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba ęcä b_u ja y_u güi, ban 'yo'be ma ts'edi x_un ngu ngue dán nuixtegä. ²⁸ Ne nu'b_u gán nuh_u da mb_udi din ja, dami hyuth_u nzamb_ui ne gui ndøs'h_u mahęts'i, nguetho ba ęh ni pørpateh_u da ya_n ah_u, bi 'yęn'a ra Jesús.

²⁹ Ne man'da bi man ra Jesús ngue bi man'a n'da ran t'uti, bi 'yęna:

—Gan 'yomfęnih_u ts'u 'be'a di ja ra za ra higo ne'u mi'da y_u za. ³⁰ Nu'b_u guín nuh_u i pøx yá paxi y_u za, guí pa_hmb_u 'bex ba ęh y_u pa x_um pa. ³¹ Ngutho 'b_u bi mb_u'a dí xi ah_u, gui pa_hmb_u mi ts'atho di manda rá ts'edi Oja ua b_uya.

³² Majuani dí xi ah_u, nu y_u ja'i 'b_ucua ya, hinga gätho xtí du 'b_u bi mb_udi din ja a dí xi ah_u. ³³ Nu b_u mahęts'i ne ra ximhäi da guadi, pe nu'a mam hmangä hin da gua'a, bi 'yęna.

³⁴ Janangue dami jamansu 'be'a guí øth_u, o guín nde gui 'yøth_u ni pähä zehęh_u, ne hinga hønt'a guim bęmh_u nin sihmęh_u. Dami jamansu a gui 'yøth_u, hin ga tın'nah_u ngue gdí øth_u a 'b_u bá pengä.

³⁵ Nguetho njon da ba'a ra ora ba ęcä, pe gätho y_u ja'i 'b_ucua ja ra ximhäi da nu. ³⁶ Dami tøm thohoh_u ne thocua thoho gan ya_h Oja, n'dahma din ja ni ts'edih_u gui hyäth_u y_un unbi din ja. Nu'b_u ngub_u gui 'yøth_u, hin gui pes' ni säh_u 'b_u gá 'bähmb_u b_u ja ma hmigä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yęn'a ra Jesús 'b_u mi xih yá xädi 'be'a gätho din ja.

³⁷ Ne nu'a ra Jesús 'b_u mi 'b_up_u Jerusalén, gätho y_u pa mi xänba u y_u ja'i b_u ja ra danija. Pe nu'b_u ra xui b_uya, mi pa b_u ja ra nyuni Olivos. ³⁸ Ne gätho y_u

xudi mi pa bɛ yɛ ja'i bɛ ja ra dɔniɔ, da 'yø'a i man ra Jesús.

22

Bi hma da tho ra Jesús

¹ Nuya mi ts'ɛtho da zøɔn ra pa da ts'i ra hme hin'yɛ rá íxi. Gue'ɛ yɛ pa ra dɔmpeti ran dɔbaxjua.

² Nu'ɛ yɛ ngɛrpa mbäjä ne yɛ xänbate niɔ, mi honi 'bɛ'a dí hyo ra Jesús. Pɛ mi su'ɛ 'bɛ'a da 'yøt' yɛ ja'i 'bɛ da hyo'a.

³ Ne nu'a ra zɔtho bi yɛt' rá mbɛi ra Judas Iscariote, gue'a n'da rá xädi ra Jesús. ⁴ Nu'a ra Judas bi mba, bin yɛhɛ yɛ ngɛrpa mbäjä ne yɛ hmu dofɛi, ne bi xifi 'bɛ'a da 'yøt' 'bɛ di dä'a ra Jesús. ⁵ Nu'ɛ bi hyu yú mbɛi 'bɛ mi man'a ra Judas 'bɛ'a da 'yøt'e. Ne bi xifi da gut rán zäbi ra Judas. ⁶ Ne nu ra Judas bɛya, bi dø'ma ra ora 'bɛ njongui 'bɛpɛ yɛ ja'i ngue di dä'a ra Jesús.

Rán sihme ra Hmu

⁷ Ne mi søn ra pa bin ja ra dɔnts'ihme i ts'i ra hme hin'yɛ rá íxi, ne i ho ra t'ɛde'yo. ⁸ Ne nu'a ra Jesús bi mbɛn'na ra Pedro ne ra Xuua ne bi xifi di hoc ran sihme ran dɔbaxjua, da zi 'bɛ bin de. ⁹ Nu ra Pedro ne ra Xuua bɛya:

—Hapɛ guín nde ga hoc'be, ɛn'ɛ.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'bɛ gán 'youi bɛ ja ra ndenhniini ne gui nuui n'da ran 'yohɛ i tu n'da ra xaro ra dehe, dami tɛndui a ran 'yohɛ, ne gui cɛt'ui bɛ ja ra ngu da yɛt'a. ¹¹ Ne gui xihmi a ra mɛngu bɛ: “Nu'a ra xänbate bá pɛnga'be ngue gui xic'be hapɛ i ja ra cuarto ngue ga sägähe ra dɔnsihme,” gui 'yɛnui.

12 Nε nu'a ran 'yoh_u da zix aui b_u magats'i hap_u i ja ra cuarto x_un ndoho. Guep_u gui hocui rán sihmε ran dɔbaxjua, bi 'yεmp'_u yú xädi.

13 Nu ra Pedro nε ra Xuua b_uya bi mba bi d_uni tengutho bi man'a ra Jesús. Nε bi hocp_u ran sihmε b_uya.

14 Nu'b_u mi z_on ra ora b_uya, nu'a ra Jesús nε mi'da yú xädi bi z_om b_u nε bin sihmεh_u. 15 Nu ra Jesús bi 'yεmp'_u yú xädi:

—εmmε dán ndegä ga sih_u na ran sihmε ran dɔbaxjua 'b_u di 'bedi ga tugä. 16 Nε dí xi ah_u, him man'dand_u ga sigä na ran sihmε jague'b_u bi z_on ra pa ngue gän yamhb_u x_un ho 'b_u gám 'b_uhmb_u b_u di manda rá ts'edi Ojɔ.

17 Nu ra Jesús b_uya bi dεca n'da baso ra vino nε bi un ra jamadi Ojɔ, nε bi 'yεmp'_u yú xädi b_uya:

—Dami comhb_u na po na ra baso, gui sih_u.

18 Nguetho dí xi ah_u, hin ga sigä mah_on'a asta gue'b_u go da z_on ra pa di manda ua rá ts'edi Ojɔ x_un ho.

19 Nε nub_uya, bi hyaç ra hmε nε nu'b_u mi gua'a bi un ra jamadi Ojɔ b_uya, bi xeni nε bi darpa _u yú xädi, bi 'yεna:

—Nuna ra hmε na, ma ngøc'yεigä na, ga ungä nanguε ah_u. Nε n'dand_u ngu n'dand_u 'b_u gui sih_u, guim bεnj_u, bi 'yεn'a ra Jesús.

20 Nε nu'b_u mi guadi bin sihmε _u, nu ra Jesús bi dεc'a ra baso ra vino nε bi un'd_u yú xädi nε bi 'yεmp'_u:

—Nuna, ran hoqui ma'da'yo, guehna nam b_oni ma jigä ngue bi hoc'a ra 'da'yo'yu bi 'yøt'ah_u Ojɔ na, bi 'yεna.

21 Pɛ dí huhmb_u ua n'da di dägä. 22 Nɛ nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da thogä, ngue gue'a bi zänd Oja, pɛ í huɛhi maha a di dägä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

23 Nu yá xädi, 'bex bin 'yänzɛhɛ to'o di dä'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o dim 'bet'o

24 Nɛ man'da ran junt'i bi 'yøt'u yá xädi ngue to'o dim 'bet'o nanguesɛ _u. 25 Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Nuua ja ra häi, nu y_u ts'ut'abi nɛ'u i ja yá ts'edi, x_un hɛi i ørpa y_u ja'i 'b_u di manda _u, i øt'e yá 'yɛhɛ _u, nɛ i t'ɛmbi x_un ho a i øt'e. 26 Pɛ nu ah_u, hin gan jah_u b_u. Nu'a to'o dim 'bet'o, da 'yøt'e dim 'bejua thofo. Nɛ nu'a to'o din ngarpi, da 'yøt'e din 'yɛhɛ thofo a. 27 Nu y_u hmu 'b_ucua ja ra häi, hin dim pɛ'u, pɛ gue i tø'mi da mbɛp'u yá 'yɛhɛ, pɛ nugä madague dí m hmugä, pɛ dí øt'ä ngue ni 'yɛhɛgah_u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

28 Nɛ man'da bi xifi, bi 'yɛna:

—Pɛ nu'ah_u, dán hy_umhb_u 'b_u má nugä y_un unbi ua ja ra ximhäi. 29 Janangue ga 'da'a nin t'ɛdih_u, tengutho bi 'dacä ma Ta. 30 Nɛ nu'b_u bi zø_n ra pa ga øt' ran ts'ut'abi, 'darp_u dan johyah_u, nɛ gui comhb_u ma ts'edi gui ju_un bah_u ma mi'israelh_u, dyú judío_u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús i pɛdi 'bɛ'a da 'yøt'a ra Pedro

31 Nɛ bi t'ɛmp'a ra Pedro:

—Ma z_u Pedro, nu'a ra z_ithu bi 'yäh ran t'ɛdi ngue da zä'a ni mb_uih_u, in nde ah_u gan 'uɛxth_u tengu'b_u i 'uɛxt ran dahi yá häi ra trigo. 32 Pɛ nugä, ya dá äp ma Ta him má zä gui pumbɛni ni t'ɛc'yɛih_u.

Nε nu'b_u gán 'yomfɛni ts'u, gui 'yɛc'yɛi x_un ho mahøn'a, nε gui zɛrpa yú mb_ui ni mi'yɛc'yɛih_u, bi 'yɛmbi.

³³ Nε nu'a ra Pedro bi dɔh p_uya:

—Nugä, ga tɛn'na i madague dan ofädiui ogue ga tuui, bi 'yɛna.

³⁴ Bi dɔ'a ra Jesús b_uya:

—Gra Pedro, dí xi'i, nu'b_u hin ní mbah ra øni, ná hyundí xquí cøngui, bi t'ɛmp'a ra Pedro.

Ra Jesús bi ma mi ts'utho da nu ran _unbi

³⁵ Xø bi 'yɛmp'u yú xädi b_uya:

—Nu'b_u ra mb_udi dá pɛn'nah_u b_u gá mamhb_u ran ho ma'da'yo, nε hin te gá hyaxh_u. 'Bɛ'a gá 'yøth_u, ha bin ja 'bɛ'a gätho gá hyomhb_u, uague hin'na.

Nε gätho yú xädi bi 'yɛna:

—Hin te dá 'bɛhmbe.

³⁶ Pɛ nuya n'dan'yo gui 'yøth_u, gui tux ni buxah_u, nε gui hyax ni mbɛtih_u. Nε nu'b_u hin'y_u ni espadah_u, gui pä ni pahnih_u gui tämh_u n'da.

³⁷ Nguetho i jatho din jagä tengu i mam b_u ja rá hman Oja, i ɛm b_u: “Y_u ja'i da 'yɛmbi ra ts'om'bäi a,” i ɛm b_u ja rá m hman Oja nanguecä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁸ Nε nu'u yú xädi bi 'yɛmbi:

—Gra Hmu, i jaje yoho y_u espada, bi 'yɛn'u.

—Dí gua'u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús in yqui Oja b_u ja ra nyuni Olivos

³⁹ Nu'a ra Jesús b_uya, bi bøm b_u ja ra cuarto mi sihmɛ _u, bi mba b_u ra nyuni Olivos, bi mbähä yú xädi. ⁴⁰ Nε nu'b_u mi zøm b_u, nu ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Dami 'yǎfɥ rá ts'ɛdi Ojǎ gue da zǎ gui hyǎthɥ yǎn ts'ǎte ra zǐthu, bi 'yɛmbi.

⁴¹ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'ue'i ts'ɥ bɥ mí 'bǎh yǎ xǎdi, nɛ bin dǎnyahmu, bin yǎui Ojǎ. ⁴² Nɛ bi 'yɛna:

—Ma Ta'i, nu'bɥ ni pǎhǎ, dami japi ngue hin ga sigǎ a ra mbohi gǎ sǎnni ga sigǎ, pɛ hin dǐn nde ma pǎhǎzɛhɛ pɛ go ni pǎhǎ dǐn nde ga ɔt'ǎ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴³ 'Bex bi nɛqui bɥ n'da rǎm 'bɛhni Ojǎ mahɛts'i ngue bǎ hǎnba a í zɛrpa rá mbɥi. ⁴⁴ Pɛ nu'a ra Jesús ɛmmɛ bi du rá mbɥi, nɛ man'da nts'ɛdi bin yǎui Ojǎ. Xøgue ra ji a rá xǎnthe mi tǎpɥ hǎi.

⁴⁵ Nɛ bi ndants'a ra Jesús bɥya, bi mba bɥ 'bɥh yǎ xǎdi. Pɛ nu'ɥ, gǎtho min ǎha nguetho bi güent yǎ jǎ'i ɥ nangue ra dumbɥi mim bɛni. ⁴⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɥ:

—Hanja gnán ǎhmbɥ. Dami nuhmbɥ, gan yǎhɥ Ojǎ janangue'a da zǎ gui tǎhmbɥ rǎn ts'ǎte ra zǐthu, bi 'yɛmbi.

Bi fɛnt'a ra Jesús

⁴⁷ Nɛ nu'bɥ min yǎhɥ yǎ xǎdi, 'bex bǎ ɛpɥ n'da nɛts'i yɥ jǎ'i, nɛ bǎ 'bɛt'o ra Judas, gue'a n'da rá xǎdi ra Jesús. Nɛ nu'a bi zøm bɥ 'bɥh ra Jesús nɛ bi zɥspa rá 'yogu 'bɥ mi zɛngua. ⁴⁸ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Grǎ Judas, ha ran ts'ɥ'ts'i guí dǎgui, nugǎ ngue dán jǎ'igǎ ua ja ra ximhǎi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴⁹ Nɛ nu'ɥ mi'da yǎ xǎdi 'bɥ mi nu 'bɛ'a bin ja, bi 'yǎn'na ra Jesús:

—Ha ga japǎhe ma espadahe, ɛn'ɥ.

⁵⁰ Pɛ him bi dø'mi 'bɛ'a da si'a n'da ɥ, 'bex bi zɛcua rǎn 'yɛizagu rá 'yɛhɛ ra ngɥrpa mbǎjǎ. ⁵¹ Pɛ nu'a ra Jesús 'bex bi hɛcua yǎ xǎdi:

—O guí øth_u a, bi 'yɛmbi.

Nɛ 'bex bi hocua mahø'n'a a rá zagu a ran 'yoh_u.
 52 Nɛ nu'a ra Jesús 'bex bin yəh_u y_u ja'i ngue bá ɛhɛ
 da zits'i. Min 'yoh_u y_u ngərpa mbäjä nɛ y_u ngərpa
 mbädi b_u ja ra dənija, nɛ mi'da yú ngərpi y_u judío.
 Nɛ bi 'yɛmbi:

—Ha drá bɛgä ngue guá həh_u ni espadah_u nɛ ni
 zah_u ngue gui sixcah_u, bi 'yɛna. 53 Hanja hin gá
 bentcah_u b_u ja ra dənija, nɛ zant'a min xänbategä
 b_u. Pɛ nuya bi zøn ra ora din ja a bi zänd Ojä nɛ
 n'da ora thoho gui taj_u, nɛ'a ra dəmants'o n'da ora
 thoho da dəqui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

54 'Bex bi fent'a ra Jesús nɛ bi ts'ixp_u ja rá ngu ra
 hmumbäjä. Nɛ nu'a ra Pedro bi denni a na 'bɛjua
 thoho. 55 Nɛ mi zø b_u n'da ra sibi b_u mbo rá mbä't'i
 rá ngu ra hmumbäjä. Nɛ nu ra Pedro madin təspih_u
 b_u y_u ja'i. 56 Nɛ mi 'bäp_u n'da ra hmute ngue ra 'yɛhɛ
 b_u. Nɛ nu'b_u mi nu'a ra Pedro, bi 'yɛna:

—Nuna ran 'yoh_u hucua, min 'yoh_u ra Jesús.

57 Pɛ nu'a ra Pedro bin cøni, nɛ bi 'yɛna:

—Nu'i grá xisu, xøgue hin dí paçä to'o a guí ma,
 bi 'yɛna.

58 Nu'b_u mi tho n'da z_u t'_u ora, n'da ran 'yoh_u bi
 nu'a ra Pedro nɛ bi 'yɛmbi mahø'n'a:

—Nu'i grán 'yoh_u, gue'e gmin 'yoh_u ra Jesús.

Pɛ nu'a ra Pedro bin cøni:

—Hinga guecä, bi 'yɛna.

59 Nɛ nu'b_u mi thoh man'da ora, xø man'da ran
 'yoh_u bi 'yɛmbi:

—Nugä, dí paçä na ran 'yoh_u. Guehna n'da rá
 xädi ra Jesús. Nehna ra mɛngu Galilea na, bi 'yɛna.

60 Pɛ nu'a ra Pedro bi d̄ati:

—Nu'i grán 'yohɯ, hin dí p̄acä 'bɛ'a guím ma, bi 'yɛna.

Nɛ 'bex bi mbah ra øni bɯya. 61 Nu'a ra Jesús 'bex bin yɛgui nɛ bi hyant'a ra Pedro. 'Bex bi bɛn'a ra Pedro xí xi'a rá Hmu, ngue bi 'yɛmbi: “Dí p̄acä nu'bɯ hin ná mbah ra øni, hyund̄i xquí cøngui,” ngue xí 'yɛmbi. 62 Nɛ nu'a ra Pedro bɯya, bi mba bɯ thi nɛ bin zoni, bi bɛnman'ɯ 'bɛ'a bi 'yøt'e.

Ra Jesús bi t'ɯspi

63 Nɛ nu'ɯ yɯn 'yohɯ mi fä'a ra Jesús, bin ɯspate tho'ɯ. 64 Nɛ bi gorpa rá dä ra Jesús, nɛ bi mbɛmp' pɯya, nɛ bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Grá pøngahya, xije to'o bi mbɛp'a'i, bi 'yɛmbi.

65 Nɛ ɛmmɛ xɯn ngu ran ts'o bi xi'a ra Jesús.

Ra Jesús bi juɔnba yá ngɯrpi yɯ judío

66 Nɛ nu'bɯ mi hyax pɯya, bim pɛti bɯ yɯ d̄ac'yɛi, nɛ yɯ ngɯrpa mbäjä, nɛ yɯ xänbate nijä. Nɛ nu'ɯ bi zixpɯ madim pɛti gätho yá ngɯrpi yɯ judío, ngue di juɔnba ra Jesús. Nɛ bi 'yɛmp'a:

67 —Dami xije ya, ha majuaɲi gue'e grá Cristo, rá Thahni i Ojä.

Nɛ nu'a ra Jesús bi d̄ati:

—Madague'a ga xi ahɯ, hin gui 'yɛc'yɛigahɯ.

68 Nɛ ngutho'bɯ ga än'nahɯ n'da ran t'änni, hin gui thahmbɯ, bi 'yɛn'a ra Jesús. 69 Pɛ nuya, bi zøɲ ra ora ga com'be rá ts'edi Ojä nuixte thoho, nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

70 Nɛ nu'ɯ mi hupɯ bi 'yänni:

—Ha gue'e rá Ts'unt'ɯ e Ojä 'bɯ.

Nɛ nu'a ra Jesús bi d̄ati:

—Gue'a guí mamhb_u, bi 'y_εna.

⁷¹ P_ε nu'_u b_uya, 'bex bi 'y_εn'_u:

—Hingui jatho ga homhb_u mi'da y_u testigo, nguetho ya bin ju_αnze_ε, n_ε dá øhmb_u a bi ma, bi 'y_εn'_u.

23

Ra Pilato bi ju_αnba ra Jesús

¹ Janangue'a bi ndants'_u, bi zix'a ra Jesús b_u 'b_uh ra ts'ut'abi Pilato. ² N_ε gätho _u bi y_αp'a ra Jesús. N_ε bi 'y_εmp'a ra Pilato:

—Nuna ran 'yoh_u i 'bäcua, εmm_ε i hä_t y_u ja'i, n_ε bi xih y_u ja'i ngue hin din jut y_u renta im man ra ts'ut'abi Roma, n_ε bi manse_ε ngue gues_ε ra Cristo, ra hmuts'ut'abi na, bi 'y_εn'_u madí y_αp'a ra Jesús.

³ N_ε nu'a ra Pilato b_uya, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha majua_{ni} gue'e rá hmuts'ut'abi y_u judío.

Ra Jesús bi d_αti:

—Gue'a gá ma, bi 'y_εn'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Pilato b_uya bi 'y_εmb y_u ng_urpa mbäjä n_ε y_u ja'i mi 'bäp_u:

—Xínga n'da ra ts'oqui dá t_{ij}nä na ran 'yoh_u, bi 'y_εna.

⁵ P_ε εmm_ε man'da nts'εdi bi man'_u y_u y_αpate:

—Nuna ran 'yoh_u bi d_u'ma n'da ran heque nangu_e 'be'a bi xänba y_u ja'i. Gue'a bi 'y_ør_u ja ra häi Galilea, n_εr_u ra x_εqui Judea, n_ε nuya bi z_øcua ja ra hnini Jerusalén, ngue da 'y_øt'ua, bi 'y_εn'_u.

Ra Herodes bi ju_αnba ra Jesús

⁶ Nu'b_u mi 'y_øde 'be'a bi man y_u ja'i, nu ra Pilato bi 'yänni:

—Ha ra m_εngu b_u Galilea na ran 'yoh_u 'b_u.

7 Nε nu'b_u mi bađi gue ra mεngu b_u Galilea a ra Jesús, bi manda da ts'ixp_u 'b_uh ra Herodes. Nguetho ra Herodes ra ts'ut'abi b_u ja ra häi Galilea, nε gue'a ra pa i 'b_up_u ja ra daħnini Jerusalén a. 8 Nε nu'a ra Herodes, 'b_u mi nu'a ra Jesús, bin johya, nguetho mi øde 'bε'a gätho mi øt' ra Jesús, nε in nde da nu n'da ran t'øt'e nuixte. 9 Nε nu'a ra Herodes, x_un ngu bi 'yän y_un t'änni, pε nu'a ra Jesús him bi 'y_urpatho ra güenda, xingui ts'u bi dađi. 10 Nε hinga yatho mi 'bäh y_u ngurpa mbäjä, nε y_u xänbate nijä, nε εmme ts'edi bi mbafi, di yap'a ra Jesús. 11 Pε nu'a ra Herodes nε yá dofai, εmme bi denthoho a ra Jesús, nε xingui ts'u bi numansu'a. Nε nu' u y_u dofai bi het'a ra pahni tengu yá pahni y_u hmuts'ut'abi, nε bi mbεnh mahøn'a b_u 'b_uh ra Pilato. 12 Nε madin s_uhmi a ra Herodes a ra Pilato, pε nu ra pa a, bin amigoui b_uya.

Nu ra Pilato bi manda dí ho ra Jesús

13 Nε nu'a ra Pilato bi zon'd_u y_u ngurpa mbäjä nε' u mi'da yá ngurpi y_u judío. 14 Nε bi 'yεmbi:

—Guá sih_u na ran 'yoh_u 'bäcua, nε gá xij_u ra hyäte na. Pε x_un ngu y_un t'änni xtá ändä nε xinga n'da ra ts'oqui dá tñbä na, bi 'yεna. 15 Nε xinga gue'a ra Herodes bi ma xtán dñba n'da rá ts'oqui, nε bá pεntho ua mahøn'a. Nε hin'y_u 'bε'a bi 'yøt'na ran 'yoh_u gue dí nu ran dađe. 16 Nuya, ga manda da 'bei nε nub_uya ga thøtho, bi 'yεna.

17 Nguetho nu ra Pilato nzai di thø'a n'da ra ofädi 'b_u i ja ram peti ran dađaxjua. 18 Pε nu y_u ja'i εmme bi mbafi nε n'dat'a bi man u:

—Dami hyo na ran 'yoh_u, nε go gui thø'a ra Barrabás, bi 'yεn' u.

19 Ne nu'a ra Barrabás, ra hyodu a, ne mi ofädi nguetho bi parpa yu ja'i din sɔhmbu ra ts'ut'abi. 20 Pe nu'a ra Pilato, emme min nde di thø'a ra Jesús, ne bi zäpi din yahu yu ja'i mahøn'a. 21 Pe nu'u yu ja'i emme i mbafi. Ne bi 'yɛn'u:

—Cuarpu ja ra pont'i, bi 'yɛn'u.

22 Ne ná hyundi buya, bi 'yän'na ra Pilato:

—'Be'a ní ts'oqui bi 'yøt'na ra Jesús, xinga n'da ra ts'oqui xtá tɛnbä ngue dí nu ran däte, pe 'be da gua'a m'bei ga xocä buya, bi 'yɛn'a.

23 Pe man'da nts'edi bi mbah yu ja'i, ne n'dat'a bi ma ngue di cuarpu ja ra pont'i ra Jesús. Ne bi dāha 'be'a min nde buya. 24 Nguetho nu'a ra Pilato bi manda da t'øt'a 'be'a go i nde yu ja'i. 25 Go bi thø'a ra Barrabás, ngue bi man yu ja'i, madague'a ín ofädi a nam parpate ne ne'a ín hodu. Pe nu'a ra Jesús, go bi dāp'u yu ja'i da 'yørpe tengu mim beni da 'yørpe.

Nu ra Jesús bin cuatpu ja ra pont'i

26 Ne nubuya, bi ts'ixa ra Jesús bu ndehnini. Ne bin c'athu n'da ran 'yohu, í Simón, ra mengu bu ra hnini Cirene, ngue ní mba bu ja ra hnini Jerusalén. Ne bi fent'i ne bin japi da duspa rá pont'i ra Jesús. 27 Ne n'dan nets'i yu ja'i bi den'na ra Jesús. Ne nu'u 'da yu xisu zom bu ní mba, i tu yá mbui 'be'a da t'ørpa ra Jesús. 28 Pe nu'a ra Jesús bi hyɛt'u ne bi 'yɛmp'u:

—Gyá zu xisuhu, ngue gyá menguhu Jerusalén, o guí zomhu ngue ga tugä, pe man'da go gui zomhu nanguue 'be'a gui nusehu, gyu menguhu Jerusalén, ne ni t'uhnihu. 29 Nguetho da zøn ra pa xun u tho ran unbi guin nuhu. Ne him man gui samhbu u yu xisu him bi dɛn yá t'uhni, pegue guim

bɛmhɓɓa majɔpi ɓ, nguetho ya njo'o yá t'ɓhni da nu'a ran ɓnbi xɓn ɓ tho tengu da nu ni t'ɓhniɓ.

³⁰ Nɛ da 'yɛn'i 'da: “Man'da xɓn ho 'bɓ xtan yɔt' yɓ t'ɔhɔ nɛ yɓ nyuni xtan gogbahɓ, xinda gue'bɓ ga thoqui ga nuɓ ran ɓnbi xɓn ɓ tho,” da 'yɛn i 'da.

³¹ Nɛ gui pɔhmbɓ, nu'bɓ xɓn ɓ tho ran ɓnbi bi t'ɔrpa n'da ngue hin'yɓ rá ts'oqui, man'da xɓn ɓ tho da t'ɔrpa ɓ ja yá ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bɓ mi xih yɓ xisu i zoni.

³² Nɛ'ɓ yoho yɓn 'yohɓ bi ts'its'i ngue 'darpɓ da thohɓ a ra Jesús. Pɛ gátho ɓ yoho mi ja yá ts'oqui ɓ.

³³ Nɛ gátho bi zɔm bɓ ja n'da ra nyuni t'ɛmbi ra yɔxmu. Guepɓ bi mba ma cuati bɓ ra Jesús nɛ'ɓ yoho yɓn 'yohɓ. N'da a n'da bi guarpɓ ja yɓ pont'i.

³⁴ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛna:

—Ma Ta'i, dami punba a i ɔrcá ya yɓ ja'i, nguetho hingui pɔdi 'bɛ'a i ɔt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'ɓ yɓ dofɓi bi 'yɔt'a n'da ran tɔha to'o da gaxa rá pahni ra Jesús. ³⁵ Nɛ mi hand thoho yɓ ja'i. Nɛ nu yá ngarpi, ɛmmɛ bi den thoho nɛ bi 'yɛna:

—Nunɓ ran 'yohɓ bi pɔ'i 'da, i sä dim pɔsɛ ya gue'bɓ gue'a ra Cristo rá Thahni Oja nɓ, bi 'yɛn'ɓ.

³⁶ Nɛ'ɓ yɓ dofɓi ɛmmɛ bi dentho ho nɛ di säti di un'na ra vino xɓn ju, ɛmbi da zi a ra Jesús. ³⁷ Nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'bɓ gue'e rá Hmuts'ut'abi yɓ judío, damim pɔsɛ 'bɓ, bi 'yɛn'ɓ yɓ dofɓi.

³⁸ Nɛ mán t'o't'i n'da ra xithe bɓ ja ra pont'i bɓ ja rá ya ra Jesús. Nɛ nt'o't'i bɓ: “Nuna rá Hmuts'ut'abi yɓ judío na.”

39 Nε nu'a n'da ran 'yoh_u mi cuat rá pont'i mi 'bäp_u nán ja rá hyo ra Jesús, bin sante thoho. Nε bi 'yεna:

—Nu'b_u maju_uni gue'e grá Cristo, hanja hin gám pøse, necä'be xquí pøc'be, bi t'εmp'a ra Jesús.

40 Pε nu'a man'da ran 'yoh_u mi cuarp_u b_uya, bi hecra a bin sante nε bi 'yεmbi:

—Ha xíngui ts'u guí su Oja, nε 'dat'a man unbih_u, bi 'yεna. 41 Pε nugüi, ran däte rán säui a dá øt'ui. Pε nuna ra Jesús, xíngui ts'u ran ts'o bi 'yøt'na, bi 'yεmbi.

42 Pε nub_uya, bi 'yεmp'a ra Jesús:

—Dami bεnc 'b_u bin ja ni ts'edi ngue gui manda ua, bi 'yεna.

43 Nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Maju_uni dí xi'a'i, ga sømmi nám pa ya b_u mahεts'i, bi 'yεmbi.

Bi du ra Jesús

44 Pε nu'b_u huxyadi, bim 'bexui gätho ra ximhäi, asta gue'b_u hyunde. 45 Nε nu'b_u mim 'bexui, bin xεngui nde ra 'bø't'e i ndam b_u mbo ra dānijā. 46 Nε nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi, nε bi 'yεna:

—Ma Ta i, dadí dä'a ma te ya, bi 'yεna.

Nε 'bex bi du b_uya.

47 Nε nu ra hmudof_ui mi 'bäp_u, 'b_u mi nu 'bε'a bin ja, bi 'yεspa Oja, nε bi 'yεnse:

—Maju_uni nun_u ran 'yoh_u hin te mi ja ra ts'oqui, bi 'yεna.

48 Nε gätho na ngu y_u ja'i 'bäp_u ngue y_u nute, 'b_u mi nu 'bε'a bin ja, 'bex bi mba yú ngu, bi bεndumb_ui nε bi hyonya thoho. 49 Pε nu' u yú amigo ra Jesús n'danni ts'u mi 'bäi. Nε' u 'da y_u xisu mi

ten'na ra Jesús 'b_u mambá n_exp_u ja ra häi Galilea, gätho bi nu 'b_e'a bi t'ørpa ra Jesús.

Bi t'ä'ra Jesús

50-51 N_e mi 'b_u'a n'da ran 'yoh_u, í José, ra m_engu b_u ra hnini Arimatea, n'da rá hnini y_u judío b_u ra x_equi Judea. Nu'a, ra hoc'jä'i a, n_e mi hnumansu. N_e mi tøm' ra pa di manda ua rá ts'edi Ojä. N'da rá ngärpi y_u judío a, p_e hinga 'da'ingu bi b_emhb_u u bi juånba ra Jesús. 52 N_e nu'a ra José bi mba b_u bí 'b_uh ra Pilato n_e bi 'yäp rá ngøc'y_ei ra Jesús ngue da 'yäg_ui. 53 N_e bi tong b_u ja ra pont'i a ra Jesús. N_e bi mbantra rá jä'i ra Jesús n'da ra hoc'bø't'e x_un ho, n_e bi gärp_u ja n'da ra hyädo xinga n'dand_i bi 'yo n'da ra du. 54 N_e nu'b_u mi 'yäg_ui, gue'a ra pa din sä y_u jä'i ngue da nu ra pa ran säya.

55 N_e nu'u y_u xisu, mi ten'na ra Jesús 'b_u xí n_exp_u ja ra häi Galilea, bi den'na ra José n_e bi nu hap_u bi jät'a ra Jesús, n_e mi nu hap_u án ja rá yä. 56 N_e nu y_u xisu bi mba b_uya, di hoc ra 'y_ethi i y_uman'u, n_e ra aceite da gospa rá jä'i ra Jesús. P_e nu'b_u mi mb_u'a ra pa ran säya, bin säya teng_u thoho bi mam b_u ja yän t'ëdi.

24

Bi damb_eni ra Jesús b_u ja rán 'yäg_ui

1 N_e t'uxuditho ra pa ndomingo, nu'u y_u xisu bi dux ra 'y_ethi bi hoqui, n_e bi mba b_u ja ran 'yäg_ui ngue ra hyädo guerp_u mi o ra Jesús. 2 N_e nu'b_u mi zøm b_u, bi nu, ya xí mba nj_unni a ra do mi juaxp_u ja ra hyädo. 3 N_e 'b_ex bi yärp_u mbo, p_e him bi d_im b_u rá jä'i ra Jesús. 4 N_e nu'b_u mi 'bäp_u n_e din 'yomf_eni 'b_e'a bin ja, 'b_ex bim 'bähmb_u yoho yäm 'b_ehni Ojä,

mi he yá pahni di fexni. ⁵ Nε nu'ε yε xisu, εmme bin su nε bi hyε't'ε yεn 'yohε. Nε bi 'yεmp'ε:

—Hanja gní hyomhbε ua n'da ran 'yohε i 'bui, guecua ja ran 'yāgui. ⁶ Nu'a guí homhbε, bi ndants'a, njo'o ua a. Nde'bε guim bεmhε a bi xi ahε 'bε gám 'bεhmbε bε ja ra häi Galilea. ⁷ Ngue bi ma jatho da nu ran εnbi, nε da mba ma dä bε 'bεh yε ts'om'bäi, nε da du bε ja ra pont'i, nε nu'bε ná hyu pa da dambεni, bi 'yεn'ahε, bi 'yεn'ε yám 'bεhni Ojā.

⁸ Nε nu'ε yε xisu bi bεm bεya 'be'a xí man'a ra Jesús. ⁹ Nε bi nεxpε ja ran 'yāgui, bi mba bε 'bε'ε 'de'ma'da yá xādi ra Jesús nε'ε gātho mi'da, nε bi xi'ε 'be'a bin ja bε ja ran 'yāgui. ¹⁰ Nε nu'ε yε xisu, ra María Magdalena a n'da, nε ra Juana a man'da, nε ra María rá mbe ra Jacobo a man'da, nε'ε mi'da min 'yohε gue' ε bi xi'ε yá xādi a ra Jesús 'be'a bi nu bε ja ran 'yāgui. ¹¹ Pε nu'ε yá xādi, him bi 'yεc'yεi 'be'a bi man yε xisu, nε bi 'yεmbi bi bεnse 'be'a bi man'ε.

¹² Pε nu'a ra Pedro, bi mba n'dihi bε ja ran 'yāgui nε bi nu bε mbo. Nε bi nu mi 'bεntho bε ra 'bε't'e má mbant'i ra Jesús. Nε bi mbeng bε ja rá ngu bεya, bi hyonya thoho 'be'a bin ja.

Ra Jesús bin 'yohε bε 'yu 'da yá 'yεc'yεi

¹³ Nε gue'a ra pa bi mba yoho yε 'yεc'yεi bε ja ra hnini Emaús ngue hinga yatho, hyu ora tho ná 'yo. ¹⁴ Nε i mam bε ní mba 'be'a bin ja bε Jerusalén. ¹⁵ Nε gātho ná ya'ε, bi zεpε 'yu a ra Jesús nε bin 'yohε. ¹⁶ Nε nu'ε bi nu a, pε him bi bādi to'o a. ¹⁷ Nε nu'a ra Jesús bi 'yān'dε:

—'Be'a guí mammi.

Nε nu'u yoho bim 'bäpü büya, ne εmme tu yú mbüi.

¹⁸ Nε nu'a n'da í Cleofas bi dąti, bi 'yęna:

—Masque høn'a zεhe hin guí pąđi 'be'a bin ja bę Jerusalén yę pa i ja büya, bi 'yęmbi.

¹⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yänni:

—'Be'a bin ja bę.

Nε bi xih püya 'be'a bin ja, bi 'yęmbi:

—Nu ra Jesús, ra męngu Nazaret, n'da rá pøngahyą Oją εmme mi ja rá ts'edi, bi 'yøt' yęn t'øt'e nuixte ne bi hoc yęn zäman'u. Nε bi 'yøt' ran ho bę na nu Oją, ne nu yę ją'i bi numansu a. ²⁰ Nε nu'u yę ngarpa mbäjä ne mi'da ma ngęrpihę, bi dä'a ra Jesús bę 'büh ra ts'ıt'abi ngue da tho. Nε bi mba ma cuati bę ja ra pont'i büya. ²¹ Nε nugähe, dá bęmhbe gue'a da yąnjü dyú ją'i israelgähę, ne xtín jase ma ts'edi zεhehę mahøn'a. Pε ya ná hyu pa ya bi tho. ²²⁻²³ Pε nu'u 'da yę xisu ma mi 'yęc'yęihe, mán t'ęxuditho bi mba bę ja rán 'yägüi, guerpü bí o ra Jesús, pε him bi dım bę a, ne bá peng bę ja ra ngu bi xije 'be'a bi nu, ne bi man'u bi nu 'da yüm 'behni Oją mahęts'i, bi xifi i 'bę'a ra Jesús. Nε εmme dadí hyonya thohe. ²⁴ Pε nu'u 'da man 'yohe, bi mba bę ja ran 'yägüi ne ngutho bi man'u ngue hin'yę bę rá ją'i, bi 'yęn'u yę 'yęc'yęi.

²⁵ Pε nubüya, nu'a ra Jesús bi xi'u min 'yohę:

—Nu'aui, guí 'yąmbüiui ne xíngüi ts'u guí ęhya guí 'yęc'yęiui 'be'a gätho bi man yę pøngahyą Oją. ²⁶ Nguetho gätho ę bi ma jatho da nu ran ęnbi ra Cristo, gue'bę go bi gonhui rá ts'edi Oją, bi 'yęn'a ra Jesús.

27 Nε nubɔya, bi xi'ɯ 'bɛ'a gätho bi man yɯ pɔngahyaŋ gue din ja, nε 'bɛ'a nam bɔn'a nt'o't'i bɯ. Bi dɛ'mi bɯ rá mbɔdi rá sɔcuɔ ra Moisés nε bi xifi gätho ɯ mi'da yú sɔcuɔ Oja.

28 Nε nu'bɯ mi ts'ɯtho da zɔm bɯ ní mba, nu ra Jesús bi 'yɔt'e tengu 'bɯ da thogui. 29 Pε nu'ɯ yoho min 'yohɯ bi zɔmmi din oxhɯ bɯ, nguetho bin de. Nε nu'a ra Jesús bɔya, bi gohmbɯ bɯ ɯ.

30 Nε nu'bɯ min sihmehɯ, nu ra Jesús bi hyɔc ra hmε, nε bi un ra jamadi Oja, bi xeni, bi un'dɯ mi 'bɔpɯ bɔya. 31 'Bexgue 'dahmantho bi bɔdi to'o a ra Jesús tengu'bɯ ja bin zɔ yú dä. Pε nu'a ra Jesús 'bexque bim 'betho bɯ, him bi nu hapɯ í mba. 32 Nε nu'ɯ yoho bin yɔsɛ ɯ, bi 'yɛn'ɯ:

—Pε hanja hin dá pɔhmi 'bɯ mán c'athɯ bɯ ja ra 'yu. Ha him bin johya ma mbɔiui 'bɯ mí xicui 'bɛ'a nam bɔn'a rá m hma Oja, bin 'yɛmzɛhɛ ɯ.

33 'Bex bi ndants'i, bi mbeng bɯ Jerusalén, nε bi dɔm bɯ ɯ 'dɛ'ma'da gue madím petihɯ mi'da yɯ ja'i. 34 Nε ɛmmε madí johya ɯ, nε i ma gue bi ndants'i mahɔn'a ra Hmu nε bin yɔui ra Pedro. 35 Pε nu'ɯ bi zɔhɔ gue min 'yohɯ ra Jesús bɯ 'yu, bi xi'ɯ mi'da 'bɛ'a bi 'yɔrpɯ 'yu. Nε bi xi'ɯ gue gue'a í bɔ'a gue bi xen ra hmε ra Jesús.

Ra Jesús bin 'yusɛ bɯ 'bɯh yú xädi

36 Nε nu'bɯ gätho na yɔ'ɯ yɯ xädi, ya xí 'bɔpɯ ra Jesús 'bɯ mi nu. Nε bi zɛngua ɯ, bi 'yɛmbi:

—Gan johyahɯ.

37 Nε ɛmmε bin su, bi bɛni gue i nu n'da ran dɔhi, gue him majuɔni. 38 Pε nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Hanja gue in jabɯ nin 'yomfɛnihɯ, nε hingui sä gui 'yɛc'yɛigahɯ. 39 Dami hyɛtcahɯ, nε guin nuhɯ

ma 'ye ne ma gua, ne gui nuh_u ngue gueczehägä. Dami thäqui, janangue da zä gui pähm_u ngue i ja a ma ngøc'yei. Pe nu'a n'da ran dāhi tengu guim bēmhb_u, hinguin 'youi rá ngøc'yei a, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁴⁰ Ne nub_uya, bi 'yut'u yá 'ye ne yá gua. ⁴¹ Pe guexta'a him 'bexque bi 'yēc'yei nguetho bi hyonya thoho, ne xin di johya u. Nu ra Jesús b_uya, bi 'yāpi 'bē'a da zi. ⁴² 'Bex bi un'na n'da xequi ra huā. ⁴³ Bi hyam b_uya ne bi za, ne gätho y_u jā'i mi 'b_upu bi nu. ⁴⁴ Ne nu ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Nuya bin ja 'bē'a gätho dá xi ah_u 'b_u mām 'b_uhmb_u. Ya dá xi ah_u gue din ja a nt'o't'i b_u ja yún t'ēdi ra Moisés, ne_u ja yá søcuā y_u pøngahyā, ne'a nt'o't'i b_u ja y_u thuhu, y_u salmo, ne ya bin ja, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁴⁵ Nu ra Jesús b_uya, bi xocpa yún 'yomfēni ngue da zä da bā'u 'bē'a nam bøn'a rām Hman Ojā. ⁴⁶ Ne bi 'yēmp'u:

—Nt'o't'i b_u ja rām Hman Ojā gue da nu ran unbi ra Cristo, ne da tho, ne ná hyu pa da dambēni. ⁴⁷ Ne nt'o't'i b_u ngue dí mb_upu Jerusalén da hman ran ho ma'da'yo, ne gätho ná ngūni ra ximhäi, ne da sih y_u jā'i di päh yún 'yomfēni ne da mba ma punbi yá ts'oqui, ngue nangue rá thuhu ra Cristo. ⁴⁸ Nu ah_u, sã guim mamhb_u majuāni ran ho ma'da'yo, nguetho gá nuh_u 'bē'a gätho bin ja. ⁴⁹ Ne gua pen 'nah_u rá Hogandāhi Ojā bi mam ma Ta di 'da ah_u. Pe jatho gui tømhb_u ua Jerusalén, gue'b_u go bá ēh mahēts'i rá ts'edi gan 'yoh_u, bi 'yēn'a ra Jesús, bi 'yēm'b_u min yāh_u yá xädi.

Bi ndex mahēts'i ra Jesús

⁵⁰ Nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús, bi zix u yá xädi bu ja ra 'yu ní mba bu Betania, ne gueru bi 'uá'ts' yá 'ye ne bi jap'u buya. ⁵¹ Pe nubaya bi zopu u yá xädi ne bi ndex mahets'i. ⁵² Ne gätho u mi 'bäru bi 'yēspi ne emme bin johya yá mbui u. Ne bi mbeng bu Jerusalén buya. ⁵³ Ne gätho yu pa bin de bu ja ra danija, mi numansu Oja ne bi un ra jamadi Oja bu. Ne hont'a dí xi'a ya.

**Ra 'da'yohogui nangué ma Hmuh[†] ra
Jesucristo
New Testament in Otomi, Eastern Highland
(MX:otm:Otomi, Eastern Highland)**

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
eed5311a-6154-516f-aead-3829b2989366